

ВІЙСЬКО

УКРАЇНИ

9-10'2004

ВІЙСЬКО УКРАЇНИ

Центральний друкований орган
Міністерства оборони України

Головний редактор

Володимир ГОРИШНЯК

Редакційна колегія:

Петро БУНЯК,

координатор по зв'язках з українською діаспорою
у США та Канаді

Леонід ГОЛОПАТЮК,

генерал-майор, начальник Управління євроатлантичної
інтеграції Генерального штабу Збройних Сил України

Олександр ЗАТИНАЙКО,

генерал-полковник,
Головний інспектор Міністерства оборони України

Сергій КИРИЧЕНКО,

генерал-лейтенант, начальник Генерального штабу
Збройних Сил України

Григорій КРИВОШЕЯ,

директор Інституту екстремальної журналістики
Київського міжнародного університету, професор

Іван МАРКО,

генерал-лейтенант, начальник Головного
фінансово-економічного управління
Міністерства оборони України

Олександр ОМЕЛЬЧЕНКО,

Київський міський голова

Анатолій ПИСАРЕНКО,

народний депутат України, віце-президент
Національного Олімпійського комітету України

Володимир РУДИК,

генерал-майор, начальник зв'язку Збройних Сил України –
заступник начальника Генерального штабу ЗС України

Богдан СТУПКА,

народний артист України

Володимир ТОЛУБКО,

генерал-полковник, начальник
Національної академії оборони України

Засновник Міністерство оборони України

Рік заснування часопису – 1994,

Перший редактор – полковник Вячеслав БОЛОТНЮК

Видання зареєстровано Державним комітетом України

у справах видавництва, поліграфії та книгорозповсюдження

12.07.1994 р. Серія KB № 827

Над номером працювали:

Дизайн та верстка підполковник Андрій ПОГОРЄЛОВ

Літературний редактор Валентина БОЖОК

Фото Сергій ПОПСУЄВИЧ, Вадим КОВАЛЬОВ, Тарас БОРОВОК

Набір Олена ВАСИЛЕВСЬКА, Дарина ФЕНІК

Інформаційна підтримка: прес-служба МО України.

Адреса редакції: Журнал «Військо України», вул. Мельникова, 81.

04050, Київ, Україна, а/с 72. Тел. (044) 213-08-39, 219-38-59, 454-42-02.

E-mail: viysko2003@ukr.net; http://www.mil.gov.ua/viysko_ua

Передплату можна оформити в кожному відділенні зв'язку,

а також за адресою: Україна, 04655, м. Київ-655, МСП,

вул. Артема, 24, редакція газети «Народна Армія», відділ передплати,

тел.: (044) 216-65-34. Ціна договірна. Підписано до друку 14.10.2004 р.

Друк «Вітал-Пресс» Україна, 01011, м.Київ, пров. Кутузова, 4, оф. 23,

т./ф. (38044)254-42-95.

При використанні матеріалів посилання на журнал «Військо України»
обов'язкове. Рукописи, фотознімки, малюнки редакція не рецензує і не
повертає. Журнал надає авторам можливість висловлювати думки, які не
віддзеркалюють погляди редакції. За рекламну інформацію відповідає
рекламодавець.

6

ГЕОПОЛІТИКА

Україна – НАТО:
Час прагматичних підходів

Леонід ГОЛОПАТЮК

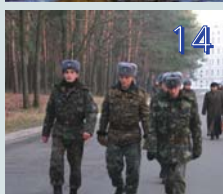
10

ЖИТТЯ ВІЙСЬК

Взвод спеціального призначення

Ігор КРАСЮК,

Володимир ШЕВЧЕНКО

14

ОФІЦЕРСЬКИЙ КЛУБ

Лейтенант - 2004:

100 днів після наказу

Сергій БАСАРАБ

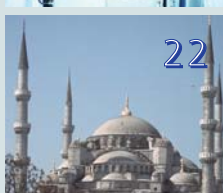

18

СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Непристойна пропозиція

Володимир ГАЛАНЦЕВ

22

ЖУРНАЛІСТСЬКЕ РОЗСЛІДУВАННЯ

«Не нужен нам берег турецкий»?

Олег МАТЕНКО

30

БЕЗ ПРАВА НА ЗАБУТТЯ

13 600 000. Щонайменше стільки
наших співвітчизників загинуло в
роки Другої світової війни

Іван МУКОВСЬКИЙ

36

СВОБОДА СОВІСТІ

Душпастирі у війську: нагальна
потреба чи данина моді?

Петро ПРИБУТЬКО

38

В АРМІЯХ СВІТУ

US Army: no problems?

Володимир ГОЛІЦИН

42

ОБЛИЧЧЯ ТЕРОРУ

Наречені джихаду

Юрій МІКЛУХА

54

СПОРТ

Афіни 2004:

тріумф армійського спорту

КУЗЬМУК
Олександр Іванович
Міністр оборони України
Генерал армії України

КЛЮЧОВИЙ МОМЕНТ

Законодавством України передбачено протягом трьох років забезпечити житлом безквартирних військовиків, звільнених зі служби в ході реформування

Якими будуть механізми реалізації цієї державної гарантії? У розмові з посадовцями Департаменту капітального будівництва та управління фондами МО України чіткої відповіді на поставлене запитання ми не отримали. Нині,

як з'ясувалося, фахівцями лише напрацьовуються відповідні пропозиції. Які з них будуть прийняті в якості плану дій, прогнозувати важко, але вже зараз зрозуміло: без проблем у вирішенні цього питання не обійдеться.

Насамперед — через фактор часу. Його дефіцит відчувається вже тепер: темпи й обсяги скорочення особового складу значно випереджають показники забезпечення військовиків житлом. Більше того, жорсткий трирічний термін, передбачений законом, вимагає не лише швидких, а й безпомилкових дій. І саме тому виникає запитання: а чи не застаріла діюча нормативно-правова база, щоб бути тією точкою опори, спираючись на яку можна зрушити процес з мертвої точки. Комплексна програма забезпечення житлом військовослужбовців та членів їхніх сімей, за якою протягом 2000 — 2006 рр. передбачалося побудувати та придбати для військових 54,9 тис. квартир, виглядає сьогодні швидше атавізмом, аніж запорукою просування вперед. І справа не тільки в тому, що у ній не враховано сучасні потреби. Адже й без того протягом останніх років її недофінансування складало 44%. Із запланованих 1771,1 млн грн., за які можна було придбати 27 тис. квар-

тир, надійшло 993,5 млн грн. Отже, військовому відомству вдалося збудувати та придбати лише 15 тис. квартир. Тому вже в квітні поточного року, враховуючи значне відставання в її виконанні, уряд прийняв постанову щодо внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України «Про Комплексну програму забезпечення житлом військовослужбовців та членів їхніх сімей». Цим документом продовжено термін дії Комплексної програми до 2010 р. та передбачено будівництво для військовиків близько п'яти тисяч квартир щорічно. Також визначено обсяги фінансування пільгового та іпотечного кредитування, випуск житлових кредитів, облігацій тощо. Але навіть за умови стовідсоткового виконання Програми п'ять тисяч квартир на рік не вирішать проблеми. Отже, знову необхідно вносити зміни та уточнення?.. І доки триває цей творчий процес, завершується формування бюджету на 2005 рік, який і визначить, як розгортатимуться подальші події. Проте

зараз хотілося б отримати відповідь не лише на запитання, які кошти будуть спрямовані на соціальні видатки міністерства оборони, а й дізнатися, яким чином ними можна буде розпорядитися? Адже, як засвідчує досвід нинішнього року, це питання не з другорядних...

* * *

Як відомо, Законом України «Про Державний бюджет України на 2004 рік» на будівництво та придбання житла для військовослужбовців передбачено 304 млн грн. При цьому мінімальна потреба, визначена Комплексною програмою, складає 579 млн грн. Проте головним стримуючим фактором у першому півріччі виявилася не ця невідповідність фінансових показників, а заборона (відповідно до ст. 109 Держбюджету України на 2004 рік) фінансувати будівництво житлових будинків, розпочате до 2003 р. Тобто у головному фінансовому документі країни не врахували, що обсяги започаткова-

ного в минулому році будівництва були мінімальними. Тому й вийшло, що реально вкладати кошти не було куди. Цю проблему супроводжувала й інша — на рахунки міністерства оборони у першому півріччі 2004 р. гроші фактично не надходили. Сталося це через нерівномірність помісячного розподілу видатків, затвердженого міністерством фінансів. Там чомусь на будівництво житла для військово-службовців у перші шість місяців року запланували виділити лише 5% коштів від передбачених бюджетом. І лише в липні, з прийняттям нової редакції ст. 109, фінансування таки розпочалося. На жаль, час було втрачено. В результаті протягом восьми місяців за бюджетні кошти отримано всього 1892 квартири. І це при тому, що на 304 млн грн., виділених захищеною статтею Держбюджету, планувалося побудувати чи придбати 5168. Чи вдасться до кінця року реалізувати заплановане?

Цілком природно виникає запитання: чим займалися військові будівельники цілих півроку? Сиділи склавши руки та чекали з неба погоди? У Департаменті капітального будівництва та управління фондами МО України стверджують, що задля виконання плану робиться все можливе: протягом березня — червня повністю оновлена

нормативно-правова база квартирно-будівельного комплексу та служби замовника, збільшено обсяги закупівлі та будівництва житла за пайовою участю. Ці заходи дали можливість за рахунок позабюджетних джерел фінансування вже в серпні отримати квартир більше, ніж за три попередні роки. Крім того, у вересні — жовтні за цією ж схемою планується отримати ще 606 квартир, а до кінця року їх кількість становитиме майже 1600.

Проведені також певні заходи щодо скорочення обсягів незавершеного будівництва та дебіторської заборгованості, інвентаризації об'єктів житлового та загальновійськового будівництва, спільної забудови територій військових містечок, які вивільнилися в ході реформування збройних сил. До того ж з інвесторами укладено 14 договорів на забудову військових містечок у Києві, Сімферополі, Одесі та Львові, за якими до кінця поточного року планується отримати не менше 700 квартир, а протягом трьох наступних років — ще 3500 на загальну суму 309 млн грн.

Що стосується бюджетного фінансування протягом липня — вересня,

тобто проміжку часу, що минув після внесення змін до ст. 109, то надходження забезпечили отримання 1082 квартир. Як стверджують фахівці, такі темпи освоєння коштів дозволять до кінця року виконати заплановане.

Одним із «ноу-хау», що пройшли першу стадію «полігонних випробувань», стало придбання житла на вторинному ринку. Ідея була зрозумілою та логічною — купувати житло там, де є можливість, причому з найменшими затратами. На початку липня Кабінет Міністрів України прийняв Постанову, в якій визначив порядок проведення закупівель. Фахівці Департаменту капітального будівництва та управління фондами МО України оперативно відпрацювали документацію і вже через два тижні після оприлюднення рішення уряду оголосили тендер, розраховуючи до кінця жовтня отримати реальні пропозиції. І справді, вони надійшли. Але, як з'ясувалося згодом, переважна більшість заявок не влаштовують військового відомства, і головне через те, що ринок виявився не готовим запропонувати житло, яке б відповідало

Протягом восьми місяців за бюджетні кошти отримано 1892 квартири. І це при тому, що планувалося побудувати чи придбати 5168.

критеріям відбору за напрацьованою фахівцями шкалою оцінок. Здебільшого пропонувалася пайова участь у будівництві або ж варіанти на зразок «дайте нам гроші, ми придбаємо житло, а потім перепродамо його вам...». Спостерігалася й інша специфічна реакція ринку на появу відомчого покупця — ціни поповзли вгору.

Отже, на сьогодні слід визнати: швидкого прориву завдяки вторинному ринку житла очікувати не дождеться. Цей напрям може залишатися перспективним, але необхідні чіткі й водночас гнучкі правила, які б не лише відповідали інтересам зацікавлених сторін, а й унеможлилювали прояви спекуляції та шахрайства.

Утім і за таких умов справа просувається. На початок вересня заклядений у Держбюджеті ліміт по спецфонду — 23 млн грн. — було вичерпано і постало питання про його збільшення до кінця року ще на 100 млн грн. І якщо уряд прийме позитивне рішення, то на отримані кошти можна буде закупити додатково близько 1 тис. квартир. Слід зазначити, що існують суттєві джерела наповнення спецфонду військового відомства.

Насамперед це реалізація вивільненого і надлишкового майна, нерухомості та земельних ділянок, повернення судовим шляхом боргів комерційних структур та компенсації за невиконання укладених раніше угод. Значні кошти можна було б заощадити, без зволікань передаючи збудоване житло у власність комунальних підприємств органів місцевого самоврядування, і уникнути тим самим колосальних витрат. Адаже з кишені міноборони оплачуються пустуючі деякий час до заселення квартири.

Особливої уваги потребує проблема забезпечення житлом військово-службовців у Києві. На жаль, протягом минулих років склалася така ситуація: будівництво житла у столичному гарнізоні взагалі не планувалося. Отож на початок 2004 р. в місті не існувало жодного майданчика під забудову. А оскільки, як запевняють фахівці, обмін військового майна на житло у Києві з економічної точки зору є недоцільним, у стислі терміни була відпрацьована проектно-кошторисна та дозвільна документація на будівництво 1840 квартир, здачу яких заплановано на 2005 рік. Триває робота щодо підготовки документації для розгортання будівництва житла на інших земельних ділянках військових частин, розташованих у столиці та на її околицях.

Варто зазначити, що в ході реформування збройних сил вивільнене військове майно та земельні ділянки передавалися в іншу власність безкоштовно. Усього за роки незалежності без компенсацій у вигляді житла передано 196 тис. га земельних ділянок військових містечок. Тож чи варто й надалі розбазарювати ресурси? Запитання аж ніяк не риторичне. Вирішення цієї проблеми потребує державного підходу.

На 2005 рік за загальним фондом Державного бюджету на будівництво житла для військовослужбовців заплановано виділити 500,7 млн грн., за спеціальним — близько 100 млн грн. Крім того, планується скорочення обсягів незавершеного будівництва на 35 млн грн. та зменшення суми дебіторської заборгованості на 40 млн грн. Отже, у наступному році є реальна можливість отримати 6500 квартир. Але це лише плани. Проте хочеться вірити в серйозність намірів нашого уряду виконати передбачені законом гарантії щодо соціального захисту військовослужбовців.

Підполковник Іван СТУПАК

...І «БОГ ВІЙНИ» НАМ У ПІДМОГУ

На схилах правого берега Тетерева гримів запеклий бій. Підрозділи Об'єднаних сил швидкого реагування оточили і знищували залишки «терористів», які, за легендою навчань, прибули в певний регіон з метою дестабілізації обстановки і розпалювання міжетнічного конфлікту. Першими у сутичку з ворогом вступили аеромобілісти. Бійці у блакитних беретах висадилися з гелікоптерів у заданому районі і захопили плацдарм. Проте згодом крилатій піхоті довелося не солодко — терористи швидко отямилися і їхній організований опір змусив десантників запросити допомоги у «Бога війни». Поки артилерія вела вогонь по ворожих позиціях, на рубежі атаки розгорнулися основні сили. Танкові та механізовані підрозділи при підтримці армійської авіації довершили справу, розпочату аеромобілістами.

Командно-штабне навчання органів управління 8-го армійського корпусу, що входить до складу ОСЦПР, відбулося на Житомирському загальновійськовому полігоні під керівництвом Головнокомандувача Сухопутних військ ЗС України генерал-лейтенанта Миколи Петрука. За словами командувача корпусу генерал-майора Анатолія Пушнякова, активна фаза навчань показала, що особовий склад має непогані навички володіння зброєю та штатною технікою, а динаміка, з якою розгорталися події з дотриманням усіх вимог техніки безпеки, засвідчила професіоналізм командирів та офіцерів управління. Варто зазначити, що до участі в навчаннях залучалися підрозділи з високим відсотком комплектації контрактниками, а в ході підготовки не відчувалося нестачі пального чи інших матеріальних ресурсів. Саме цей фактор здебільшого й забезпечив виконання планових завдань бойової підготовки.

УКРАЇНА – НАТО: ЧАС ПРАГМАТИЧНИХ ПІДХОДІВ

**Генерал-майор
Леонід ГОЛОПАТЮК, начальник
Управління євроатлантичної
інтеграції Генерального штабу
Збройних Сил України**

На сучасному етапі Альянсу потрібні боєздатні збройні формування, спроможні ефективно виконувати завдання широкого спектру: від операцій з підтримання миру до спільних дій по захисту власної території. У цьому контексті в НАТО відбуваються масштабні трансформаційні процеси, які торкаються всіх життєво важливих сторін діяльності Організації Північноатлантичного Договору, зокрема у командній структурі НАТО та підходах до реалізації принципу колективної безпеки. Навіть по-верховий аналіз свідчить, що акцент зроблено на розвиток мобільних, добре оснащених та всебічно підготовлених формувань, здатних до швидкого розгортання і довготривалих маневрених бойових дій далеко за межами кордонів Альянсу. Більше того, йдеться про здатність до превентивних заходів, спрямованих на забезпечення колективної безпеки країн — членів НАТО від загроз та викликів XXI ст., якими є міжнародний тероризм, розповсюдження зброї масового знищення, торгівля людьми та наркотичними засобами.

З огляду на це завдання щодо докорінного реформування Збройних Сил України, їх структурної перебудови, скорочення, професіоналізації,

«Коли машиніст шукає нові шляхи, потяг зазвичай сходить з колії», — ці слова належать польському історику Єжи Ленцу. Без перебільшення, вони є дуже влучними, якщо йдеться про співробітництво Збройних Сил України з НАТО. Вже далеко позаду залишився період романтизму та ейфорії і на передній план виступає прагматичний підхід. Настав час рішучих дій для виконання взятих зобов'язань та досягнення поставленої мети.

максимального наближення до стандартів НАТО з метою досягнення оперативної, технічної та адміністративної взаємосумісності посідають головне місце у співробітництві з НАТО.

Наші цілі є достатньо конкретними та досяжними, оскільки в основу військового співробітництва покладено модально-комплексний підхід, основу якого складають раніше визначені напрями: продовження структурної перебудови ЗС України, подальший

Перспективними напрямками діяльності мають бути, зокрема, конверсія військових містечок та безпечна утилізація надлишкової кількості боєприпасів.

розвиток Об'єднаних сил швидкого реагування, впровадження цивільного демократичного контролю над збройними силами та розвиток системи цивільно-військових відносин, подолання негативних наслідків реформування та практична участь українських військових контингентів в операціях з підтримання миру під проводом Альянсу.

Перший крок на цьому шляху вже зроблено. Затвердження Президентом України Стратегічного оборонного бюлетеня на період до 2015 р. (Білої книги) стало завершенням Обо-

ронного огляду в державі. Він був проведений уперше не лише у нашій країні, а й на теренах СНД у тісній та плідній співпраці з фахівцями НАТО і слугуватиме довгостроковою концепцією реформування та розвитку ЗС України. Досягнення кількісних та якісних показників, визначених у цьому документі, будуть основою не тільки внутрішніх планів реформування та розвитку українського війська, а й міжнародного співробітництва в рамках двосторонніх та багатосторонніх програм у форматі Україна — НАТО.

Що стосується існуючих напрямів співробітництва з Альянсом, то головним є структурна перебудова

Збройних Сил України та подальший розвиток Об'єднаних сил швидкого реагування. У цій роботі насамперед слід зосередитися на створенні ефективної системи оборонного планування; імплементації заходів Оборонного огляду в Україні; розвитку системи бюджетного планування відповідно до загальноприйнятих стандартів країн — членів НАТО; подальшій реалізації пілотного проекту Україна — НАТО щодо майбутньої структури Збройних Сил України; підвищенні рівня оперативних можливостей Об'єднаних сил швидкого ре-

агування та посиленні оперативної взаємосумісності підрозділів Збройних Сил України з відповідними підрозділами країн — членів НАТО.

У цьому контексті українськими фахівцями спільно з експертами НАТО визначені пріоритетні напрями та конкретні заходи співпраці (семінари, конференції, робочі зустрічі, стажування тощо), які передбачають спільну розробку планів імплементації визначеної структури ЗС України, інституційний розвиток і розробку концепцій та доктрин щодо застосування функціональних компонентів оновленого українського війська.

Другим напрямом у галузі військового співробітництва є впровадження цивільного демократичного контролю над збройними силами та розвиток системи цивільно-військових відносин. Основна увага приділяється підготовці, перепідготовці та підвищенню кваліфікації військових і цивільних фахівців Міністерства оборони України з питань управління військовою сферою, у тому числі цивільно-військових відносин у країнах НАТО, інформаційному забезпеченню реформування українського війська та інформуванню громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України. Важливою складовою при цьому залишається взаємодія з парламентом. Україна отримує достатню кваліфікаційну допомогу з боку НАТО у вигляді практичних кроків, яким є, наприклад, призначення радника міністра оборони України від Сполученого королівства Великої Британії, участь мобільних навчальних груп НАТО у викладанні курсів у НАТОУ тощо.

Особлива увага приділяється подоланню негативних наслідків реформування Збройних Сил України. Вже багато зроблено як з української, так і з натовської сторони. У першу чергу це прийняття Верховною Радою України життєво важливих законів та доповнень до них, що стосуються соціального захисту військовослужбовців, реалізації пілотного проекту щодо утилізації 400 тис. протипіхотних мін у рамках Трастового фонду ПЗМ, курси мовної підготовки та перепідготовки за ініціативою Економічного комітету НАТО, Великобританії та Норвегії, а також спільний проект з ОБСЄ. Тому необхідно будь-що зберегти позитивну динаміку співробітництва у цій галузі. З огляду на це перспективними напрямами діяльності мають бути: вивчення та започаткування нових пілотних проектів з питань соціальної адаптації звільнених військовослужбовців та службовців

ЗС України, конверсії військових місцевостей та безпечної утилізації надлишкової кількості боеприпасів, легкого озброєння та стрілецької зброї в рамках використання фондів Економічного комітету НАТО, домовленостей з країнами — членами НАТО на двосторонній основі.

Як відомо, теорія без практики — мертва. У цьому контексті найбільш вагомим результатом співпраці з НАТО є практична участь українських військових контингентів в операціях з підтримання миру під проводом Аль-

Головним завданням у співробітництві з НАТО є докорінне реформування Збройних Сил України, їх максимальне наближення до стандартів Альянсу.

янсу. Тому важливо зберегти участь у спільному українсько-польському миротворчому підрозділі «УКРПОЛБАТУ» у складі сил КФОР в Косовому. Подальший розвиток має отримати рішення керівництва держави взяти участь у антитерористичній операції НАТО в Середземноморському регіоні «Активні зусилля». Нині центральними органами виконавчої влади ведеться конструктивна робота щодо остаточного визначення форм та способів залучення України до цих операцій.

Важливою ланкою у загальному процесі реалізації планів співробітництва країн — членів НАТО є участь ЗС України у Процесі планування та оцінки сил, спрямованому на досягнення Цілей партнерства силами та засобами ЗСУ. У широкому розумін-

ні це є набагато складніше і важливіше завдання, і не тільки збройних сил, а всієї країни. Цілі партнерства за своєю суттю є практичним аналогом Цілей сил, які використовуються органами управління країн — членів НАТО для планування, підготовки і забезпечення Об'єднаних збройних сил Альянсу. Тому їх подальше ігнорування та недооцінка гальмуватимуть процес створення сучасної моделі збройних сил, основи якої закладені в Стратегічному оборонному бюлетені України на період до 2015 р.

У цьому зв'язку настав час переглянути застарілі підходи у плануванні бойової підготовки частин та підрозділів з метою впровадження вимог та принципів, закладених в Цілях партнерства та Концепції оперативних можливостей НАТО, у програми підготовки військ.

Ця робота має бути ретельно спланованою, забезпеченою належними ресурсами і супроводжуватися як юридично, так і науково. Цінним інструментом її реалізації є Індивідуальна програма партнерства між Україною та НАТО, пріоритетними напрямами якої і в майбутньому традиційно залишаться мовна підготовка, військова навчання та військова освіта. Крім того, велика увага має приділятися таким галузям співпраці, як управління, контроль, логістика, стандартизація.

Не залишаться поза увагою також питання подальшого вдосконалення нормативно-правової бази нашого співробітництва з Альянсом. Необ-

хідно визначити шляхи реалізації вже напрацьованих правових актів, погодження і ратифікації Верховною Радою Меморандуму про використання стратегічної транспортної авіації України в операціях Альянсу, подальшої імплементації його положень щодо підтримки Україною як країною-господаркою операцій та навчань НАТО, що є суто прерогативою української сторони.

Щодо проблемних питань, то основними з них є кадрове та ресурсного забезпечення, відсутність організації належної взаємодії між органами виконавчої влади, комплексного підходу до реалізації завдань воєнної реформи і, врешті-решт, — курсу на євроатлантичну інтеграцію.

Складається враження, що це ще не стало важливим напрямом діяльності певної категорії чиновників, і робота з цих питань здійснюється за залишковим принципом. Саме тому мають місце такі ганебні факти, як відписки, ухилення від виконання завдань, намагання перекласти їх на іншого виконавця.

Заради справедливості слід зауважити, що не всі негаразди у галузі військової співпраці з Альянсом мають українське походження. Наприклад, деякі проекти ставляться під сумнів через причини, далекі від суто

професійних. Як можна пояснити, скажімо, те, що вже більше року ми не можемо спільно визначити шляхи і приступити до утилізації та знищення надлишкових зразків легкого озброєння, стрілецької зброї. Вимоги до нашої країни, що постійно змінюються, ставлять під сумнів щирість бажання надати допомогу Україні. Випадки із затриманням українських літаків суттєво гальмують залучення унікальних можливостей нашої дер-

жави в галузі стратегічних авіаційних перевезень. Так чи інакше, але це має безпосередній вплив і на військово-співробітництво в цілому. Загалом же динаміка розвитку співпраці з Альянсом у військовій сфері є позитивною. Нашим завданням на даному етапі є підтримання досягнутого рівня співпраці з перспективами виходу на новий формат відносин, який ще більше наблизить нас до кінцевої мети — членства в Альянсі.

Наприкінці вересня у Києві відбулося засідання Військового комітету Україна — НАТО. Зокрема, обговорювався стан виконання Робочого плану Комітету на 2004 рік та його проект на наступний. Українську делегацію очолював начальник Генерального штабу Збройних Сил України генерал-лейтенант Сергій Кириченко. Вітаючи учасників засідання, він відзначив:

— Вперше захід такого рівня проводиться не у Брюсселі, а в Києві. Переконали: дуже важливо побачити на власні очі країну, з якою маеш справу, поспілку-

ватися з широким колом людей, які її репрезентують.

Підбиваючи підсумки перебування делегації Північноатлантичного альянсу в Україні, Голова Військового комітету НАТО генерал Харальд Куят (на знімку ліворуч) подякував українцям за плідну співпрацю, а також «відвертість та щирість під час обговорення актуальних питань». Він наголосив на важливості підтримки й розуміння складного, але такого важливого процесу, як військова реформа, всім українським суспільством.

УКРАЇНСЬКІ «РЕЙНДЖЕРИ» У БРИТАНСЬКОМУ НЕБІ

Нещодавно збірний взвод курсантів четвертого курсу аеромобільного факультету Одеського інституту Сухопутних військ повернувся з Великої Британії, де відбулись традиційні міжнародні навчання «Козацький степ — 2004». Протягом двох тижнів у складі 1-ї аеромобільно-десантної роти 79-го окремого аеромобільного полку майбутні офіцери знайомились з особливостями бойової підготовки, технікою та озброєнням армій країн-учасниць навчань. Командував українсько-польсько-британським батальйоном підполковник Метью Лоу.

Українські десантники взяли участь у заняттях з патрулювання, наведення громадського порядку, вогневого та інженерного вишколу. У ході навчань вони здійснили по чотири стрибки з британськими парашута-

ми LPP з військово-транспортних літаків С-130 «Herkules». Висота десантування становила від 350 до 200 м.

Високий професіоналізм українських військовиків відзначили підполковник Метью Лоу та начальник аеромобільних військ Збройних Сил України полковник Іван Якубець. Вони привітали десантників з успішним проведенням стрибків, а підполковник Метью Лоу ще й нагородив кожного з них відзнакою британських парашутистів.

Наступного року навчання планується провести на теренах Польщі, а в 2006 р. — на полігоні Широкий Лан під Миколаєвом.

Курсант Юрій БУДІЛОВ,
фото автора

ВЗВОД

СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Новобранці
проходять курс
молодого
бійця за
програмою
підготовки
спецпід-
розділів

Дивлячись на наших новобранців, мимоволі замислюєшся: невже ці хлопці здатні захистити нашу державу? Як зробити із вчорашніх школярів справжніх захисників Вітчизни? Фахівці Головного управління розвідки МО України переконані, що, враховуючи психологічні особливості молодих солдатів, можна швидко привести рівень підготовки особового складу військових підрозділів до вимог сучасності.

Проблема професійного відбору молодого поповнення та його раціонального розподілу завжди залишатиметься актуальною. Особливо загострюється вона в період духовного відродження суспільства. Саме тому на першому плані має бути становлення молодої людини як солдата. На противагу малоефективному загальноармійському шаблону зборів молодого поповнення ГУР МО України проводить експеримент з питань адаптації молодих військовослужбовців до умов служби. І починається він під час зборів, з першого ж дня прибуття юнака до військової частини. Особлива увага приділяється «проблемним» солдатам, які входять до «групи ризику».

Започатковуючи експеримент, його організатори мали довести, що низький рівень навчально-бойової підготовки в частинах негативно впливає на адаптацію молодого солдата. Господарські роботи, безкінечні шиккування протягом дня, стройова підготовка... Діє принцип: «аби чимось зайняти». Додайте до цього ще й те, що до призову товариші, які вже відслужили, розповідають про нестатутні відносини, про те, як їм погано служилося, і т. ін. Не останню роль у цьому відіграють і деякі засоби масової інформації, які замість популяризації військової служби займаються її паплюженням. Тобто юнак ще не побував у армії, а вже має про неї певне уявлення, до того ж не зовсім привабливе. Потрапивши до частини, він дійсно займається прибиранням території, копає канали... З'являється внутрішній дискомфорт. Юнак побачив те, чого й боявся, переконався у своїй «непотрібності», відсутності сенсу у військовій службі.

Через застарілі програми бойової підготовки солдат не може набути необхідних професійних навичок, військових знань. Звідси й казуси, коли військовослужбовці виходять у «поля» з дерев'яними автоматами, як це нещодавно було в одній з частин кіровоградського гарнізону. А чи зможе надійно захистити Батьківщину людина, яка відстріляла всього три патрони перед присягою?

Проведення зборів має чіткий алгоритм і організацію. Досвід цієї роботи дав можливість командуванню передбачити практично всі «дрібниці», які зустрічаються у процесі підготовки солдата до служби. Проводилося поглиблене психологічне й медичне обстеження та психофізіологічне супроводження військово-службовців молодого поповнення. Поряд з цим здійснювалися експериментальні дослідження, метою яких було виявити схильних до саможубства, самовільного залишення частини, нестатутних відносин...

Після виявлення категорії «проблемних» солдатів призовників розподілили на дві групи: контрольну та досліджувану. Військовослужбовці контрольної групи діяли у складі звичайних підрозділів, а досліджувана складала окремий спеціальний взвод, для якого розробили особливу програму бойової підготовки та розклад занять. Всі заходи проводилися у відповідності з керівними документами, але з внесенням елементів підготовки частин спеціального призначення. Солдатів «навантажували» у декілька разів більше, ніж їхніх «колег» по призову. Звичайно, у ході занять велося ретельне спостереження за станом та рівнем їхньої працездатності.

Специфіка занять з особовим складом спеціального взводу полягає в насиченні їх елементами спеціальної тактики та психологічної підготовки, розрахованими на «загартування» психіки та подолання страху. Особлива увага приділяється формуванню навичок поведінки в екстремальних умовах, умінню управляти собою. Це сеанси групової психокорекції з елементами навіювання, активного відпочинку м'язів, озноблення з прийомами релаксації. При систематичному використанні цих методик можна навчитися швидко опановувати себе, набувати впевненості у своїх силах, підвищувати працездатність та мобілізуватися в екстремальних умовах.

Дослідження показали, що використання у процесі бойової підготов-

ки спеціальних елементів підсилило у солдатів бажання служити. Вони відчували власну значущість, а це у свою чергу сприяло формуванню їх психологічної готовності до бойової діяльності та надійності у будь-якій ситуації.

Як не парадоксально, але статистика свідчить, що рівень захворюваності та травматизму в частинах спеціального призначення найнижчий. І це за умов застосування екстремальних видів бойової підготовки: парашутних стрибків, рукопашного бою, інтенсивної вогневої підготовки, водолазних спусків тощо.

Така система підготовки довела свою ефективність в умовах реальної війни. Так, за даними російських військових психіатрів, на підставі аналізу ведення бойових дій в Афганістані встановлено, що у загальній структурі психологічних втрат 43,02% склали військовослужбовці мотострілецьких підрозділів, тоді як повітряно-десантних — 1,9%, а частин спеціального призначення — 1,7%. Така різниця диспропорція пояснюється не лише інтенсивністю бойової підготовки, а й особливою психологічною атмосферою в цих колективах.

«Проблемні» військовослужбовці, які навчалися за експериментальною програмою протягом п'яти тижнів, більш якісно адаптувалися до умов військової служби. Організаторам експерименту вдалося сформулювати у юнаків позитивну настанову

на подальше проходження служби, знизити рівень тривожності, стимулювати лідерські якості. У той же час з групи призову «Весна-2004», яка проходила курс молодого бійця за звичайною програмою, половину солдатів-призовників довелося відправити на дообстеження в клініку психіатрії ГВКГ МО України.

Організатори експерименту з самого початку були впевнені в успіху. Адже молодому хлопцю цікаво з перших же днів одягти маскувальний халат і спеціальне спорядження, нанести бойовий грим на обличчя і отримати зброю. Щоденно під час занять відстрілювати не менше 25–30 набойів, навчитися проводити затримання терористів, звільнення заручників, чітко орієнтуватися у нічному

Чи зможе надійно захистити Батьківщину людина, яка відстріляла всього три патрони перед присягою?

лісі, по груді у воді здійснювати переходи, самостійно приймати рішення у складі невеликої бойової групи. Романтика... Додайте до цього володіння спеціальною технікою керування власною волею. За таких умов навіть психологічно слабка людина намагається «підтягнутися», побороти свій страх, стати кращою.

Для «спеціального взводу» були розроблені і спеціальні девізи (речівки), щось на зразок: «Ми — кращі! Ми — непереможні!». Практикувався також такий психологічний прийом: перед виходом на бойові завдання, ставши у тісне коло, солдати ввіглосо читали «Отче наш...». Вечорами

був перегляд документальних та художніх фільмів про підготовку спеціальних підрозділів. А в ході навчальних занять вони самі ставали героями фільму про експериментальні збори молодих солдатів в Україні. Щоб зрозуміти, який вплив справляють такі стрічки на молодих воїнів, достатньо згадати фільм «В зоні особого внимания», після виходу якого на екрани конкурс у Рязанському училищі повітряно-десантних військ збільшився до 40 чоловіків на місце! Кожний третій радянський призовник неодмінно прагнув служити у повітряно-десантних військах.

Ще одна цікава деталь. У складі експериментальних взводів були 11–13-річні хлопчачки — діти офіцерів, які керували «нетрадиційними» зборами. Це був специфічний педагогічний прийом. У присутності дитини, яка виконує такі ж самі обов'язки, як і дорослий солдат, важко сказати: «Я не можу». А діти, всі як один, висловили бажання продовжити заняття наступного року.

Безперечно, цей позитивний досвід необхідно поширювати в збройних силах. І зараз якраз слушний момент. Саме докорінний перегляд програм бойової підготовки в армії у поєднанні зі скороченням особового складу та структурно-організаційними змінами дасть можливість швидко і якісно підняти рівень бойового вишколу частин та підрозділів, а систему підготовки Збройних Сил України привести до вимог сучасності.

**Полковник Ігор КРАСЮК,
майор Володимир ШЕВЧЕНКО**

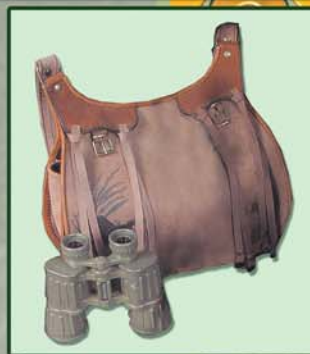
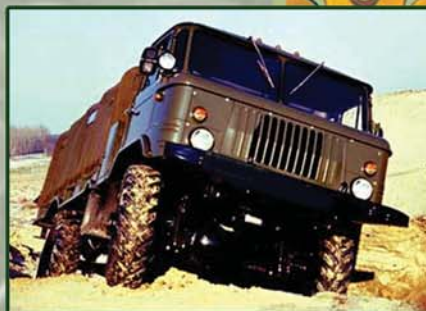

МІЖНАРОДНА СПЕЦІАЛІЗОВАНА ВИСТАВКА

ЗБРОЯ ТА БЕЗПЕКА

27-30
ЖОВТНЯ
2004 р.

- Бойова зброя
- Спортивна, мисливська зброя і боєприпаси
- Військова техніка
- Модернізація і ремонт бойової техніки й озброєння
- Системи цілевказування і керування озброєнням
- Засоби виявлення і нейтралізації вибухових речовин
- Устаткування для прикордонного і митного контролю
- Спеціальні технічні засоби для підрозділів міліції
- Технічні засоби розвідки і контролю, криміналістична техніка
- Засоби забезпечення охорони
- Засоби зв'язку, автоматизації і захисту інформації
- Обмундирування. Екіпірування. Амуніція. Спецматеріали
- Спеціальні транспортні засоби
- Технології і техніка подвійного застосування
- Інноваційні проекти, наукомісткі технології і розробки

ОРГАНІЗАТОРИ:
Міністерство внутрішніх справ України
ЗАТ «Міжнародний виставковий центр»
ДП «Форт-Ресурси»

Патронат: Кабінет Міністрів України

ЗА ПІДТРИМКИ:
Міністерства оборони України
Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи
Міністерства промислової політики України
Державної прикордонної служби України
ДК «Укрспецекспорт»

Україна, Київ
МІЖНАРОДНИЙ ВИСТАВКОВИЙ ЦЕНТР
Броварський пр-т, 15, (М) "Лівобережна"

тел./факс: (044) 201-11-64, 201-11-63
e-mail: tatiana@iec-expo.com.ua
www.iec-expo.com.ua
www.tech-expo.com.ua

Генеральний інформаційний партнер:

Інформаційна підтримка:

ЛЕЙТЕНАНТ—2004

100 ДНІВ ПІСЛЯ НАКАЗУ

КАДРОВІ ПРІОРИТЕТИ: ХОТИЛИ ЯК КРАЩЕ...

Нинішнього року вищі військові навчальні заклади України випустили понад чотири тисячі офіцерів. Державне замовлення на підготовку цих фахівців формувалося ще у 1999–2000 рр., тому військова кар'єра понад 2,5 тисяч з них могла закінчитися, так і не почавшись. Проблему вдалося вирішити за рахунок ротації офіцерських кадрів, переміщення прапорщиків з офіцерських посад, введення первинних офіцерських посад та посад офіцерів-психологів. Фактично ці заходи стали рятувальним кругом для новоспечених лейтенантів.

Але зустріч з молодим офіцерським поповненням не принесла радості командирам. Більшість випускників і досі не можуть відійти від курсантських стереотипів, коли були створені всі умови для навчання і не треба було думати про харчування, житло, побут. Є й такі, що ще не визначилися щодо свого професійного вибору. Тому офіцерами їх можна назвати лише де-юре.

— Побутові проблеми в інституті мене не хвилювали, — говорить лейтенант Роман Чертков. — Тепер про

все треба дбати самому. Навіть виділена для мене кімната в офіцерському гуртожитку стала проблемою.

— Побутові умови в гуртожитку мене не влаштовують, а часу для пошуку квартири не вистачає, — доповнює свого товариша лейтенант Андрій Середа.

Уявляю реакцію якого-небудь полковника або генерала, які прочита-

У більшості випускників є родичі або знайомі, які допомагають влаштуватися на посаду без особливих службових навантажень, не обтяжену командирською відповідальністю.

ють ці рядки. Більш ніж упевнений, що у свої лейтенантські роки вони не наслідки б робити такі заяви. Пригадую, як після переведення в інший гарнізон мені довелося жити у приватному будинку без опалення... в двадцятиградусний мороз. Ніхто не говорить, що так має бути, але заряди кар'єрного росту треба було витримати і це.

Іншими проблемами переймається лейтенант Андрій Васильєв:

— В інституті нас не забезпечили повсякденним одягом — пальто, чоботами та іншими речами. Пообіцяли видати у частині.

Серед багатьох армійських традицій особливе місце посідають ті, що не передбачені жодним кодексом. Підкладання залізного карбованця під коліно під час прощання з Бойовим прапором військового навчального закладу або жбурляння в небо жмені монет наприкінці останнього урочистого маршу... Так офіцери засвідчують вірність військовому обов'язку та належність до особливої кастри, де понад усе ціняться честь, відповідальність, професіоналізм. Чи можна сьогодні говорити про гідне продовження молодими лейтенантами цих традицій?

Молодий офіцер, мабуть, не знає, що з повсякденною формою одягу у військах сутужно. Але погодьтеся, військова людина — це не лише шитий кашкет, генеральська краватка і запах дорогих парфумів. Проте традиційні уявлення про військову професію для вчорашніх випускників втратили свою привабливість. А варто пригадати часи, коли лише кращі з курсантів могли обирати місце служби і потрапляли в елітні частини. Саме там і тільки там за умови сумлінного ставлення до виконання своїх службових обов'язків на офіцера чекала успішна кар'єра.

НА ПОГОНАХ «ЛЕЙТЕНАНТ», А В КИЄВІ ДЯДЬКО...

На жаль, сьогодні кар'єра цікавить молодих лейтенантів чи не найменше всього. Головне — матеріальне благополуччя. Опитування, проведені в 72-й окремії механізованій бригаді, виявили, що близько 90 відсотків випускників мають родичів або знайомих серед вищих військових чинів, які, турбуючись про «молоде-зелене», допомагають влаштуватися на посаду, не обтяжену командирською, матеріальною відповідальністю та

без особливих службових навантажень. Така практика особливо поширена в частинах, дислокованих в обласних та районних центрах. Упімавши таку «шару», лейтенант нізачо не хоче перепризначення на іншу посаду. При катастрофічній нестачі первинних посад та введенні додаткових цьогорічний випуск був для лейтенантів особливо вдалим.

На думку начальника відділу особового складу та мобілізаційної роботи окремої механізованої бригади майора Сергія Шакірова, не всі молоді офіцери готові посісти відповідальну командирську посаду і часто відмовляються від неї. Але ж вони — перспективний резерв для комплектування ротної та батальйонної ланок. Чим більша їх кількість, тим більше можливостей обрати гідних для висування на вищі посади, а згодом — для вступу до Національної академії оборони України.

ПРЕЗУМПЦІЯ НЕВИННОСТІ

У той же час з перших днів служби навколо молодих офіцерів створюється атмосфера, що нагадує штучну захисну оболонку. Ще одна армійська традиція — заборона накладати дисциплінарні стягнення та позбавляти премії. Ідея зрозуміла — дати молодому офіцеру час для адаптації. Наказом по частині кожному випускнику призначається наставник із числа найбільш досвідчених офіцерів. Такий супровід продовжується цілий рік. Але подібні заходи ще більше розхолоджують молодих лейтенантів: вони починають запізнюватися на

службу, недобросовісно відносяться до виконання своїх службових обов'язків. Тож чи є сенс протягом року практикувати таку недоторканість?

— Починаючи з нового навчального року з лейтенантським поповненням треба працювати серйозніше, не уникаючи навіть покарань, — відповідає на запитання старший офіцер відділення з гуманітарних питань окремої бригадної артилерійської групи капітан Ігор Лісовий. — Саме в цей час починається сезон порушень військової дисципліни серед особового складу строкової служби. І приклад порушника-офіцера лише створюватиме для них благодатне підґрунтя.

«ЗАЙЦІ» У ФОРМІ

Багато випускників після прибуття в частину починають сумніватися у правильності обраного шляху. Отримавши у вищих військових навчальних закладах пристойну освіту, новоспечені фінансисти, перекладачі, медики рвуться у цивільне життя. За словами заступника командира зенітної ракетної бригади з гуманітарних питань підполковника Віктора Грибука, молоді офіцери не готові служити у віддалених гарнізонах. Мимоволі напрошується висновок: для згаданої категорії людей армія — це засіб отримання безкоштовної освіти. А якщо до цього додати, що спеціальність, отримана у стінах військового навчального закладу, із тих, які високо цінуються у цивільному житті, то всі аргументи на користь продовження служби тануть, як вес-

няний сніг. Тому, навіть не зносивши першої пари чобіт, молодий офіцер пише рапорт на звільнення. Серед цьогорічних випускників такі вже є. А домогтися, щоб він «відслужив» витрачені на нього кошти, практично неможливо.

Щоправда, у цьому році Міністерство оборони України зробило спробу прикрити лазівку: навчання для абітурієнтів, які успішно склали вступні іспити, розпочнеться лише через півроку. І весь цей час юнаки «смакуватимуть» не курсантське, а солдатське життя. Інакше армійська служба і надалі сприйматиметься ними через призму задоволення власних потреб та інтересів.

Недоотримане речове майно, не виплачена компенсація за проїзд до місця служби, службові навантаження та житлові умови — чомусь ці питання стали пріоритетними для молодих офіцерів з перших днів служби. Звичайно, у військах існує багато проблем, та найголовніша з них — це психологічна і моральна неготовність випускників до подальшої служби. Більшість з них вже з першого дня думає не про професійне зростання і кар'єру, а про те, як уникнути пов'язаних з військовою службою проблем та полегшити собі життя. Виникає цілком природне запитання: чи спроможні такі офіцери в майбутньому дотягнути до рівня військово-службовців професійної армії?

Майор Сергій БАСАРАБ

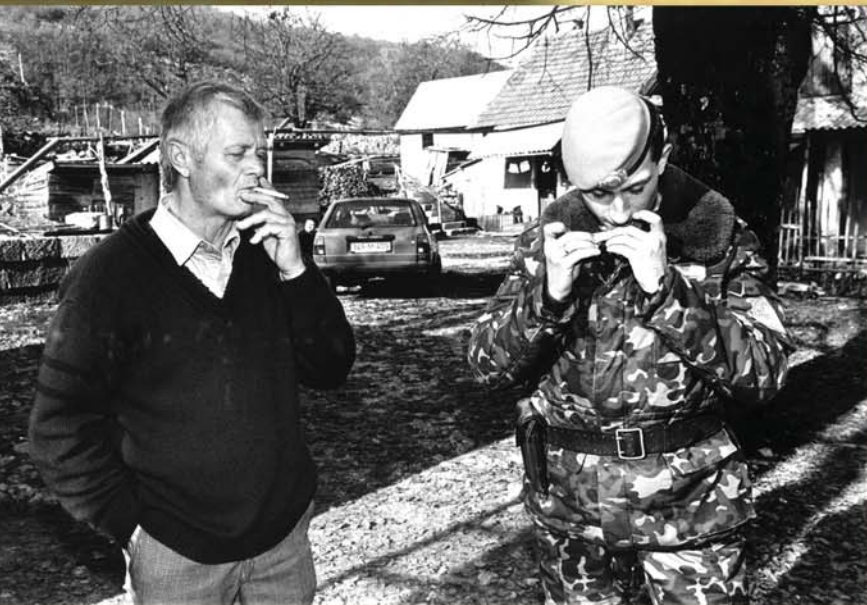

МИРОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКА

ПЕРШЕ ДЕСЯТИЛІТТЯ

«Я схиляюся перед українськими миротворцями, перед їхньою тяжкою працею заради миру на нашій грішній і прекрасній планеті».

Олександр КЛИМЕНКО, фоторепортер

24 ЖОВТНЯ — ДЕНЬ ООН

НЕПРИСТОЙНА НЕПРОПОЗИЦІЯ

КАДРОВИМ ОФІЦЕРАМ, ЯКІ МАЮТЬ НЕОЦІНЕНИЙ БОЙОВИЙ ДОСВІД, ПРОПОНУЮТЬ ПЕРЕКВАЛІФІКОВУВАТИСЯ... НА КРАВЦІВ ТА КУХАРІВ

Талони на цукор — це ще не цукор, жартували за часів перебудови. Курси перепідготовки за Програмою соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, — ще не гарантія отримання пристойної роботи, цілком серйозно вважають офіцери, які вже залишили військову службу або залишать її найближчим часом.

З високих трибун з пафосом було проголошено про створення сприятливих умов для входження у цивільне життя звільнених у зв'язку з реформуванням армії військовослужбовців. Адаже тут вам і інтенсивні курси, і центри перепідготовки... Невпинно, мов з конвеєра, виштовхуються у ринковий світ «перековані» на цивільний манер офіцери-менеджери. Система працює, і всі нібито задоволені. Кількісні показники по випускниках — «на рівні»!

Але давайте спустимося на землю і реально оцінимо шанси однієї окремо взятої людини. Як не крути, а цілком очевидно, що зовсім не за навчання болить голова у колишнього офіцера. Чоловік передусім має годувати сім'ю, тобто заробляти гроші. І потрібно для цього лише одне — пристойна робота. Отже, наріжним каменем усієї системи соціальної адаптації звільнених військовослужбовців, її кінцевою метою і головним показником ефективності є не кількість навчених і перепідготовлених, а працевлаштованих вихідців зі збройних сил.

Ми спробували, по можливості об'єктивно, дослідити перспективи працевлаштування звільнених у запас або відставку кадрових військових в залежності від закладу, куди вони звертатимуться. Аби не надто розпорошувати увагу, аналізували лише програми, задекларовані Національним координаційним центром адаптації військовослужбовців (НКЦ).

МІЖРЕГІОНАЛЬНІ ЦЕНТРИ

Київський міжрегіональний центр професійної перепідготовки військовослужбовців, звільнених у запас, — чи не найстаріший заклад такої спрямованості. За 10 років його існування тут пройшли перепідготовку понад 2700 колишніх військовослужбовців та членів їхніх сімей. Центр пропонує навчання за такими «актуальними на ринку праці» спеці-

альностями, як організатор виробництва у малому бізнесі, комп'ютерна верстка, комп'ютерні технології в бухгалтерії та діловодстві. Отже, якщо спеціальності актуальні, то й проблем з пошуком роботи не повинно бути. Щоправда, статистику працевлаштування своїх випускників тут не ведуть. Іншими словами, цією проблемою взагалі ніхто не переймається. Порятунком потопаючих — справа рук самих потопаючих, вважає заступник директора цього навчального закладу Володимир Гришман. Тому з'ясувати, скільки «актуальних фахівців» утрималося на хвилях ринкового океану, нам довелося самотужки. В середньому протягом півроку після випуску лише кожний четвертий влаштувався на роботу за набутою спеціальністю. Тож маємо коефіцієнт корисної дії — 25%. Добре це чи погано?..

Щодо подібних центрів у містах Кривий Ріг та Хорол, вважає інше. Наприклад, у криворізькому Центрі колишнім офіцерам пропонують вивчитися на... кравця, бухгалтера або оператора ПЕОМ. У хорольському — спектр дещо ширший: за 1,5–2,5 роки тут можна стати молодшим спеціалістом за фахом техник-автомеханік, техник-технолог по харчуванню або бухгалтер, а за 3–10 місяців — отримати спеціальність слюсаря-водія, кухаря III–IV рівня, обліковця і навіть секретаря-друкарки. Один офіцер, посаду якого найбільш часом скорочують, так висловився з цього приводу: «Якби я хотів вступити до ПТУ, я б не ставав офіцером. А деяких моїх співслужбовців такі пропозиції взагалі образили б». Хоча, хто знає... Адже будь-яка праця є почесною. Раптом з колишнього офіцера вийде прекрасний працівник закладу громадського харчування?..

ГУМАНІТАРНЕ РОЗМІНУВАННЯ

Той факт, що достойна робота, запропонована акціонерним товариством «Трансімпекс» звільненим зі збройних сил саперам, не є найманством, директор цієї фірми Володимир Петраченко змушений був доводити через суд. Колишній офіцер, а нині успішний бізнесмен стверджує, що готовий хоч сьогодні працевлаштувати щонайменше 150 фахівців з мінної справи. Адже «Трансімпекс» виконує замовлення з гуманітарного розмінювання — престижної та високооплачуваної роботи.

Демінери — саме так називають фахівців цієї галузі — займаються очищенням від вибухонебезпечних

предметів місцевості, де відбувалися бойові дії. Що й казати — благородна справа. Тому й фінансується вона переважно Організацією Об'єднаних Націй та міжнародними благодійними організаціями. Крім того, це бізнес. Адже знешкодження мін — справа набагато затратніша, ніж їх виготовлення. Наприклад, собівартість однієї піхотної міни — 3 долари, протитанкової — 75. А от нейтралізувати один снаряд коштує на світовому ринку як мінімум 300 доларів. За оцінками експертів, роботи демінерам вистачить ще років на чотири-ста. Непогана перспектива щодо працевлаштування...

Щоб зробити своїм колишнім товаришам по зброї ділову пропозицію,

У криворізькому Центрі професійної перепідготовки колишнім офіцерам пропонують вивчитися на... кравця, бухгалтера або оператора ПЕОМ. У хорольському — опанувати спеціальності техніка-автомеханіка, техніка-технолога по харчуванню або бухгалтера.

підполковник запасу Петраченко звернувся до Міністерства оборони України з проханням надати інформацію про військовослужбовців — саперів за фахом, які звільняються або звільнені з лав збройних сил. Проте з'ясувалося, що, згідно з розгорнутим переліком відомостей, що становлять державну таємницю у ЗС України, дані на цю категорію підпадають під гриф «цілком таємно». Отже, якщо гора не іде до Магомета, Магомет іде до гори... А ми на прохання пана Петраченкова доводимо до відома колишніх саперів, що у цивільному житті на них чекає цілком реальна можливість працевлаштуватися за фахом.

СПЕЦКУРС ДЛЯ СТАРШИХ ОФІЦЕРІВ

Мабуть, найбільш ефективним серед існуючих адаптаційних проектів на сьогодні є програма підготовки старшого офіцерського складу для роботи на керівних бізнесових посадах. Спеціальний чотиритижневий курс розроблено відповідно до рекомендацій Манчестерської школи бізнесу, а проводиться він на базі офіційного представника Букінгемського університету в Україні навчально-координаційного центру «Бізнес-лінк». Фінансується програма Організацією з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЕ). Але справа не в престижних брендах, під якими розгортається процес соціальної адаптації, а у вражаючій її результативності. Протягом 1–2 місяців по закінченні навчання роботу знаходять майже 70% військовослужбовців!

Прагнучи поширити цей позитивний досвід, ми зустрілися з менеджером Центру Максимом Ахтирським і довідалися про деякі з його професійних таємниць. З'ясувалося, що займатися працевлаштуванням колишніх офіцерів тут починають з першого дня навчання. Виходячи з того, що кожний з них має як мінімум дві вищі освіти, їх не перенавчають, а лише допомагають адаптувати свої знання й навички до конкретної ситуації. Крім практичних рекомендацій по використанню військового досвіду у сфері бізнесу, колишнім військовим дають потужний позитивний імпульс на формування цивільної кар'єри, вчать своєрідному мистецтву працевлаштування.

Але працюють тут не тільки зі слухачами курсів, а й з тими, хто міг би

запропонувати їм пристойну роботу. Для цього створено базу даних по всіх працюючих у країні банках. Адже будь-яка з цих установ має службу безпеки, а отже, потребує професійних кадрів. Налагоджено дієві контакти з власниками таких відомих брендів, як «Союз-Віктан», «WellCom», «Верес». Аби показати «товар лицом», серед найуспішніших та найвідоміших фірм України регулярно і безкоштовно поширюються звернення до потенційних роботодавців, до яких додаються резюме випускників. До речі, такий самий пакет документів, як у друкованому, так і в електронному вигляді, по закінченні навчання отримує кожний слухач. Це дозволяє створити на ринку праці розгалужену мережу кадрових пропозицій від колишніх старших офіцерів і сприяє працевлаштуванню переважної більшості випускників спецкурсу. Чим не приклад для наслідування?

МОВНІ КУРСИ

Мовний напрямок нашої військово-адаптаційної системи досить різноплановий. Інтенсивні курси англій-

ської, німецької, французької та італійської мов організовані та фінансуються у рамках співробітництва між НАТО та Україною в сфері перепідготовки звільнених кадрових військовослужбовців. Кращі викладачі Британської Ради, Гете Інституту, Французького та Італійського культурних центрів намагаються хоч трохи наблизити лінгвістичні здібності нашого

Якби я хотів вступити до ПТУ, я б не ставав офіцером. А деяких моїх співслужбовців такі пропозиції взагалі образили б...

військового люду до міжнародних стандартів. І це їм вдається... певною мірою.

Звісно, одного інтенсивного курсу замало, аби влаштуватися перекладачем. Тим не менш знання англійської (рідше — німецької, італійської, французької) мови є вагомим критерієм відбору роботодавців найрізноманітніших галузей. Отже, попит є. А що ж із працевлаштуванням? За нашими підрахунками, незважаючи на досить широкий спектр вакансій, пов'язаних зі знанням іноземної мови, таку роботу отримують лише бли-

зько 10% колишніх слухачів мовних курсів. Не кажучи вже про розрекламоване в НКЦ працевлаштування за програмою підбору волонтерів ООН. Адже тут від кандидатів вимагають досконалого володіння англійською або французькою мовами і віддають перевагу тим, хто брав участь у миротворчих місіях.

Доволі екзотичним у порівнянні з курсами європейських мов виглядає місячний інтенсивний курс арабської мови, організований за сприяння лівійського уряду. Та якщо подивитися на цю «екзотику» під кутом зору нашої проблеми, то вимальовуються цілком прагматичні речі. З огляду на те, що лівійська армія озброєна переважно технікою ще радянського виробництва, яка давно потребує ремонту, перспективи працевлаштування для наших колишніх військових «технарів» тут чималі. Щоправда, є небезпека бути зарахованим до категорії найманців з усіма наслідками... Але це вже інша тема.

**Підполковник
Володимир ГАЛАНЦЕВ**

ДУМКИ З ПРИВОДУ

МУНДИР БЕЗ МЕДАЛЕЙ — ЩО СМОКІНГ БЕЗ «МЕТЕЛИКА»

Відомо, що у римську епоху воїнів нагороджували металевою пластиною, яку вони носили на панцирі чи плащі. У царській Росії вояків вшановували золотими або срібними монетами. Окрім мужності та хоробрості, виявлених солдатами на полі бою, цінувалися й досвід, набутий за роки служби. У радянській армії, наприклад, всі, хто бездоганно прослужив 10, 15, 20 років, отримували, незважаючи на звання та посади, відповідну медаль, а до ювілею збройних сил обов'язково нагороджувалися.

«Медалеве» стимулювання в Україні не прижилось. Офіцер у чині підполковника, який закінчив вищий навчальний заклад, скажімо, ще у 1992 р., як правило, має одну відзнаку — «10 років Збройним Силам України». Тоді, до речі, нагород вистачило не всім. Та й за радянських часів траплялося, що медалі знаходили не тих героїв, які насправді на них заслуговували. Пригадаймо, як під час афганської війни у кадрових органах запитували: «Ну шо, старлей, «ЗБЗ» (медаль «За бойові заслуги») чи академію?» А чому б не все відразу, якщо ти довів право на це бездоганно службою? До речі, американці отримують відзнаки за кожну миротворчу місію. Вони глибоко переконані, що відстоюють інтереси своєї держави, а вона, в свою чергу, у такий спосіб їх морально підтримує.

Парадний кітель військового — це біографія професіонала. Нашивка — прізвище, нарукавний знак — рід військ, погони — кар'єра, орденські планки — пройдений бойовий шлях. Нагороди — предмет особливої гордості. «Вони не продаються!» — гордо кажуть їхні власники. Проте до них можна придбати все що завгодно. У військовому магазині в Аль-Куті американські новобранці придивляються до

спеціальних рамок під свою майбутню колекцію, а «демебеля» замовляють їх формат по каталогу, враховуючи свій послужний список. Адже медаль можна загубити під час, скажімо, переїзду або пошкодити. Тому в США є спеціальні магазини, де офіційно продають військові нагороди: «послужні» коштують близько 15 доларів, «за бойові операції» — 30. Але на зворотному боці обов'язково є шильдік, де вигравірувані військове звання та прізвище нагородженого.

Нерідко можна зустріти військових, які гордо носять на грудях ООНовські та натовські відзнаки за участь у різних миротворчих місіях. Але не часто побачиш поряд з ними національні. Виходить, за кордоном ратну працю українців оцінюють вище, ніж на Батьківщині? Парадокс і в тому, що в особисту справу їх не завжди записують, хоча відповідний сертифікат міжнародного зразка військовослужбовець має. З іншого боку, аргументація посадовців справедлива: до державних нагород України ці відзнаки не належать.

У багатонаціональному корпусі «Ірак» для наших військовиків «параду медалей» не існує. На відміну, до речі, від казахського контингенту. В Іраку налагоджена ціла система підтримки іміджу військових, в цьому напрямі працюють й виробники сувенірів. Наприклад, символіку «Iraqi Freedom» можна зустріти будь-де — на келихах, майках, запальничках. Пропаганда, скажете ви. Подивившись на рейнджерів зблизька, можу сказати: так, це правда. Але правда і в тому, що ми не гірші.

Підполковник Рустам КОРСОВЕЦЬКИЙ

Укртехно

СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ

8 років на ринку України

Проектування, постачання, встановлення,
сервісне обслуговування в межах України

03110, м. Київ,
вул. Клименка, 25
E-mail: office@ukrtechno.kiev.ua
http://ukrtechno.kiev.ua

Телевізійних систем спостереження:

відеокамери, об'єктиви, монітори,
комутатори, поворотні пристрої
тощо

Системи охоронно-пожежної сигналізації:

(ліцензія № 1616 МВС України, № 001329 ДУГПО)
датчики, приймально-контрольна апаратура, сирени

МІНІ-АТС:

офісні та відомчі АТС
будь-яких конфігурацій

Системи обмеження доступу:

електронні замки
на безконтактних
та магнітних картках,
контрольно-пропускні
системи типу "турнікет",
"шлагбаум", "шлюз"

Ремонтно-будівельні роботи.
Якість гарантуємо!!!

Ми підберемо для Вас оптимальний
варіант за доступною ціною!

Гарантійне та післягарантійне
обслуговування всього обладнання!!!

Установок пожежогасіння:

водяних, пінних,
порошкових,
газових

Здійснюємо фізичну охорону
юридичних та фізичних осіб.

тел.: (044) 490-51-28 (багатоканальний), 490-51-29

«НЕ НУЖЕН НАМ БЕРЕГ ТУРЕЦЬКИЙ»?

або Про те, як військові чиновники від туризму заблукали у трьох соснах

Ви бували коли-небудь на... Таїті? А в Парижі чи хоча б у Празі? Як турист, завдячуючи рідному військовому відомству? Дивне запитання, скажете? Дозвольте не погодитися. Адже, наприклад, для військовослужбовців багатьох армій світу давно стало доброю традицією проводити відпустки за кордоном.

Вже не один рік поспіль відпочивають у Польщі німецькі військовики. Низькі ціни на путівки, високий рівень обслуговування, вигідне розташування баз відпочинку — цілком їх задовольняють. У Румунії проводять свої відпустки здебільшого грецькі та китайські військовослужбовці.

Туристичні тури організуються, власне, самими військовими відомствами. Між збройними силами багатьох країн існують угоди про відпочинок військовослужбовців-іноземців на туристичних базах держав-партнерів. Зокрема, досить поширеною є так звана взаємозалікова система: придбавши путівку у вітчизняний пансіонат, військовослужбовець при бажанні може вирушити на відпочинок до іншої країни, і навпаки. При цьому він має можливість придбати путівку за пільговою ціною для відпочинку як за кордоном, так і в себе дома. Звісно, за таких умов рівень сервісу та послуг в різних краї-

нах має відповідати визначеним стандартам і знаходитися на одному ціновому рівні.

На жаль, наші військові можуть хіба що мріяти про таке. Що ж чи хто цьому перешкоджає? Відкриємо вам «військову таємницю». До відповідних управлінських структур МО України з пропозицією про налагодження співробітництва в сфері обміну військовими туристами чи не щороку звертаються іноземні військові відомства. Бажання іноземців побувати в Україні є цілком зрозумілим, адже привабливих місць для відпочинку у нас вистачає — і в Криму, і в Карпатах. Тоді що заважає нам скористатися напрацьованими у світі схемами, аби й наші військовослужбовці могли відпочивати за кордоном? Куди нам до їхніх стандартів, скажете ви? Помиляєтеся, куди їм до наших бюрократів!

Так, ще у 1996 р. між Україною та Болгарією була укладена п'ятирічна

угода про співпрацю в галузі санаторно-курортного лікування, але до реалізації домовленостей справа не дійшла. У 1999 р. подібна пропозиція надійшла від Туреччини. З метою обговорення та підготовки відповідного протоколу, а також задля ознайомлення з організацією відпочинку та лікування військовослужбовців турецької армії там побувала офіційна делегація Головного військово-медичного управління ЗС України. З'ясувалося, що, на відміну від українських, турецькі військовики проходять лікування винятково у госпіталі. Для відпочинку ж офіцерів та унтер-офіцерів існують так звані соціальні будинки, на кшталт наших будинків відпочинку або туристичних баз. Військовослужбовець турецької армії може зателефонувати і замовити для себе та своєї сім'ї номер на вихідні або святкові дні. При цьому він сплачує лише 15% повної вартості наданої послуги, решту витрат бере на себе держава. Про ці та інші аспекти організації дозвілля турецьких військовиків посадовці українського міністерства оборони дізналися і... розвели руками. Мовляв, це все чудово, шановні, але оскільки за нашим Департаментом охорони здоров'я закріплені медично-профілактичні заклади, то там, власне, й надаються послуги з санаторно-курортного лі-

кування. Відтак і ціни на путівки у нашій санаторії та у ваші турбази — різні. Що й казати, здивували ми турецьких колег: вони з нами про відпочинок домовляються, а ми їм своєї — лікуйтеся... Нічого не скажеш — повне взаєморозуміння.

Незважаючи на це, проект угоди з відповідними пропозиціями українська сторона підготувала. І якби документ таки підписали, наші військовослужбовці вже відпочивали б, скажімо, в Анталії, а турецькі військові — у наших кримських чи карпатських санаторіях. Дивно, але іноземці виявили «цілковиту нездатність» зрозуміти таку просту річ: у нас туризм та відпочинок у санаторії мало чим відрізняються, хіба що ціною путівки...

Мабуть, саме так міркували в Департаменті міжнародного співробітництва і євроатлантичної інтеграції МО України, протягом кількох років поспіль переадресовуючи до Департаменту охорони здоров'я «туристичні» звернення іноземців. А до чого ж тоді відділ туризму при управлінні спорту міністерства оборони, завданням якого і є організація відпочинку військовослужбовців та членів їхніх сімей саме на туристичних базах? Про це ясно й чітко йшлося в офіційних листах іноземних колег: «пропонуємо обмін туристами». Відтак складається враження, що такий стан речей спричинений некомпетентністю посадових осіб, які з року в рік займаються безплідною перепискою. Зрозуміло одне: сьогодні жодна із структур військового відомства, яка так чи інакше була причетна до переговорного процесу, не здатна пояснити, хто ж все-таки має вирішити це питання.

Ще шість років тому наказом міністра оборони була затверджена Інструкція про санаторно-курортне лікування військовослужбовців ЗС України та членів їхніх сімей за кордоном. Та наші військові медики мають власне бачення вимог цього документа. «Наше завдання забезпечити оздоровлення військовослужбовців в санаторіях міністерства оборони. Оздоровлення за кордоном — це не до нас», — так прокоментував його директор Департаменту охорони здоров'я МОУ Володимир Юрченко. Підтримав свого началь-

ника й керівник санаторно-курортного відділу полковник медичної служби Андрій Токар.

Дещо іншу точку зору висловлює з цього приводу заступник директора Департаменту міжнародного співробітництва і євроатлантичної інтеграції МО України полковник Анатолій Абросімов:

— Військовий туризм не повинен бути суто військовим. Зараз є багато туристичних фірм, які надають саме такі послуги. Втім, такий підрозділ можна створити і в збройних силах.

Загалом в ситуації з організацією відпочинку наших військовослужбовців за кордоном виникає більше запитань, ніж відповідей. Незрозуміло, чому не виконуються накази міністра оборони? Чому туризм у нас плута-

Шість років тому була затверджена Інструкція про санаторно-курортне лікування військовослужбовців за кордоном. Та військові медики мають власне бачення цього документа.

ють з медично-профілактичними заходами? Та й, власне, чому в середині одного відомства так важко розібратися у такій, здавалося б, простій справі?

Проте гарні слова, сповнені оптимізму і віри у світле майбутнє, почути все ж довелося. Від начальника відділу туризму і екскурсій при управлінні спорту МО України полковника Олександра Дрофи:

— Ми повинні зробити все можливе, щоб наші військовослужбовці мали рівний статус зі своїми іноземними колегами і могли якнайшвидше отримати можливість виїжджати за кордон на відпочинок, як це практикується в інших арміях світу.

Коментуючи ситуацію, посадовець пояснив: незважаючи на наміри керівництва відділу військового туризму міністерства оборони, наблизитися до вирішення цієї проблеми не вдається так швидко, як того хотілося б. Основна причина, виявляється, криється в неспроможності військових баз відпочинку приймати іноземних колег на достойному рівні, бо ні сервіс, ні послуги, що надаються там, ні облаштування номерів не витримують жодної критики. Саме на такі думки наштотхнула Олександра Григоровича та начальників підпо-

рядкованих йому туристичних баз поїздка до Польщі.

Чітко відпрацьована та спланована система як функціонування, так і державного фінансування туристичного військового бізнесу сусідів справила на візитерів з України сильне враження. Польща досягла такого рівня в туристичному бізнесі, коли понад 80% прибутків у даній сфері надходить від проведення на туристичних базах та в пансіонатах міжнародних симпозиумів, семінарів та конференцій.

Отож, повернувшись додому, наші керівники взялися до роботи. В першу чергу необхідно було здійснити цілу низку заходів, аби досягти того рівня послуг та якості обслуговування, які відповідали б європейським стандартам: реконструювати, перепланувати, відновити наявні капітальні фонди.

Почали з турбази «Кічкіне». Вже в квітні були готові 264 місця для відпочиваючих, причому 150 номерів відповідали класу «супер-люкс». Реконструйовані також туристичні бази «Севастополь» та «Приморськ» у Белгород-Дністровському. На черзі — база «Міжгір'я», що знаходиться у Закарпатті.

Проте час було втрачено. Іноземні військові, розчарувавшись у співпраці з військовим відомством, укладають тепер угоди з фірмами-інвесторами, які в якості сплати за виконані роботи отримали в тимчасову оренду частину реконструйованих відомчих фондів. Уже сьогодні там відпочивають військовики з Об'єднаних Арабських Еміратів. Відомо також, що й німецькі військові виявили бажання відпочити на наших туристичних базах, домовившись про це знову ж таки не з українським військовим відомством, а з більш гнучкими партнерами, не зашореними бункером службових інструкцій.

**Підполковник
Олег МАТЕНКО**

КВИТОК

НА

«ДИЗЕЛЬ»

Ні «зеками», ні «в'язнями», ні іншими принизливими словами засуджених солдатів не називають. «Пере-мінний склад» — ось визначення статусу військово-службовців, які відбувають покарання у дисциплінар-ному батальйоні.

У ТЕРМІН СЛУЖБИ НЕ ЗАРАХОВУЄТЬСЯ

Перемінний склад поділяється на такі ж структурні підрозділи, що й постійний. До складу батальйону входять три дисциплінарних роти, рота охорони та два окремі взводи, тобто засуджені військовослужбовці продовжують службу. От тільки обмеження в свободі... Все-таки вони відбувають покарання. Окрім колючого дроту по периметру території, усі двері та вікна приміщень — за ґратами. І, звичайно, всі дії засуджених під наглядом та контролем. Згідно з інструкціями, які передбачають порядок утримання перемінного складу, ця категорія має шестиденний робочий тиждень і працює на виробництві не менше восьми годин на добу. Решта часу — традиційно солдатська: нічний сон — вісім годин, триразове харчування, підйом, зарядка... Один день на тиждень призначений для навчання та парково-господарських робіт. Звичайно, зброя та боеприпаси засудженим не видаються, і займаються вони винятково одиночно бойовою підготовкою.

Відпустки, передбачені для військовослужбовців строкової служби, перемирному складу не надаються. Лише за виняткових обставин дозволяється короткочасний виїзд за межі дисциплінарного батальйону на термін до семи діб. Але кому потрібні ці «виняткові обставини»? Адже це смерть або тяжка хвороба близького родича, стихійне лихо, яке завдало матеріальної шкоди сім'ї засудженого.

За що потрапляють хлопці на «дизель»? Як правило, за самовільне залишення частини, псування державного майна, крадіжки, порушення правил несення служби. Але переважна більшість військовослужбовців засуджені за нестатутні взаємовідносини. Синець під оком товариша по службі може послужити «квитком» до

дисбату, не кажучи вже про бійки з серйозними наслідками.

Засуджені знають, що термін відбування покарання не зараховується до строкової служби. Якщо солдат, який вже прослужив рік, скоїв злочин і суд призначив йому покарання у вигляді утримання в дисциплінарному батальйоні терміном два роки, він зобов'язаний дослужити тих півроку, що залишилися. Отже, деяким доводиться служити аж три з половиною роки. Щоправда, солдати, які відбули покарання у дисциплінарному батальйоні або були достроково звільнені, визнаються такими, що не мають судимості. У військовому квитку їм роблять запис про те, що певний час вони були «перемирним складом». Тож, повернувшись додому, можна починати нове життя, без тавра судимості. Адже більшість із засуджених — це просто безпорадні хлопці, які не змогли правильно зорієнтуватися в якійсь незвичній для них ситуації. Один необережний крок, що мав прикрі наслідки, привів їх за ґрати. Але тепер кожен з них розуміє, що цього могло б не статися.

Проте у багатьох людей традиційно склалася думка, що до дисбату потрапляють, як правило, інтелектуально і розумово обділені молодики з очевидними кримінальними ознаками на обличчі та неадекватною поведінкою. Нічого подібного! Це абсолютно нормальні хлопці. Вони спокійні, розсудливі, адекватно оцінюють обстановку і нікого не звинувачують у тому, що сталося, окрім самих себе. А що залишається? Час повернути неможливо. Тож доводиться достойно, по-чоловічому нести тягар покарання. Неприхований жаль та покарання відчуються в їхніх словах, коли вони говорять про свої провини.

Рядовий Олексій Бенедиктович, засуджений на два роки:

— Дуже шкодую про свій вчинок і розумію, що два роки, проведені

«Виконання покарання у вигляді утримання в дисциплінарному батальйоні засуджених військовослужбовців строкової військової служби терміном від 6 місяців до 2 років має за мету виправлення та перевиховання засуджених у дусі чесного ставлення до праці та військової служби, суворого дотримання ними Конституції та законів України, точного виконання Військової присяги і статутів Збройних Сил України та запобігання вчиненню ними нових злочинів».

З Положення

«Про дисциплінарний батальйон у Збройних Силах України»

мною тут, не повернуть моєму товаришеві втраченого здоров'я. До того, як скоїв злочин, я прослужив чотирнадцять місяців, тобто до «дембеля» мені залишалося менше півроку. І все сталося так по-дурному... Мені захотілося пожартувати з товаришем. Я злегка штовхнув його, а він сприйняв це дуже агресивно. Почалася бійка... Після мого чергового удару товариш упав і знепритомнів. Ледве встигли довести до госпіталю... Виявилось, що у нього розрив селезінки. У таких випадках все вирішують лічені хвилини...

Для мене почалися жахливі дні. Розслідування, слухання, сльози матері... І так півроку до суду та винесення остаточного вироку. «Дали» мені три роки. Як відомо, термін понад два роки засуджені відбувають вже не в дисбаті, а у виправно-трудовай колонії, тобто у тюрмі. Одна думка про це жахала. Тому я подав на апеляцію. Справу переглянули, і ось я тут. Вже п'ятнадцять місяців, термін більш ніж достатній, щоб переосмислити скоєне і його наслідки.

За час свого перебування у дисбаті я навіть жартома нікого пальцем не торкнувся, намагаюся уникати будь-

Дисциплінарний батальйон — не подарунок долі. Відбуваючи покарання, спокутуючи важкою працею свої провини, засуджені все ж мріють про нове життя, цікаву роботу, освіту.

яких непорозумінь та конфліктів. Усі ми, а нас у роті тридцять п'ять чоловік, ставимось один до одного з розумінням, намагаємось підтримати один одного. Слава богу, що тут не існує тюремних законів, немає отого багна, про яке розповідають фільми з життя тюремних в'язнів. Але від того не легше. Усвідомлення, що ти не вільний, дуже гнітить. Мені шкода цих двох років, я б міг уже чогось досягнути. Що й казати, урок отримав на все життя...

Отож форму я ношу вже більше трьох років і встиг до неї так звикнути, що навіть не уявляю себе в цивільному житті. Після відбування покарання планую залишитися в армії на контрактній службі.

У КЛІТЦІ

Територія дисциплінарного батальйону — не краще місце для прогулянок. Металеві брами, високі паркани з колючого дроту в три ряди, вартові вежі по периметру. Але найбільше гнітять ґрати... Вони тут скрізь: на вікнах — ґрати, вхід до казарми спального приміщення, сушарні, побутової кімнати — ґрати, навіть запасний ви-

хід — і той за ґратами!.. А взагалі інтер'єр нічим не відрізняється від звичайних солдатських казарм, навіть дещо поліпшений: у кожному спальному приміщенні є телевізор, відеоманітофон, у кімнатах психологічного розвантаження — музичний центр, більярд, настільний теніс, шахи. Чим не санаторій? Проте все це сприймається не так, як за звичайних обставин. Та й часу не вистачає, тому що увесь день хлопці працюють у виробничих майстернях. До казарми ж приходять лише переночувати. Основна форма їхнього існування тут — праця, яку самі вони жартома називають «трудотерапією».

Одна цікава деталь. Майже у кожній казармі живе якась домашня тваринка — кіт або собака, є навіть папуга. До речі, папуга — досить символічний представник фауни, можна сказати, брат по неволі, оскільки теж сидить у клітці, за ґратами...

Засуджений військовим судом рядовий Василь Карпелюк:

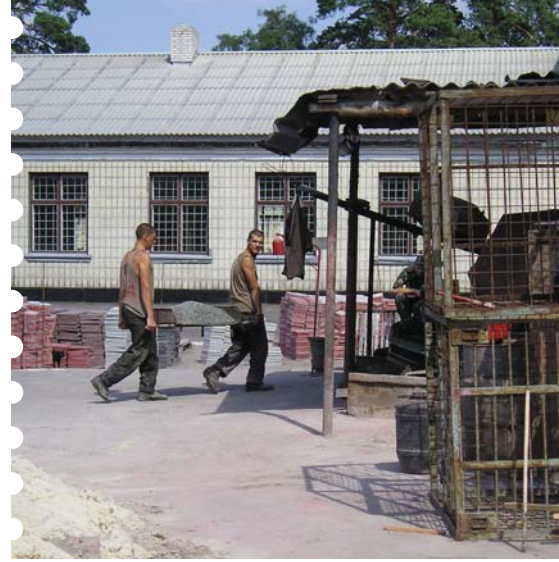
— Півроку я прослужив у навчальному центрі «Десна», військова частина А-4302. Наступні півроку проходив службу в ансамблі пісні і танцю Збройних Сил України на посаді

артиста балету. Яюсь під час суперечки з товаришем я штовхнув його в груди. Він ударився об балетний станок. Як

наслідок — надниркові гематоми... І ось я вже два роки відбуваю покарання у дисциплінарному батальйоні. З жахом згадую суд. Сидіти на лаві підсудних, почувати себе злочинцем і бачити залите сльозами обличчя своєї матері — такого не побажаєш нікому. Її порядний, вихований син засуджений на два роки. Я й сам довго не міг у це повірити. Вже потім, проаналізувавши все, зрозумів, що потрапив у дисциплінарний батальйон не випадково. Я заслужив це...

Майже всі родичі, друзі, знайомі знають про моє засудження. Для мене це такий сором! Як я буду дивитися їм у вічі, коли повернуся додому? Та все ж я спробую почати нове життя. Забути все мені не вдасться, адже це пройшло через мою свідомість. Я дуже багато розмірковую про сенс життя, про важливість оцінки власних вчинків та людські взаємовідносини. Те, що сталося зі мною, перевернуло все моє життя. Та все-таки тут далеко не краще місце для таких роздумів...

Звичайно, мені довелося забути про танці. Але я кожну вільну хвилину намагаюся використати з макси-

мальною користю для себе. Займаюся спортом, багато читаю спеціальної літератури, бо після звільнення вступатиму до вищого навчального закладу на юридичний факультет.

ВІД ТЮРМИ І ВІД СУМИ...

Ось так... Служили хлопці і не сподівалися, що через хвилину слабкість опиняться за трьома рядами колючого дроту, втрачать найцінніше — свободу.

Рядовий Дмитро Малай, засуджений за самовільне залишення військової частини. Йому тут бути ще півтора роки:

— Свою службу я починав у Хмельницькому в частині міністерства з питань надзвичайних ситуацій. Служба здавалася легкою, бо я був штабним писарем. Єдине, чого не міг терпіти, — це знущання товаришів по службі старшого призову. Одного разу, не витримавши, я втік, тобто самовільно залишив частину. При цьому переодягнувся у цивільний одяг, який взяв без дозволу у товариша. Вже через дві години мене розшукали і повернули до підрозділу.

Але в ході подальших дізнань я налягав на переводі. Моє прохання задовольнили і направили до льотної частини. Пройшло два місяці. І раптом — виклик до суду. Він був показовим: з відеозйомкою, представниками преси, масою народу. Але мої батьки чомусь не були сповіщені і дізналися про все вже з моїх листів. Приїхали одразу ж. Мати намагалася заспокоїти. Вона вірує в Бога, тому сприйняла моє засудження не як покарання, а як випробування, оскільки я людина слабхарактерна. А батько (він колишній військовий) був просто розлючений. Ми поспілкувалися всього десять хвилин, і я зрозумів, що мої стосунки з ним вже ніколи не будуть такими теплими, як раніше. До мене він більше не приїздить...

Тут, у дисциплінарному батальйоні, я займаюся виготовленням тротуарної плитки. Робота важка, але за нею не помічаєш, як швидко плине час. Втомлює не стільки робота, як одноманітність життя. Та, мабуть, гріх скаржитися на свою долю, адже кожен з нас отримує те, на що заслуговує...

Благо, що «дизель» — не «зона». З виправно-трудової колонії люди

З жахом згадую суд. Сидіти на лаві підсудних, почувати себе злочинцем і бачити залите сльозами обличчя своєї матері — такого не побажаєш нікому.

виходять значно «розумнішими», набираються такого духу, що на все життя залишаються моральними каліками. Та ще й з вічним тавром «зека» у документах і в душі. Дисциплінарний батальйон, зрозуміло, теж

не подарунок долі, та принаймні тут усе по-людськи... Відбуваючи покарання, спокутуючи важкою працею свої провини, засуджені все ж мріють про нове життя, цікаву роботу, освіту.

Мало хто з них замислювався над тим, що один необачний крок штовхне їх до прірви і життя на якийсь час перетвориться на важкі чорно-білі сни. Один крок — і ти стаєш об'єктом охорони... Не так просто бути повноцінним членом суспільства, чесно виконувати свій обов'язок перед народом. Тому кожний свій вчинок людина повинна зважувати. Інакше — зважить суспільство в особі представників правоохоронних органів. А тоді вже безкоштовний «квиток на ДИЗЕЛЬ» забезпечений.

Майор Тарас БОРОВОК

ДИСЦИПЛІНАРНИЙ БАТАЛЬЙОН. ЯКИМ ЙОМУ БУТИ ЗАВТРА?

Полковник Сергій ГЛІБОВ, начальник служби військового правопорядку в Збройних Силах України:

— На початку формування в українській армії було три дисциплінарних батальйони. На той час їх існування себе повністю виправдовувало. Наприклад, лише у столичному дисбаті утримувалося не менше трьохсот військовослужбовців. Зрозуміло, що у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України та подальшим їх скороченням навіть одного київського дисциплінарного батальйону буде забагато. На сьогоднішній день там утримується не більше сотні військовослужбовців перемінного складу, у той час як кількість постійного перевищує його більш ніж утричі. Отже, у найближчому майбутньому планується

скорочення кількісного складу дисбату. Щоправда, до чисельності роти він не дійде, тому й попередньо буде мати назву «дисциплінарна частина».

Оскільки реформування збройних сил передбачає скасування строкової служби, а дисциплінарна частина розрахована саме на цю категорію військовослужбовців, виникає необхідність удосконалення законодавчої бази.

Нині змінюються підходи щодо організації збройних сил. Вони стають більш раціональними, продуманими. Відповідно змінюватиметься і структура дисциплінарної частини, але гуманність по відношенню до військових правопорушників при цьому залишатиметься на такому ж високому рівні, як і нині.

КОРОЗІЯ СОВІСТІ

або Як командир «прихватував» полкову касу

Кримінальна справа по обвинуваченню групи офіцерів, по якій військовий апеляційний суд Центрального регіону України виніс суворий вирок, привертає увагу своєю неординарністю. Ажже за махінації з державними коштами на лаві підсудних поруч з фінансистами опинився командир елітної частини Київського гарнізону.

У полковника Миколи Родіна (прізвища обвинувачених змінено) військова кар'єра складалася досить успішно. Своє 40-річчя він зустрів на високій посаді і мав непогані перспективи подальшого просування по службі. Але чергове призначення стало для полковника останнім. Невідомо, що штовхнуло кадрового офіцера на злочин, — слідство оперує лише фактами. А факти — річ уперта. За даними розслідування встановлено, що злочинна діяльність командира частини тривала близько року. За його усними вказівками начальники фінансово-економічної служби полку (спочатку капітан П. Дьомін, а після його звільнення в запас — старший лейтенант О. Стадник) неодноразово видавали посадовцю з полкової каси гроші. Сума привласнених коштів склала 28 388 грн.

Як запевняють нині колишні начфіни, вони розраховували на офіцерську честь полковника Родіна. І дійсно, частину коштів він повернув до каси, але... не з власної кишені, а знову-таки із державної, а для цього вдавався до різних махінацій. Зокрема, слідством встановлено факти розкрадання полковником Родіним готівкових коштів, які надходили, за його вказівкою, на рахунки частини замість товарно-матеріальних цінностей.

Були й інші варіанти поповнення гаманця комполка. Апетит шахрая з кожним днем зростає, адже гроші «зароблялись» швидко, практично з «повітря». Так, за його вказівкою видавались фіктивні посвідчення про відрядження, по яких фінансова служба частини нараховувала кошти. Підлегли Родіна розписувались у видаткових документах, а гривні при- власнивав «батько»-командир.

«Борги» полковника Родіна швидко росли, а повертати їх він не поспішав, натомість продовжуючи свої махінації. Старший лейтенант Стадник розумів, що чергова ревізія виявить недостачу, тому вирішив добровільно заявити про протиправну діяльність свого командира. Але у ході слідства Родін висуває свою версію спустошення каси. За його словами, не вистачало коштів на обслуговування техніки та ремонт будівель, отож він прийняв єдино «пра-

Схема обладок була простою: на фірму перераховувались гроші на закупівлю, скажімо, канцелярського приладдя. Частина з них поверталася до каси, а рештою «винахідливий» полковник розпоряджався на власний розсуд.

вильне» рішення: вилучати з каси гроші, щоб у подальшому спрямовувати їх на придбання запчастин та будматеріалів.

Насправді ж все виглядало не зовсім так. Начальник квартирно-експлуатаційної служби Терьохін розповів у суді про непоодинокі випадки, коли товарно-матеріальні цінності до полку не надходили. Так, по накладних від приватних фірм нібито були поставлені будівельні матеріали на загальну суму 6027 грн., і Родін наказав облікувати їх по службі КЕС. Отже, складаються фіктивні документи на видачу майна, яке насправді в частину не надійшло. Наступного разу Терьохіну наказали облікувати товарно-матеріальних цінностей на суму 2670 грн. Цього разу «поставлялись» електролампочки... Таким же чином, за розпорядженням Родіна, начальником фінансової та речової служби були оформлені фіктивні документи, які свідчили про закупівлю, отримання та облік канцелярського

приладдя, а також його списання на суму 3456 грн.

Така «турботливість» командира давала можливість йому дбати про комфортність у власній оселі. За свідченням колишнього начфіна Стадника, на вилучені з полкової каси кошти Родін придбав холодильник «Атлант», обзавівся телефоном. Щоправда, зі всіма цими речами злочинцю у погонах доведеться розпрощатися. Бурхлива «комерційна» діяльність призвела до цілком логічної розв'язки. Полковника Родіна засуджено на п'ять років, і відбувати покарання він буде у виправному центрі (кримінально-виконавчій установі відкритого типу без ізоляції від суспільства). Дьоміну призначили покарання у вигляді позбавлення волі строком на три роки. Щоправда, якщо він протягом іспитового терміну (один рік) не вчинить нового злочину, його звільнять від покарання. Стадник отримав службове обмеження строком на один рік із щомісячним відрахуванням 10 відсотків із суми грошового забезпечення. Згідно з цивільним позовом військового прокурора, з обвинувачених буде стягнуто на користь держави 31 573 грн.

Проте в цій кримінальній справі не поставлено остаточної крапки. Полковник Микола Родін, незважаючи на численні свідчення, винним себе у вчиненні злочину не визнає. Він стверджує, що його просто обмовили. Але ж, окрім показань свідків, до справи додаються акти ревізії фінансово-господарської діяльності частини, які свідчать, що командир полку та начфіни порушували вимоги «Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні» щодо видачі та отримання з каси державних коштів.

У цій справі вражає злочинна байдужість багатьох підлеглих полковника Родіна до його протиправної діяльності. Ставлячи свої підписи під фіктивними посвідченнями про відрядження, отримання «віртуального» речового майна, будівельних матеріалів, вони діяли за принципом: моя хата скраю... Ніхто не наважився сказати злочинцю: «Ні!»

Капітан Олександр МОСКАЛЮК

ВІЙСЬКО

УКРАЇНИ

фото С. Попсуєвича

13 600 000

Щонайменше стільки наших співвітчизників
загинуло в роки Другої світової війни

Жовтень 1944 р., коли останній гітлерівський солдат залишив українську землю, знаменною датою увійшов до Календаря історії. Низько вклоняючись національним героям України, віддаючи ганину пам'яті тим, хто загинув у битві за її незалежність, слід наголосити на винятковому значенні для історичної долі нашої країни вигнання фашистських завойовників — найлютіших ворогів її за всю історію.

День визволення Закарпаття, який відзначається 28 жовтня, став початком відродження України як суверенної держави. Так, справедливим буде зауваження, що вона, як й інші союзні республіки, мала фіктивну суверенність. Але ж з приходом нацистів Україна взагалі стала безправною, тобто зникла навіть як залежна союзна республіка. Українці були позбавлені всіх прав, окрім права

тяжко працювати на чужинців. Усі багатства української землі стали власністю «рейху». Тим, хто скаржився на своє безправне становище, відповідали, що Україна врятована від «советів» ціною німецької крові, і тому Німеччина залишає за собою право вирішувати долю окремих її областей. Про це говорилось у спеціально розробленій окупаційною владою «Інструкції для поводження з українським населенням». Щоправда, на українській території, захопленій гітлерівцями, існувало таке утворення, як рейхскомісаріат «Україна». Але слово «Україна» було взято в лапки як назва окупаційної інституції, а не території.

З просуванням Червоної армії в глиб України вона дедалі більше «українізувалася». У 1944–1945 рр. чимало з'єднань 1, 2, 3 та 4-го Українських фронтів на 60–70% склалися з українців.

Україна посідала особливе місце у стратегічних планах Гітлера та його генштабістів. Вони розглядали її як плацдарм для здобуття «світового панування». Звільнення українських земель у 1944 р. було відчутною воєнно-стратегічною поразкою для Німеччини. Це був крах всіх устремлінь і планів Гітлера у цій війні. Є, до речі, переконливі дані, які свідчать, що

навіть після вигнання німецько-фашистських загарбників з України нацистське командування розробляло плани повернення її у німецьке володіння, сподіваючись таким чином на пово-

рот у ході війни на користь Німеччини. Але повернути втрачене можна було лише перемігши Радянський Союз.

Великі плани щодо України мав не тільки Гітлер, а й Сталін. Залежність обох воюючих сторін від українського економічного, сировинного потенціалу, людських ресурсів зумовила безкомпромісний, кривавий характер бойових дій на території України. Вона найбільше потерпіла у цій війні, розплачуючись і за гітлерівську агресію, і за прорухунки сталінського керівництва. За офіційними даними, у

Другій світовій загинуло 13 млн 600 тис. українців. Проте ця статистика недостовірна, адже багато громадян України померли від тяжких поранень в госпіталях вже після війни, підірвалися на мінах під час розминування об'єктів і територій, пропали безвісти, не повернулись з полону, загинули в концентраційних таборах. Для більш переконливого свідчення незаперечної ролі України у цій війні порівняємо військові втрати українського народу та західних держав, з якими воював СРСР. Західні держави в ході бойових операцій втратили 8 млн 966 тис. чоловік, Україна ж — близько 6 млн! І це далеко не остаточна цифра, бо через відсутність даних, які знаходяться тепер в центральних архівах Росії, невідомими залишаються втрати, що їх зазнали партизанські загони, підпільники, ОУН-УПА. Отже, цей трагічний мортиролог українського народу ще чекає свого висвітлення.

Аналіз бойових операцій, проведених за роки війни на території України, свідчить, що саме з нею, і навіть ширше — з усім південним напрямом, пов'язані основні події на радянсько-німецькому фронті. Тут були зосереджені головні сили вермахту. І оскільки південний напрям постійно був центральним на радянському фронті, то можна стверджувати, що таким він був і на всьому європейському театрі воєнних дій аж до кінця жовтня 1944 р. Саме тут проходили такі крупномасштабні операції 1941 р., як зустрічна танкова битва в районі Луцьк—Броди—Рівне, Київська та Одеська оборонні операції, Донбаська, Нікополь—Криворізька, Кримська, Львівсько—Сандомирська, Корсунь—Шевченківська наступальні операції 1944 р., форсування Дніпра та подолання гірських масивів Карпат.

Після поразки радянських військ під Харковом у 1942 р. розпочався найбільший після провалу «бліцкрига» генеральний наступ фашистів на Волгу і Кавказ, який мав вирішити долю Другої світової війни. Звідти ж після перемоги під Сталінградом, здобутій значною мірою й завдяки участі військ, що відступали з України, та після Курської битви почалося масове вигнання гітлерівців з українських земель. Як записав у своєму щоденнику наш видатний земляк Олександр Довженко, який перебував тоді на Південно—Західному фронті, навколо України «точиться добра половина усієї світової війни».

Свого апогею битва за Україну досягла у період з 1943 по 1944 рік. На її території була зосереджена майже половина діючої Червоної армії. У звільненні українських земель брали участь шість фронтів — 1, 2, 3 та 4-й Українські, 1-й та 2-й Білоруські, Чорноморський флот, три військові флотилії. Їм протистояли найдобріші війська гітлерівської Німеччини у складі двох груп армій «Північна Україна» і «Південна Україна», а також гордість німецького вермахту — есесівські танкові з'єднання, 14-та гренадерська та 8-ма кавказька дивізії СС. Українська земля стала ареною запеклих і кровопролитних боїв. Безповоротні та санітарні втрати наших військ склали 4 млн 103 тис. 418 бійців і офіцерів. Отже, визволення України від фашистських загарбників не було «богатирським маршем», як дехто намагається це подати. Кожен клаптик української землі политий кров'ю і усіяний кістками воїнів Червоної армії, яка за своїм складом була багатонаціональною.

З просуванням Червоної армії в глиб України вона дедалі більше «українізувалася», і в 1944—1945 рр. чимало з'єднань 1, 2, 3 та 4-го Українських фронтів на 60—70% склалися з українців. Нині, як і 60 років тому, в жодного

неупередженого дослідника не виникає сумніву, що визволення України від нацистських загарбників було кровною справою всього українського народу. І тут слід наголосити, що теза про окупацію її Червоною армією є науково не обґрунтованою і не витримує критики ні з точки зору міжнародного права, ні з огляду на етику. Адже на той час реально існувала унітарна держава — Радянський Союз, до складу якої входила, поряд з іншими національними республіками, й Україна. Західні кордони цієї держави, визнаної міжнародним співтовариством, були підтверджені у лютому 1945 р. спеціальним рішенням Кримської конференції. А сьогодні вони є кордонами Української незалежної держави. Тому порушувати питання про окупацію Радянським Союзом України, значить, ставити під сумнів легітимність її кордонів, іншими словами, її соборність і саме право бути членом ООН.

«Представники деяких українських крайніх правих кіл заявляють, що визволення України від німецько-фашистських агресорів не було справжнім визволенням, бо вона залишалась під радянською владою... Кожен, хто вивчає події об'єктивно, вміє їх правильно оцінити, вважає, що визволення України було справжнім, дійсним... Де була би Україна, де була б Канада, де був би увесь світ, якби переміг Гітлер?». Ці слова, належать учаснику Другої світової війни ветеранові канадської армії, українцю за походженням М. Гринчишину. Що можна їм протиставити?

Зрозуміло, поява цієї тези відбиває той сумний факт, що в українському суспільстві ні на початку німецької окупації, ні в її кінці не було єдності. Українці нерідко воювали на боці супротивних сторін. Певна їх частина у формуваннях УПА зі зброєю в руках відстоювала ідеали державної незалежності України. Переважна ж більшість

українців у складі радянських військ боролася за виживання українського народу як нації. У спробах переосмислення історичного минулого приходимо до розуміння того, що Друга світова війна була особливим, переломним періодом у тривалому й суперечливому процесі формування незалежності нашої держави. Активна участь українського народу в антигітлерівській коаліції, його великі людські жертви, колосальні матеріальні збитки сприяли поглибленню національної свідомості, розумінню свого місця серед інших народів, а відтак поступовому реальному наповненню державницького потенціалу України.

Заслуги українського народу в боротьбі за свободу і незалежність здобули визнання всіх волелюбних народів. Україна вийшла з Другої світової у новій якості, вперше в історії ставши соборною, увібравши до свого складу всі українські землі. Крім того, вона була введена в систему світової співдружності і набула статусу суб'єкта міжнародного права. Були і масова розгубленість, і упадок фізичних та душевних сил, але попри все у цьому безприкладному двобої виявлені такий великий народний потенціал, сила характеру, які сьогодні дають надію на вихід із тотальної кризи, в якій перебуває Україна.

Мільйони українців, які в той грізний час робили все можливе, щоб захистити свою Вітчизну, — це наші батьки, діди, брати і сестри. І земля, полита їхньою кров'ю — свята для нас земля. Про це треба пам'ятати. Розуміння того великого феномену, який вони виявили при відбитті фашистської навали і завдяки якому зберегли свій гордий дух, допоможе нам краще пізнати свої корені, свої джерела, нарешті, зрозуміти самих себе.

Іван МУКОВСЬКИЙ, історик

60 років тому — 28 жовтня 1944 р. — Україна була звільнена від німецько-фашистських загарбників. Одним із тих, хто здобував перемогу, був мій земляк — Тарас Григорович Шевченко — видатний поет і художник. «При чому тут Шевченко? — здивується читач. — Ажже він помер за 80 років до початку Великої Вітчизняної війни». Дійсно, це так, але на фронті воював Шевченків «Кобзар», воювало його слово, що стало багнетом, який вражав ворога.

Володимир ПОРТЯНКО,
заслужений працівник культури України

«КОБЗАР»-ФРОНТОВИК

Із усієї колекції «Кобзарів», яку я зібрав, найбільше ціную саме цю невеличку збірку. Вона нагадує мені бійця, на долю якого випали найтяжчі випробування того солдата, що загинув у перший день війни у Бресті, впав замертво на широкому полі моєї Корсунь-Шевченківщини, був смертельно поранений в останній день війни. Вона нагадує воїна, який, будучи тяжко пораненим, знову і знову піднімався в атаку і йшов до Перемоги.

На першій сторінці «Кобзаря» полум'яніють рядки поета:

**І вражою злою кров'ю
Волю окропіте.**

На другій — рік видання: 1943-й. Саме тоді «Кобзар» відбув на фронт — починалося визволення України.

На третій сторінці — портрет Великого Кобзаря. Дивись на його сумні очі, а вони ніби промовляють: «Хоч і поганеньким я був служакою, а все-таки за десять років солдатчини чомусь навчився. Я міг би взяти гвинтівку і йти боронити рідну землю».

У передмові до «Кобзаря»-фронтовика Павло Тичина написав: «Книги, як і взагалі всі твори людського духу, не однакову мають долю. Одні з них, мов той листочок, що упав з верби на воду: покрутився, покрутився, і от вже його нема. Це твори естетів і всякого роду пустоцвітів літературних. Другі ж неначе тая водорість бліда, що намагається потужний хід спинити річки: пальці її завше слизькі, витягнуті за водою. Це твори надмірних чистьох, святош і містиків непоправних, які, відставши від життя, мають, одначе, гордий намір величній хід історії спинити. Та дарма! Їхні наміри самий тільки сміх у народі викликають, сміх та жалість. І от, нарешті, є ще один рід творів у житті. Вони (твори) немов та брила кам'яна, мов глиба скелі вікової висить і думу свою мовчки передумує над шумом. І брила слухає вітрів, сама ж вдивляється у пінаву, у бризки і шум, що під ногами, намагаючись угадати: а де ж то є найглибша та вибоїна підводна, щоб кинутись туди і цим-бо вирівняти дно, а річці новий вже напрям дати.

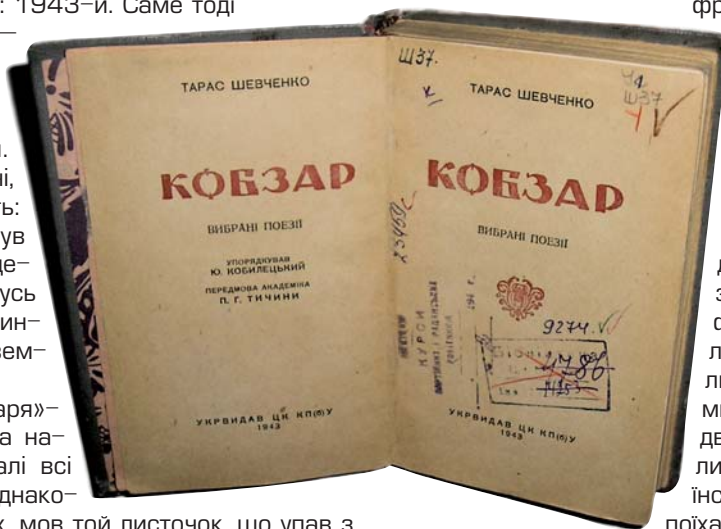
Сила названої книжки була така велика! Щирий, народний, правдивий тон її — такий не подібний до інших! А кру-

гом ще стільки було тієї водорості та пустоцвіту, які уперто тримались за старе життя. Тож поява «Кобзаря» Шевченка була буквально як обвал.

Не обійшлося тоді й без висміювань, без галасу, без крику. Та, незважаючи на крик цей і галас, книжка під назвою «Кобзар» своєю появою грандіозне зрушення зробила в літературі.

У численних листах червоноармійців (не лише українців), що надходили до Спілки письменників, до редакцій, до Академії наук, було одне прохання, що без кінця повторювалося, прохання надіслати «Кобзаря» Шевченка на фронт. Так, гнівне слово Тарасове допомагало воїнам духовною зброєю своєю в боротьбі проти німецьких загарбників. І вони, разом зі своїм поетом, ще голосніше підносили його клич бойовий: «Нехай ворог гине!»

І ось одного травневого дня 1943 р. 20 тисяч «Кобзарів» поїхали воювати на фронт із Уфи. А попереду було ще два роки — тяжких, політих кров'ю, усяєних могилами. До Перемоги залишалося два роки... Розпочиналася велика битва за звільнення української землі. Ось туди кракз і поїхав «Кобзар»-фронтовик.

**Рече та стогне
Дніпр широкий,
Сердитий вітер завива,
Додолу верби гне високі,
Горами хвилю підійма.**

Прочитав воїн ці рядки і перед його очима постала рідна домівка, яка на нього чекала. А попереду був Дніпро, що клаукав на поміч. Нагадую, йшов 1943 рік...

Наступний вірш «Тече вода в синє море...». І воїна запитують:

**На кого покинув
Батька, неньку старенькую,
Молоду дівчину?**

А потім «Думи мої, думи мої...». І вже звучить команда: «Підйом, вперед руш!»:

**За карії оченята,
За чорнії брови**

**За степи та за могили,
Що на Україні...**

За визволення України точилися жорстокі бої. Вороги вперто тримали оборону, не бажаючи поступитися загарбаним. У вірші «З фронтового блокнота» Кость Герасименко писав:

**До світанку ревли гармати,
А коли зайнялася зоря,
Захотілося перечитати
Том улюблений «Кобзаря».
На війні не буває часу
Для сердечних, для ніжних слів,
Але серце й любов Тараса
Відчуваєш крізь бурю днів...
Краю рідний, хоч вітром синім
Нам дмухни із далеких меж,
Ти під німцем не зігнеш спину,
Ти в крові і в грозі встаєш!..
Б'ють гармати, палає небо...
Краю рідний, вишневий край,
З «Кобзарем» я їду до тебе,
З словом рідним, простим. Чекай!**

Читав солдат Шевченкові рядки і, мабуть, перед боєм, перед атакою молився:

**О Боже мій милий!
Тяжко жить на світі,
а хочеться жить:
Хочеться послухать, як море заграє,
Як пташка щебече, байрак гомонить,
Або чорнобрива в гаю заспіває...
О Боже мій милий, як весело жить!**

А попереду був Дніпро:

**Ой Дніпре мій, Дніпре, широкий та дужий!
Багато ти, батьку, у море носив
Козацької крові; ще понесеш, друже!
Червонив ти синє, та не напоїв;
А сю ніч уп'єшся. Пекельнеє свято
По всій Україні сю ніч зареве...**

Ворог вважав Дніпро серйозною перепорою для наших військ. Могутня ріка, широка і глибока, прикрита з високого берега захисними спорудами «Східного валу», дійсно була міцним бастионом. У серпні — вересні 1943 р. розпочалися бойові операції по звільненню України. Разом з бійцями активну участь у них брали бійці-«Кобзарі».

Ось рядки із вірша Миколи Рибак «Нас заколисував Волосожар»:

**Тримаючи прострелений «Кобзар»,
Читав радист натхненно:
Кари катам, кари!
Не дочитав, бо чуємо з п'їтьми
Наказ: приготуватись до атаки!
Не прочитали епілогу ми
Могутньої поеми «Гайдамаки».
«Катюші» били, світ вибухав, гудів,
Ішли бійці — в пропаленій одежі —
За друзів смерть і за сивини вдів,
За хату рідну в полум'ї пожежі.
І не поміг фашистам їхній бог:
Вставали: з піднятими йшли руками...
Так ось — новий і славний епілог,
Що в битві цій написаний був нами!**

«Кобзарю»-фронтовику присвятив свій вірш «Дорога реліквія» Іван Паліївець:
**Мені після війни комбат
Прислав реліквію священну —**

**«Кобзар» Шевченків ... той, що брат
Читав зенітникам щоденно.
На нім автограф брат лишив —
Кров запеклась поміж рядків,
Коли від кулі супостата
На снігову упав постіль...**

**Заклечану могилу брата
Вже зарівняла заметіль.**

**Ти прагнув, брате, висоти —
В дерзання виміри незвичні...
Зберіг ти дарницькі мости,
Щоб ми звели тепер космічні.
Тулю до серця рідний дар —
Обпалений в боях «Кобзар».**

У цього «Кобзаря», що я тримаю в руках, щаслива доля. Він не був поранений, на ньому немає крові, він не горів у вогні й не тонув у воді. Так, у нього щаслива доля, насамперед, тому, що дожив до Перемоги і нині живе з нами.

А закінчується «Кобзар» останнім віршем, який написав Тарас Шевченко. Уже будучи смертельно хворим, він все-таки мріяв про щасливе життя:

**В гаю — предвічному гаю,
Поставлю хаточку, — садочок
Кругом хатини насажу;
Прилинеш ти у холодочок,
Тебе, мов кралю, посажу;
Дніпро, Україну згадаєм,
Веселі селища в гаях,
Могили-гори на степах —
І веселенько заспіваєм...**

Доля книжки, як зазначив Павло Тичина, доля взагалі кожного твору людського духу — не однакова. І це ми бачимо на прикладі надзвичайного поширення «Кобзаря» Тараса Шевченка, який відразу після виходу його у світ за свою силу діючу був розхвалений мільйонами рук, притулений до серця а потім десятки разів перевиданий і доповнений, пішов у світ між люди.

Шевченко, куди б його не закинула доля, — завжди був вірний своєму девізу: не каються, не гнутися перед ворогом.

Патріотизм поета, його ненависть до ворога з давнини випромінюють такі яскраві снопи світла, що ми не можемо очей відвести від їх потужності і сяйва.

Особливо дорога нам риса в творчості Шевченка — це його постійна недремність щодо ворогів свого народу.

Мільйони бійців не дожили до Перемоги. Не дочекались, на жаль, мільйони воїнів і цього річного свята. Ми схиляємо голови над їхніми могилами, віддаємо шану тим небагатьом, які зустрічають з нами 60-річчя визволення України.

Давайте ж у цей день згадаємо «незлим тихим словом» ще одного бійця-фронтовика, ім'я якого «Кобзар» Тараса Шевченка. Живи вічно «Кобзарю»! І якщо, не дай Боже, прийде лиха година, зови, піднімай і веди народ України боронити свою волю!

Євген БЕРЕЗНЯК

ПАРОЛЬ

«Dum Spiro»

...Напередодні нам у штабі вручили наказ: ми повинні були з'явитись у призначене місце для подальшого проходження служби. А опинились ми 1 червня 1945 року... у перевірконо-фільтраційному таборі одного з підмосковних містечок.

Серед моїх товаришів по нещастю були і полковники, і заслужені генерали, і Герої Радянського Союзу — люди, що з тих чи інших причин побували в оточенні, у полоні, в гітлерівських концтаборах, у гестапівських катівнях. Тут можна було зустріти і нашого брата-розвідника.

...Чорна тарілка табірної репродуктора доносила до нас марші Параду Перемоги на Красній площі. Ніколи не забуду літнього полковника, який мовчки слухав репортаж з параду. Непорушне, суворе його обличчя неначе скам'яніло. І тільки в очах — суперечливі почуття: радість, біль, смертельна образа, німий крик: «Чому я не там? Чому я тут?»

Табір був розташований у школі. Для мене, колишнього вчителя, це було особливо боляче. У класах — нари у три яруси, набиті соломою матраци. Спекта, задуха нестерпна, хоча на ніч вікна відчинялися.

Як годували? Давали юшку то з гороху, то з сочевиці, зрідка ложку-другу «шрапнельної» каші. Як у звичайних «гулагівських» таборах. Може, трошечки краще. «Фільтр» нікого не милував, діяв, як-то кажуть, не зважаючи на особи.

Одягнуті всі були — хто в чому прибув: одні в цивільному, інші в армійському — тільки без погонів. Водили нас на елеватор — розвантажувати зерно, рис.

Тяжка праця, табірне харчування, та ще більше, ніж усе це, пригнічувало ставлення до всіх нас як до вже «викритих» зрадників. Удень — робота, вночі — допити. Кінець був відомий заздалегідь. Усіх нас чекало — кого строк (щодня

Ім'я військового розвідника Євгена Березняка («капітан Михайлов», «майор Вихор», «Голос») тепер широковідоме. У серпні 2001 року йому присвоєно звання Герой України з врученням ордена «Золота Зірка».

Ще у 1967 р. на телеекранах з'явилася багатосерійна пригодницька стрічка «Майор Вихор». Згодом у газеті «Известия» був надрукований нарис «Здравствуй, майор Вихрь». У багатьох листах, які надійшли на адресу автора, повторювалося запитання: як це справді було? Так виник задум, а потім і книги Євгена Березняка «Я — Голос», «Пароль "Dum Spiro"», «Операція "Голос"».

Бойова група «Голос», діючи у глибокому тилу гітлерівців, успішно виконала поставлені перед нею завдання. Однак коли Березняк доповів начальнику розвідки штабу фронту про своє перебування в гестапо, почалися виклики, бесіди, що нагадували допити. День Перемоги розвідник та його радистка зустріли у таборі НКВС № 174.

Повість «Пароль "Dum Spiro"», яка нещодавно вийшла друком (перший варіант опублікований у 1972 р.), Євген Березняк присвячує 60-річчю визволення України та річниці Великої Перемоги. Пропонуємо увазі читачів уривок з цього твору.

чоловік із десять забирали до таборів), кого японський фронт (штрафбат). Ну, а тих, кому пощастить, довідка: «Пройшов держперевірку». Люди прибували партіями: і не тільки за «направленнями» «Смершу».

Деякі командири страхували себе, оберігали свій спокій, свою шкуру, посилаючи на «перевірку» в табори підлеглих — розвідників, офіцерів, єдина провина котрих полягала в тому, що вони побували серед ворогів.

Бесіди-допити не відзначалися різноманітністю. Втім, як і «логіка» мого слідчого:

— У гестапо побував?

— Побував.

— І живий?

— Живий.

— Чому? Як це тобі вдалося? З лап гестапо або виносять мертвими, або виходять зрадниками. І взагалі, уся ця історія з Монтелюпихою, з Тандетою — надто підозріла. Не інакше — зліплена в гестапо. Легенда для дурнів. І потім —

дві вдалих «утечі» командири і радистки. Чому радистку знайшли, схопили, а командира не відшукали? Хтось виказав, хтось таки зрадив.

— Чи не мене, — відчуваю, як лють піднімається, — чи не

мене підозрюєте?

— А чому б і ні? Чому я тобі, сволото, повинен вірити? Моя тобі остання порада: чим скоріше признаєшся, чим скоріше підпишеш — тим краще для тебе.

— По-перше, як офіцер прошу, вимагаю: не тикати. Мене поки що не позбавили військового звання. А по-друге, повторюю, я про все написав у рапорті.

— Мало що людина може написати. Усі ви, з розвідки, вигадники і «втечу» також неважко влаштувати. Знаємо ми ці «коники».

— До того, що написано, мені нічого додати.

...Тепер я б цього не сказав, бо такі маю що додати до сказаного вище. У травні 1989 року, після 20-річної перерви я знову дістав можливість перечитати архів групи «Голос».

Як видно із запису, оперативну справу розпочато 2 червня 1944 року і закінчено 7 березня 1945 року. На ній гриф: «Цілком таємно. Зберігати б/строково».

У висновку, датованому 23 березня 1945 року, сказано все те, що визначило наперед нашу долю в наступні місяці. У документі йшлося про неправдоподібність утечі «Голоса» з гестапо, про те, що факт арешту «Комара» і та обставина, що «Голоса» в цей час не знайшли, викликає підозру (?!), чи не «Голос» виказав радистку. А ще підкреслювалося, що «Голос» приховав факт свого арешту від Центру і від інших членів групи аж до виходу з тилу.

Була висловлена також підозра, що в передачах групи мала місце дезінформація (у першому нашому донесенні про 17-ту армію і справді було допущено опіску). І хоч опіска ця була нами негайно виправлена, у «висновку», однак, її розцінили як свідомо лжеінформацію. Кожний рядок, кожне слово обпікало кричущою несправедливістю, явним наклепом.

Ось коли я зрозумів, що тоді, у березні 1945-го, нас зраджували, від нас відхрещувалися, умиваючи руки. Не один раз, а щонайменше — двічі. А саме ж тоді вирішувалася наша доля, і той, хто укладав цей документ, і той, хто його санкціонував, не могли не знати, чим це загрожувало. Що тут доклав рук (висновок — присуд не міг з'явитися без його, вищого начальника, згоди) і полковник Бевзь, — було ясно. Той самий, який, здавалося, так щиро запевняв мене: «Хоч що б там трапилось, знай, я тобі вірю».

...Тепер, через стільки років, усе, нарешті, ставало на свої місця, діставало своє пояснення. Моє перебування в «резерві» при розвідвідділі штабу фронту, постійні візити

Район дій групи військових розвідників «Голос».

Серпень 1944 — січень 1945 рр.

На знімку: капітан Михайлов (Він же — Євген Березняк)

невідомих мені осіб на конспіративні квартири, нескінченні розпитування, вимушене неробство, відчуття непотрібності і неясні сподівання.

Своєї логіки набувають також дії мого мучителя-слідчого. Він, звичайно, читав «висновок» і вбачав своє завдання лише в тому, аби будь-що вибити показання, які б його підтверджували. До того ж, слід гадати, над ним тяжіли як особистий досвід, так і практика установи, де люди, винні або, що траплялося значно частіше, — невинні, опинившись під слідством, на допитах майже всі, за незначним винятком, усе врешті-решт підписували, в усьому признавалися.

Звідси й упевненість, майже аксіома: хто побував у руках гестапо, не може не зламатися, не може не зрадити. А тим часом — я знаю багато таких — не ламалися, залишалися вірними справі, переконанням, Батьківщині.

Знову ті самі запитання, і знову мої ті самі відповіді: «Я про все написав у рапорті, і про втечу теж. До написаного мені нічого додати».

...Це сталося в перші дні серпня. Якось увечері підходить до мене Георгій.

— Слухай, Євгене, є тут у мене надійна людина, фронтвик — водій полторки Микола. Він щодня буває у Москві й може там вкинути

листа. А вже кому — тобі видніше.

Я згадав нашого учителя — начальника відділення розвідшколи Василя Степановича.

— Є, — кажу, — така людина. Навіть адресу пам'ятаю: Москва, п/с 1183.

Віддав лист-записку без особливої надії на якісь зміни. Минуло чотири дні. Мене викликали в управління табору. Похмурий, з червоними від безсоння очима майор повідомив, що я пройшов спецперевірку і вільний, про що свідчила тут же видана довідка (і досі зберігаю її).

...У сусідній кімнаті застав Ольгу (всі ці тижні ми бачилися тільки один раз — на очній ставці) і знайомого викладача розвідшколи — підполковника Лебедева. Він сказав, що нам треба поспішати, щоб встигнути на електричку.

Не минуло й півгодини, як ми вже сиділи у вагоні. Завидна приїхали до Москви. Підполковник завіз нас у готель. У номері уже чекали товариші з Головного управління Генштабу. Нам видали нове обмундирування, продовольчі атестати, квитки до Львова, грошову допомогу.

На Київський вокзал нас відвіз той самий підполковник. Прощаючись з нами, він порадив («по-дружньому») «забути», викреслити з пам'яті, з біографії все, що пов'язано з операцією «Голос», з розвідувальною діяльністю. Я намагався прислухатись до «поради» і «забути». Проте мене не забували і після «державної перевірки».

Невдовзі я дізнався, а потім, як-то кажуть, відчув на власній шкурі, що, як і раніше, «під ковпаком», що постійний нагляд органів держбезпеки триває. Про це мені нерідко говорили ті (світ не без добрих людей), кого зобов'язували систематично інформувати, з ким я спілкуюся, хто буває у мене і де буваю я.

За характером я оптиміст. Завжди вірив у торжество справедливості, начебто й витримки ніколи не бракувало. Проте у мене почали здавати нерви.

«Чи варто взагалі жити, — часом ятрила душу думка, — якщо попереду суцільний морок, безвихідь, становище «неблагонадійного»?».

І це після всього, що було: завжди чесно виконував свій обов'язок, робив для Вітчизни все, що міг, і навіть тришечки більше. Єдине, що мене тоді заспокоювало, — моє чисте сумління.

ДУШПАСТИРІ У ВІЙСЬКУ: НАГАЛЬНА ПОТРЕБА ЧИ ДАНИНА МОДІ?

Православна Церква завжди володіла величезною духовною силою, здатною впливати на свідомість мас, надихала ратників у походах руських князів.

Тому сьогодні дуже важливим є досвід впливу християнських цінностей на духовність сучасного українського війська.

Характерною тенденцією в розвитку сучасного українського війська є поступове утвердження в суспільній свідомості цінностей гуманізму, повернення до національно-християнських духовних джерел та традицій українського народу, носіями яких завжди були духовна еліта та Православна Церква.

Історичний період формування націй характеризувався появою національних релігій, які багато уваги приділяли проблемам морально-етичного виховання людини і підготовці до війни. У Старому Завіті викладено вчення про використання релігії для підняття бойового духу воїнів: «Як підеш на війну проти ворогів твоїх і побачиш коней та колісниці, і військо, численніше від твого, не бійся їх: бо з тобою Господь, Бог твій, що вивів тебе з Єгипетської землі». Є в Біблії і настанова щодо ролі священників у патріотичному вихованні віру-

ючих: «Коли ж маєте вже ставати до бою, нехай виступить священник і промовить до війська; він скаже тоді до них: ...Сьогодні ви стаєте до бою з вашими ворогами. Нехай не мліє ваше серце, не лякайтесь, не полохайтесь і не жахайтесь перед ними, бо

Законодавство України захищає права віруючих військовослужбовців і зобов'язує командування надавати їм можливість задовольняти свої релігійні потреби.

Господь – Бог ваш, він іде з вами воюватися за вас із вашими ворогами, щоб дати вам перемогу».

Звернення в молитвах до святих покровителів руського воїнства, що їх здійснювали православні священники, благословення перед виступом у похід, освячення військового спорядження та зброї перед битвою, молебні на честь загиблих воїнів, зведення храмів на честь перемоги піднімало

моральний дух війська, допомагало позбутися багатьох моральних і соціальних вад, формувало психологічну установку на досягнення перемоги.

У козацькій Конституції, написаній Пилипом Орликом і прийнятій 5 травня 1710 р., говориться: «Оскільки

серед трьох богословських чеснот перше місце посідає віра, то перший пункт нехай буде про Віру Православну Східного Обряду, якою колись відважний козацький народ був просвітлений від

Константинопольського Апостольського престолу. І відтоді аж донині (наш народ) твердо в ній перебуває, ніколи не стривожений чужинською релігією».

У тяжкі для Вітчизни часи українське козацтво завжди зверталось з молитвою до Божої Матері з проханням про захист і покровительство й просило заступництва в Ісуса Христа. З молитвами воно виступало в бойо-

ві походи на захист інтересів українського народу, його свободи, культури, традицій та віри православної.

Незважаючи на певні позитивні зрушення у співпраці християнської церкви з частинами і підрозділами Збройних Сил України, всебічного визнання релігійної організації в цих структурах ще не отримали. Проте об'єктивно існує необхідність задоволення духовних запитів віруючих воїнів. Соціологічні дослідження свідчать, що у частинах і підрозділах українського війська нараховується від 3 до 5% дійсно віруючих, які сповідають одну з релігій, та близько 27% псевдовіруючих, які не заперечують існування вищих сил.

Іншим фактором, що обумовлює необхідність звернення до християнських цінностей у процесі виховної діяльності, є наявність правопорушень у військах, в основі яких лежать бездуховність, відсутність віри у вищі ідеали, втрата надії на соціальну справедливість. Практика свідчить, що серед віруючих воїнів випадків порушень дисципліни набагато менше, ніж серед невіруючих.

Слід зауважити, що законодавство України захищає права віруючих військовослужбовців і зобов'язує командування надавати їм можливість задовольняти свої релігійні потреби. Крім того, діє Закон «Про альтернативну (невійськову) службу», який надає право альтернативної служби особам, релігійні переконання яких не дозволяють брати в руки зброю.

Поряд з цим існує ряд перешкод. Перш за все це недосконалість адміністративно-правового поля, регулярного залучення священнослужителів до участі у виховній роботі. Слід також враховувати, що армія є елементом державної структури, а, згідно з Конституцією України, церква й релігійні організації відокремлені від держави і жодна релігія не може мати привілеїв перед іншою або бути встановлена державою як обов'язкова. Це положення накладає правові обмеження на діяльність релігійних організацій у силових структурах.

Другим чинником, який протистоїть легітимізації системи релігійних цінностей у військових формуваннях, є поліконфесійний характер призовного контингенту. У збройних силах поряд з представниками традиційних для України релігій служать воїни не-традиційних віросповідань, а також ті, хто схильний до сприйняття псевдодуховних культур, які деструктивно впливають на їхню свідомість та міжособистісні відносини у військових колективах. Виходячи з цього, офіце-

ри у виховній роботі з підлеглими повинні враховувати це.

Важливою умовою залучення православних священників до процесу духовно-патріотичного виховання українського воїнства є наявність у збройних силах професійно підготовлених та релігійно освічених кадрів, спроможних організувати духовно-просвітницьку роботу у військовому колективі з урахуванням завдань, що стоять перед ним. У сучасних умовах ці завдання покладаються на офіцерів, які мають гуманітарну освіту та пройшли релігієзнавчу підготовку. Для задоволення духовних потреб віруючих воїнів запрошуються священнослужителі місцевих парафій.

Із введенням відповідної правової бази можливі два варіанти вирішення цієї проблеми: використання кадрів військових священників на основі досвіду українського козацтва, малоросійських полків старої російської і сучасних іноземних армій та запровадження служби капеланів, головною відмінністю якої є те, що капелани мають військові звання.

Прибічники запровадження капеланства звертаються не тільки до українського історичного, а й до за-

Присутність церковних душпастирів у збройних силах буде порушенням Конституції та чинного законодавства.

рубіжного досвіду. А він свідчить, що обов'язковою умовою функціонування інституту капеланства є законодавче закріплення права на військове священство за представниками домінуючих у країні конфесій (Польща, Німеччина, Велика Британія) та міжконфесійне порозуміння і толерантність. Прибічники ж іншої точки зору обґрунтовують свої позиції, виходячи із сучасних реалій. Оскільки Україна — світська держава, то це передбачає світський характер виховання в державних структурах. Присутність церковних душпастирів у збройних силах буде порушенням Конституції та чинного законодавства. Не всі військовослужбовці є віруючими, тому запровадження у виховний процес релігійного вчення означатиме порушення прав і свободи совісті атеїстів та байдужих до релігії або тих, хто не визначився зі своїми світоглядними позиціями.

Не менш складною є проблема підготовки душпастирів. Священників якої церкви залучати до капеланської служби? Для Церкви це питання є дуже важливим. Уже сьогодні Українська Автокефальна Православна Церква визнала «фундаментальною засадою душпастирської опіки офі-

церів і солдат забезпечення захисту особистості військовослужбовця від нав'язування йому духовної опіки священнослужителів іншої віри або участі в обрядах релігійної організації, до котрої він не належить». Голова Всеукраїнського союзу об'єднань евангельських християн-баптистів доктор Г. Комендант висловив свою точку зору з цього питання: «Збройні Сили України — це повністю інституція держави. Вони нею створюються, утримуються, використовуються... Евангельсько-баптистське братство вважає недоцільною і непотрібною присутність представників церков у Збройних Силах України. Адже їхні функції різні...»

За сучасних економічних умов не менш важливим є фінансове питання: хто утримуватиме духовенство та культові споруди у військових частинах? Держава, як це практикується в інших країнах, церква чи військовослужбовці на свої пожертви? Крім того, слід враховувати, що жодна з діючих релігійних організацій в Україні об'єктивно не може претендувати на місце загальноукраїнської церкви з винятковим правом душпастирства в збройних силах. Сучасна Україна —

це багатоконфесійна держава, у якій «усі релігії, віросповідання та релігійні організації є рівними перед законом, встановлення будь-

яких переваг або обмежень однієї релігії, віросповідання чи релігійної організації щодо інших не допускається».

Проблема душпастирства у війську має різні моделі вирішення. Для її реалізації необхідна Національна концепція душпастирської опіки у військових формуваннях, яка б чітко визначила місце й межу присутності церкви в армії, унеможливила міжконфесійне протистояння та конфлікти у військовому середовищі, сприяла створенню відповідної нормативно-правової бази для участі священників у духовно-патріотичному вихованні. Сьогодні наша держава поки що до цього не готова.

Тісна взаємодія командування та представників релігійних конфесій може відіграти позитивну роль у відродженні кращих духовних та історичних традицій, зміцненні морального духу військовослужбовців. Ця проблема повинна вирішуватися, але вирішуватися делікатно, з урахуванням позиції керівництва Збройних Сил України та священнослужителів, і спиратись на чинну законодавчу базу.

Петро ПРИБУТЬКО

NO PROBLEMS?

Збройні сили США є найбільш потужною військовою структурою на планеті. Вони налічують близько 1 млн 400 тис. професійних військових, причому служать в американській армії тільки добровольці-контрактники. Така собі «суперорганізація», де всюди панує електроніка, а солдати-рейнджери одержують величезні гроші. Але чи все там так добре?

10 ТИСЯЧ ДОЛАРІВ ЗА ДРУГИЙ ТЕРМІН

Нині одним із найбільшачих питань для військової організації США, яке потребує негайного вирішення, стала нестача солдатів. Експерти одностайно стверджують, що, відволікаючи армію на подібні до іракської кампанії, Вашингтон тим самим розпорошує сили. Отже, якщо виникне реальна загроза безпеці країни, то збройні сили можуть виявитися нездатними адекватно і вчасно на неї відреагувати.

Намагаючись вирішити цю проблему, Пентагон нещодавно прийняв рішення залишити в Іраку й Афганіс-

тані три з половиною тисячі солдат, що підлягали демобілізації. Така ж кількість військових, яких мали пере-дислокувати, теж продовжать службу. Крім того, армія асигнувала 63 мільйони доларів, і кожному військовому, який погодиться добровільно записатися на новий термін, з цього фонду одноразово виплачується 10 тисяч! Хоча, за словами співробітників військового відомства, йдеться лише про стимулювання поповнення особового складу.

Міністр оборони США Дональд Рамсфельд відзначив: «Поки що істотної нестачі солдатів не спостерігається, але ми намагаємося вжити

заходів, щоб не допустити цього у майбутньому». Ідею введення загальної військової повинності, як це було під час В'єтнамської війни, Рамсфельд категорично відхиляє.

Дослідження, проведені нещодавно Пентагоном, свідчать, що все менше молодих людей бажають служити у війську. Крім того, багато військових мають намір залишити його. І головною причиною, як вважають соціологи, є недостатнє соціальне забезпечення американських солдатів і офіцерів. З огляду на такий стан речей, можливо, зміняться терміни проходження військової служби. Вже обговорюється питання про скасування необхідної для отримання грошової допомоги та пільг двадцятилітньої вислуги. Пентагону також рекомендовано організувати кампанію, спрямовану на залучення більшої кількості новобранців за рахунок поліпшення іміджу армії.

ПРОБЛЕМИ «СЛАБКОЇ СТАТІ»

Однією з особливостей американських збройних сил є наявність серед особового складу всіх родів і видів військ жінок, яких приймають на службу практично без обмежень. Нині в армії США служать 177 тис. жінок, що складає 14,5% особового складу. Причому жінок-офіцерів у процентному відношенні навіть більше, ніж рядових.

У 1991 р. Конгрес Сполучених Штатів скасував заборону на участь жінок у наземних операціях, дозволив їм займати будь-які посади, крім тих, що вимагають фізичного контакту із супротивником, піднімання великих вантажів або пов'язані зі службою на підводних човнах. Однак під тиском феміністських організацій Пентагон, як виняток, дозволив служити жінкам у бойових підрозділах і навіть у рейнджерських групах.

Природно, присутність жінок у військах створює певні проблеми. І пов'язані вони переважно з особливостями взаємовідносин особового складу в підрозділах, де жінки служать разом з чоловіками. Так, керівництво Академії ВПС США буквально завалили скаргами про сексуальне насильство. Причина полягає у близькості чоловічих і жіночих спальних кімнат, а також у владі, яку курсанти-чоловіки мають над жінками-солдатами молодших курсів.

ЗАНЯТТЯ НЕ ДЛЯ БІЛИХ

Певну занепокоєність Пентагону викликає також те, що більше третини поповнення збройних сил за останні п'ять років складають афро-

американці, вихідці з Латинської Америки та країн Південно-Східної Азії. Адже порівняно низькі військові оклади їх цілком задовольняють. Крім того, військова служба престижна, забезпечує пристойну пенсію, соціальні пільги, а головне, можливість одержати американське громадянство за короткий термін: для солдата він складає три роки, тобто майже вдвічі менше. Щодо фізичних навантажень, то саме до них ця категорія новобранців найбільше звична.

За даними Стокгольмського інституту проблем світу, на початку 2004 р. расово-етнічний склад американських збройних сил виглядав так: білі американці — 58,7%, негри — 26,4%, латиноамериканці — 8,1%, інші — 6,8%, у тому числі — до 20 тис. мусульман. Таке співвідношення аж ніяк не відбиває пропорційне положення цих етносів у американському суспільстві. Майже 2% американських солдатів — іноземці, тобто ті, хто має право на постійне проживання у США («грінкард»), не будучи їх громадянами. Здебільшого це латиноамериканці.

Існує ще одна проблема. За даними Інтернет-порталу міністерства оборони США, в 2003 р. у лавах американських збройних сил налічувалося понад 16 тис. солдатів, про громадянство яких немає конкретних даних. До того ж, дотепер не з'ясована їхня етнічна і релігійна приналежність. Як проявлять себе ці солдати у боях, що будуть вестися на віртуальному рівні та вимагатимуть від бійця високого інтелекту і самостійності. За даними соціологічних досліджень, показник інтелекту в цілому по країні найнижчий саме у афро- і латиноамериканців.

Тим часом білих американців у армії стає все менше. Пояснюється це тим, що нинішній стан американської економіки дає білим чоловікам більше шансів досягти стійкого добробуту, до того ж завдяки роботі, не пов'язаній з виснажливою фізичною працею та ризиком для життя.

ІРАКСЬКИЙ СИНДРОМ

Спеціальна комісія Пентагону з контролю за моральним станом військових оприлюднила дані про те, що в іракському контингенті армії США існують серйозні проблеми. Як повідомляє Reuters, за останній рік в Іраку і Кувейті покінчили життя самогубством щонайменше 24 американських солдати, із них дві жінки. Армійські функціонери не можуть дати однозначного пояснення цьому явищу.

Крім того, комісія дійшла висновку, що 52% американських військових демонструють в Іраку «низький» або «дуже низький» моральний стан. Фахівці припускають, що це є наслідком важких умов служби і недостатньої компетенції щодо самостійної психологічної допомоги. Ще однією причиною, на їхню думку, є брак медикаментів, зокрема антидепресантів. Уточнюється, що на емоційний стан солдатів впливає також смерть чи серйозні поранення товаришів по службі, невизначеність щодо термінів повернення на батьківщину.

НА ПЕРЕДОВІЙ МРІЮТЬ ПРО ПИВО І СЕКС

Тим часом ветерани іракської війни повертаються додому. Які настрої у них після всього побаченого і пере-

своїми очима, не бачив тіл, розкиданих снарядом чи кулеметною чергою... Смерть виглядає чистенькою тільки на екрані».

Капрал Кіт Драйс на запитання, про що він мріяв в Іраку, чесно відповідає: про пиво і секс. Але нещодавно, розважаючись з друзями у барі, він раптом відчув, що не може більше там знаходитися. «Я був у страшній напрузі. В Іраку ми завжди прикривали один одного ззаду. І от тепер, сидючи за стійкою бара, я, не відриваючись, стежив у дзеркалі, хто в мене за спиною», — розповідає Кіт. А сержант Дженіфер Райклі з болем згадує, як на честь її повернення батьки прикрасили будинок гірляндами, запросили друзів і сусідів, але їй понад усе хотілося побути на самоті, посидіти у кімнаті, заплющивши очі, щоб нікого не бачити.

Військові психологи вважають, що прояви післявоєнного стресу у військових є закономірними. Має минути час, поки люди, які довго знаходилися в смертельній небезпеці, адаптуються до

мирного життя. Як з'ясувалося, психологічна підтримка потрібна не лише військовим, а й їхнім близьким та рідним. Адже дуже часто вони не можуть упізнати свого чоловіка, дружину, сина або доньку в людині, що повернулася з війни.

ПРОТЕ...

Соціологічне опитування, проведене компанією «Harris Interactive», засвідчило, що найбільшою довірою громадян США, попри все, користуються збройні сили. Армії довіряють 62 відсотки опитаних.

Володимир ГОЛИЦІН

ОЗБРОЄНІ

І НЕПОВНОЛІТНІ

Дитина-солдат стає звичним явищем у сучасному світі

За оцінкою ООН, принаймні 300 тис. дітей і підлітків у віці до 18 років входять до складу як напіввійськових формувань, так і регулярних урядових сил — армії та поліції. Їх наймають на службу, викрадають, купляють у батьків... Відомі випадки, коли у бойових діях брали участь навіть семирічні.

ХТО ВІН, МАЛЮК З «КАЛАШЕМ»?

Дітей вербують до складу військових формувань не тільки тому, що не вистачає дорослих. Вважається, що саме діти є ідеальними солдатами. На відміну від дорослих воїнів, вони невибагливі й більш дисципліновані, ними легше керувати, нав'язуючи власні ідеологічні переконання. Малолітні солдати здатні не замислюючись піти на вбивство. Вони не в змозі адекватно оцінити реальну небезпеку, тому їх можна задіяти у найнебезпечніших операціях, посилаючи на вірну смерть. Нерідко у бойових діях беруть участь і дівчата. Причому їх використовують не тільки в якості солдатів, а й як дармових проститутток.

Діти-солдати зазвичай професійно підготовлені не гірше за дорослих. Більше того, нерідко вони навіть небезпечніші. Адже їхнє життя проходить у збройній боротьбі й нічого іншого, як воювати, вони просто не вміють. Дитяча психіка легше пристосовується до умов війни, оскільки дитина ще не відрізняє гру від реальних бойових дій. Але, як правило, така адаптація призводить до серйозних психологічних проблем: неповнолітні солдати звикли вбивати і не цінують чужого життя. Однією з характерних їхніх рис є жорстокість, зокрема, у ставленні до полонених. Вони нікого не беруть у полон, але у тих небагатьох випадках, коли це трапляється, на полонених очікує жаклива смерть: їх використовують для тренування молодого поповнення, відпрацьовуючи на них прийоми убивства дорослої людини.

Оскільки діти переважно дуже слухняні солдати, їм доручають найнебезпечніші завдання, штовхають на жорстокі злочини. Один із колишніх малолітніх вояків розповідає просто жакливі речі: «Іноді ми убивали десять, п'ятнадцять, а бувало й тридцять чоловік за день. Після цього святкували, пили ром і палили «травичку». Ми могли навіть вивалитися в крові».

ВЕРБУВАЛЬНІ ПРИСТРАСТІ

У роботі по вербуванню підлітків та дітей активно застосовуються так звані психологічні пастки. Дітей зобов'язують, скажімо, брати участь у рейдах проти рідних селищ, а потім пояснюють їм, що вони вже ніколи не зможуть туди повернутися. Маленький хлопчик, який воював під час громадянської війни у Мозамбіку, розповів, що повстанці змусили його підпалити батьківську хату. Рідні згоріли живцем... Дорослі бойовики розуміють: якщо дитина змогла убити

своїх батьків, то потім убиватиме не замислюючись.

Щоб привчити новобранців до крові й смерті, на їхніх очах катують і страчують полонених. З цього приводу влаштовуються жадливі публічні «шоу». Трапляється й таке, що дітей примушують розстрілювати своїх же товаришів, які намагалися протестувати. Сліпа, беззаперечна покора — ось чого домагаються командири від малолітніх воїнів. Страх — як удар батога... На цьому засноване абсолютне психологічне пригнічення особистості. А в якості «пряника» підліткам дають алкогольні напої та наркотики. Іншим поширеним способом заохочення є урочисте вручення різних амулетів, що, за словами авторитетних командирів, гарантують дітям життя і захист від куль.

Іноді малолітні вступають у ряди повстанців добровільно. Адже там вони отримують їжу, одяг і захист. Особливо це характерно для сиріт. Але є серед них і такі, що свідомо прагнуть влади, щоб захистити своє життя та життя рідних. У деяких країнах та регіонах світу, таких як Палестина, Боснія та Герцеговина, Косове, Північна Ірландія, ненависть до іншої нації супроводжує життя дитини з самого її народження. Для них не існує іншого вибору, і вони вливаються в ряди «борців» з раннього дитинства. Найбільш ефективна система рекрутування дітей у Бірмі. Там у військових формуваннях служить близько 70 тис. підлітків.

ДІТИ-СОЛДАТИ В КРАЇНАХ СВІТУ

80-ті роки. Під час ірано-іракської війни уряд Ірану призвав тисячі дітей у народне ополчення. Їх поверхово навчали поведженню зі стрілецькою зброєю, вручали символічний «ключ від раю» і відправляли на передову. Ірак, у свою чергу, в 1991 р. створив організацію «Левенята Саддама», до якої увійшли десятки тисяч дітей у віці 10–15 років. У 1999–2000 рр. під час війни в Ефіопії та Еритреї підлітків забирали просто зі шкіл, вручали зброю і відправляли на фронт, використовуючи як «гарматне м'ясо».

Уже понад 15 років унаслідок внутрішніх збройних конфліктів ліберійські діти гинуть, втрачають батьків, стають каліками, жертвами викрадення, залучаються до участі у бойових діях. Хлопчиків та дівчаток, вік яких іноді не перевищує семи років, примушують воювати, підносити боеприпаси, готувати їжу. Дівчат гвалтують. Тих, хто чинить спротив вербу-

вальникам або не виконує наказів командирів, убивають. Нині кількість дітей-солдатів у Ліберії сягає 20 тисяч.

Діти Палестини мріють стати шахідами. Це пропагують навіть по телебаченню. В одному з кліпів палестинський хлопчик пише батькам прощального листа, в якому висловлює бажання померти за свою країну. При

Саме такі «діти» укладають парі на живіт вагітної жінки, — кого вона носить, хлопчика чи дівчинку, щоб потім розпороти його і з'ясувати, хто виграв.

цьому звучить пісня: «Для моєї країни я жертвую собою... Радійте моїй крові й не плачте». Місцеві релігійні лідери трактують участь дітей у бойових діях як «мучеництво». Муфтії Ієрусалиму проголошує: «Чим молодший мученик, тим більше я його поважаю». Навіть у дитячих садках дітлахи марширують строем, граються справжніми «калашниковими» і бадьоро виспівують бойовничу пісню: «Я стану воїном-самогубцем у бойовому костюмі, і поплюю кров'ю кожний клаптик землі».

У Бірмі існує партизанський загін «Армія Бога», який набув слави завдяки своїм командирам — 12-річним братам-близнюкам Джонні та Лютеру Хту. Він налічує близько 200 солдатів, третина з яких — діти. Причому саме малолітні партизани складають так звану гвардію «живих богів», вирізняючись особливою жорстокістю й організованістю. Тут за порушення дисципліни винному просто відрубують голову ретельно загостреною мотикою. І в той же час на привалах вони співають пісні, розповідають один одному казки, ставлять спектаклі. Тобто залишаються дітьми...

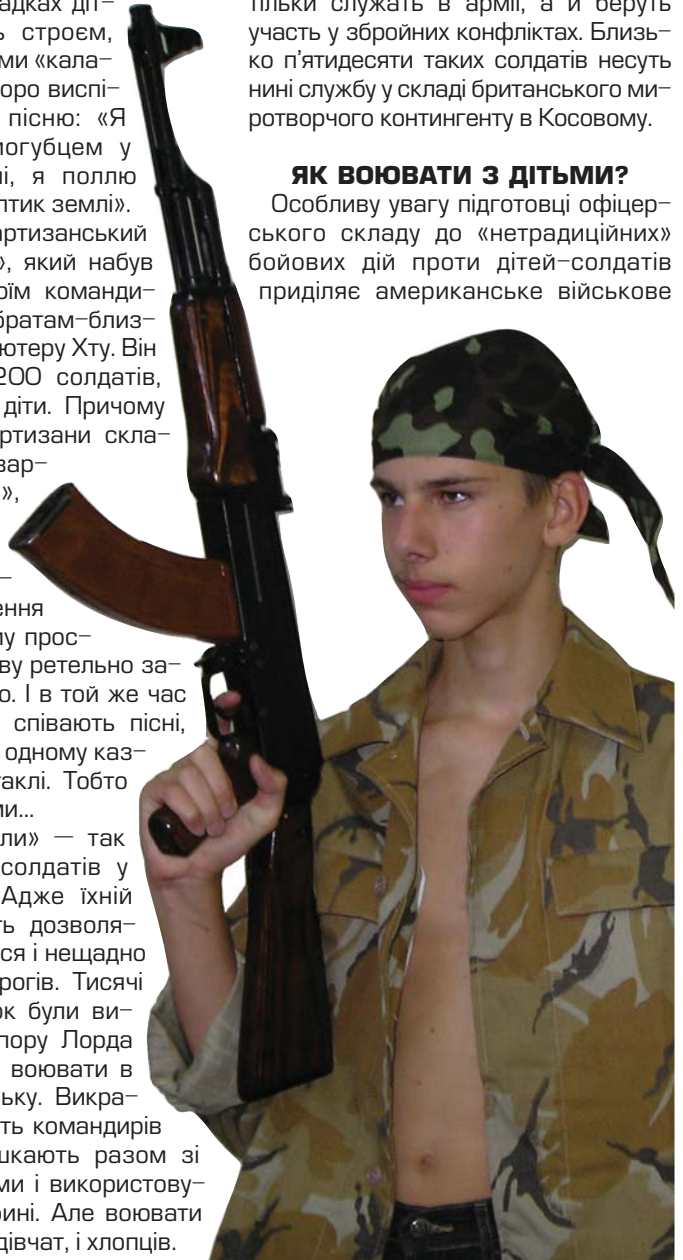
«Маленькі бджоли» — так називають дітей-солдатів у Північній Уганді. Адже їхній зріст та моторність дозволяють швидко рухатися і нещадно «жалити» своїх ворогів. Тисячі хлопчиків і дівчаток були викрадені Армією Опору Лорда (АОЛ) і примушені воювати в угандійському війську. Викрадені діти — власність командирів АОЛ. Дівчата мешкають разом зі своїми командирами і використовуються як секс-рабіні. Але воювати посилають усіх — і дівчат, і хлопців.

Ще жадливіша ситуація у С'єрра-Леоне. Військові спостерігачі ООН були шоковані, коли побачили обкурених десятирічних хлопчаків, які виходили з лісу, щоб здатися. Один з них, віддаючи автомат, з гордістю повідомив, що він капітан. «За що ж тобі дали звання?» — поцікавився один із спостерігачів. «А мені командир сказав: відрубашеш шістьдесят пар рук, будеш капітаном. Я виконав завдання». Саме такі «діти» укладають парі на живіт вагітної жінки, — кого вона носить, хлопчика чи дівчинку, щоб потім розпороти його і з'ясувати, хто виграв.

Не оминула ця проблема і благополучну Європу, хоча призвати до лав збройних сил молодь, яка не досягла 18 років, заборонено Женевською конвенцією. Наприклад, у такій цілком успішній і цивілізованій країні, як Великобританія, неповнолітні не тільки служать в армії, а й беруть участь у збройних конфліктах. Близько п'ятидесяти таких солдатів несуть нині службу у складі британського мототворчого контингенту в Косовому.

ЯК ВОЮВАТИ З ДІТЬМИ?

Особливу увагу підготовці офіцерського складу до «нетрадиційних» бойових дій проти дітей-солдатів приділяє американське військове

командування. У Загальновійськовій штабній школі сухопутних військ США, де готують офіцерів керівної ланки, з цього питання проводиться спеціальний семінар. Вважається, що у майбутньому американські військовики неминуче потраплятимуть у ситуації, коли змушені будуть для самозахисту застосовувати зброю проти дітей. Отже, командири вже сьогодні, в мирний час, мають бути готові чітко й дохідливо пояснити своїм підлеглим необхідність такого кроку.

Американських військових вчать, що насамперед слід здобути повну і достовірну інформацію про таких дітей: як вони потрапили в збройне формування, яким є рівень їхньої підготовки, специфіка організації, бойовий досвід, місця дислокації, лідери. При загрозі акцій з боку малолітніх солдатів вживаються заходи щодо заборони перебування дітей поблизу варт чи блокпостів. Солдатам наказують утримуватися від контактів з ними, не частувати, наприклад, їх цукерками.

Головні зусилля у боротьбі з дитями-солдатами мають бути спрямовані проти їхніх дорослих керівників. Адже саме накази лідерів, що тримають дітей у покорі, змушують останніх чинити жорстокі злочини. Але позбавившись керуючої ланки в особі лідера, вони за найменшої можливості дезертирують.

Як показав досвід дій американських військ у різних регіонах світу, в боротьбі з малолітніми солдатами необхідно концентрувати зусилля не на поразці супротивника, а на його залякуванні. З цією метою застосовується так звана несмертельна зброя. Злякати малолітніх вояків можна звуками пострілів та вибухів, гуркотом вертольотів чи літаків. Вони мають також стати об'єктами психологічних операцій, що схилитимуть їх до припинення воєнних дій. Дуже ефективними, на переконання американських фахівців, є превентивні заходи. Це насамперед контроль потенційних місць вербування дітей — шкіл, таборів біженців, церков, інших громадських споруд та закладів. Завдяки цьому американці розраховують вирішити цю проблему.

Та попри все, залучення дітей до бойових дій у різних регіонах світу продовжується, а в деяких африканських країнах кількість малолітніх солдатів навіть зростає. На сьогодні середній вік дитини-солдата становить 13 років.

**Підполковник
Володимир ГАЛАНЦЕВ**

НАРЕЧЕНІ ДЖ

«Я їду на газават, і незабаром ви про мене почувете», — ці слова були останніми, що їх сказала своїм односельцям Хава Бараєва. Через півгодини на КПП омського «ОМОНу» в Алхан-Юрті прогрімів потужний вибух. Це було 7 червня 2000 року. Того дня, коли розгублені чоловіки спеціальною лопаточкою збирали те, що залишилося від смертниці, народився жіночий тероризм.

ВИСОКО ЗЛЕТІЛА ТИ НАД НАМИ...

Тоді ще ніхто не вірив, що дівчина, тим більше мусульманка, здатна на такий вчинок. Адже жінка в ісламі — це перш за все мати. Хіба міг хтось припустити, що Хава стане прикладом для багатьох чеченських і навіть палестинських дівчат, що їй присвячуватимуть пісні. «Хава, високо злетіла ти над нами», — співається в одній із них... І дівчата продовжують «злітати» разом із сотнями безневинних душ.

Послідовниця Хави Бараєвої називають «шахідками». Проте офіційна ісламська точка зору на використан-

ня цього терміну щодо терористок-смертниць однозначна: блюзнірство. Адже шахід, згідно з ісламською вірою — мученик, людина, що загинула за свої релігійні переконання, а не за якісь політичні, економічні чи інші мирські речі. Більше того, навіть цих людей, за ісламською етикою, не припустимо називати «шахідками». На це звання мають право лише Аллах і пророк Мохаммед. Але це офіційний іслам. Теракти ж на територію Росії, на думку фахівців, приніс ваххабізм. Саме ваххабітські улеми (богослови) винайшли термін «істіш-хад», що дослівно означає «прагнення стати шахідом».

КІХАДУ

Зрозуміло, що «шахідками» не народжуються. Існує ціла індустрія, яка готує смертників. Їх відбирають і фільтрують в одному регіоні, підготовку проводять в іншому, а використовують у третьому. Підготовка проходить здебільшого у місцях, де державний контроль за територією слабкий, наприклад в Афганістані, Іраку, Лівії або гірській Чечні. Там створюються спеціальні бази, де з майбутніми «серійними самогубцями» працюють фахівці.

Спочатку до справи беруться шановані в місцевому середовищі «богослови». Їхнє завдання — переконати «шахідку», що одразу ж після вибуху вона потрапить до раю, де на неї чекають усі блага. Така матеріалізація дуже важлива, адже в земному житті жінки часто позбавлені самого елементарного. Зарема Мужахоева, наприклад, яка намагалася підірвати себе в кафе на Тверській вулиці у Москві, потім відверто розповідала, що ніколи не носила модного одягу, не мала мобільного телефону і вза-

галі була позбавлена багатьох речей, якими хизувалися перед нею її однолітки. «Богослови» також мають ґрунтовно роз'яснити майбутній терористці й те, що разом з нею підуть до раю невинні душі. Зазвичай наводиться такий аргумент: люди, які загинуть разом з «шахідкою», живуть несправедливим життям, а значить, рано чи пізно опиняться в пеклі. Дівчина ж робить благородну справу, коли забирає їхні життя з собою на небо. Адже Аллах милостивий. Один з арабських інструкторів терористів-самовбивць, потрапивши у полон, розповів, що в ході психологічної обробки використовували навіть імітацію похоронної процесії, щоб людина побачила, з якими почестями вона буде похована.

Після «богословів» настає черга психологів. Адже психіка 18–20-літньої дівчини дуже податлива. Крім того, їй, як і будь-якій людині, властиве почуття страху. Страх смерті вже усунутий «богословом». А як же бути з болем? Завдання психолога — переконати «новобранку», що болю вона зовсім не відчує. І останньою ланкою у підготовці смертниць нерідко виступають родичі. Вони переконують дівчину, що справа, на яку вона наважилася, змиє ганьбу з сім'ї, прославить рід, буде найкращою помстою за смерть близької людини. Крім того, до групи «шахідок» намагаються набирати добре знайомих між собою дівчат чи жінок, які постійно знаходяться разом, підтримують одна одну й у вирішальний момент ніколи не зрадять.

Використання наркотичних і психотропних речовин при підготовці одні фахівці підтверджують, інші став-

«Шахідки» вже проходять підготовку в одному з районів Аравійського півострова і готуються шокувати Америку акціями такого масштабу, після яких ця країна «забуде своє ім'я».

лять під сумнів. Адже важливо, щоб потенційний самогубець поводився природно, не викликав підозрінь у натовпі, в кафе, метро... Однак, за результатами експертиз, майже всі смертниця, що скоїли теракти, були під впливом психотропних речовин. Існує думка, що саме тоді, коли розум терористки затуманений наркотиками, починається психологічна «спец-обробка». Причому не обов'язково, щоб теракт відбувся наступного дня. Вплив на психіку смертниця настільки сильний, що вона може тривалий час знаходитися у стані відносного спокою, як динаміт у шухляді. Але варто «під'єднати» до неї «детона-

тор», тобто вимовити кодове слово — і вибух неминучий.

Я Б ІМ НОГИ ПЕРЕЛАМАВ, ЩОБ ЗУПИНИТИ!..

Починаючи з 2000 року ваххабіти активно використовують у якості «живих мін» жінок-смертниць. Відомо принаймні дві організації, що займаються їхньою підготовкою. Це жіноче крило «Аль-Каїди», на чолі якої стоїть якась Умм Усама, що в перекладі з арабського означає «мати Усами», і мулла Сейвуддін, який, вважається, зв'язаний з Усамою бен Ладеном. За словами Умм Усами, наведеними у саудівській газеті «Аш-Шарк Аль-Асуат», в організацію добровільно прийшли дівчата і жінки різних національностей, яких «надихнули приклади палестинок і чеченок». Вона стверджує, що «шахідки» вже проходять підготовку в одному з районів Аравійського півострова і готуються шокувати Америку акціями такого масштабу, після яких ця країна «забуде своє ім'я».

Друга сумнозвісна організація — так звані «Чорні вдови», що вибрали своєю мішенню Росію. Як свідчать фахівці, тут усе побудовано не на ідеології, а скоріше, навпаки. На роль смертниць, як правило, відбирають вдів бойовиків або жінок з невдалим особистим життям, молоденьких дівчат, яких викрадають під приводом одруження. На якийсь час вони дійсно стають «похідно-польовими дружинами» і навіть закохуються у своїх «чоловіків», а потім в ім'я любові або за наказом «коханого» йдуть на смерть. Є інформація, що в ряді випадків дівчат просто гвалтували всім загоном. А це — вічна ганьба. Приро-

дно, що після цього дівчина звертається не в службу психологічної допомоги, а одягає «пояс шахідки».

Бази підготовки смертниць виглядають як звичайні поселення, але живуть там не сім'ї, а тільки відібрані жінки і їхня наставниця. За словами двох дівчат — чеченки та азербайджанки, які залишилися в живих після спецоперації в Чечні у лютому 2003 року, — їх готували в спеціальній школі смертників. У групі було кілька десятків жінок і навіть 13–14-літні дівчатка...

«Вони нам нічого не говорили про свої наміри. Якби ми знали, то не відпустили б їх. Я б їм власноручно ноги переламав, щоб зупинити!.. — тільки й спромігся вимовити батько двох терористок-смертниць, знищених у театрі на Дубровці...

Юрій МІКЛУХА

МІЖ ХІРОСІМОЮ ТА ЧОРНОБИЛЕМ

Фільм американського режисера Кетрін Бігелоу «К-19, що залишає вгів» (у головній ролі — Харрісон Форд) став подією у світовому прокаті. В основі сюжету — подвиг радянських підводників, які відвернули небезпеку ядерної катастрофи у Північній Атлантиці. Пропонуємо нашим читачам ексклюзивний матеріал, підготовлений кореспондентом часопису «Військо України», спогади безпосереднього учасника цих подій черкащанина Анатолія Титарчука.

Радянський атомохід був відповіддю на вихід у Світовий океан американської атомної субмарини «Наутілус». Бортовий номер першого радянського стратегічного підводного крейсера-ракетносця — «254», оперативний — «К-19». Під цим номером він значився у наказах командування, під цим же номером увійшов в історію. Підводний човен став згустком інтелектуальної, наукової та технічної потужності 1/6 частини земної кулі. За оцінками експертів, вартість корабля дорівнювала вартості золота... такої ж ваги. Рубка сягала висоти 10-поверхового будинку, довжина човна становила 124 м. Поряд з ним есмінець мав вигляд човника. Незважаючи на такі вражаючі характеристики, «К-19» протягом усього свого існування переслідували аварії та нещасні випадки. Тому й прозвали його на флоті «Хіросімою».

Рахунок своїх жертв він почав ще на стапелі. Чотири робітники задихнулися у шкідливих випарах при фарбуванні атомохода зсередини, пізніше ще стільки ж та два інженери-кораблебудівники загинули в результаті нещасних випадків. Під час спуску корабля на воду ритуальна пляшка шампанського, яку за традицією кинула дружина командира, лише ковзнула по борту судна, залишившись цілою. Можливо, це сталося тому, що корпус його був покритий товстим шаром гуми. Проте моряки побачили у цьому недобрий знак. Представники з Москви поспіхом і непомітно зникли, а урочистості та бенкет з нагоди спуску човна так і не відбулися.

У подальшому субмарину переслідували нещастя. Під час виведення на причал, коли повністю заповнився водою шлюз, у який по рейках завели вже готовий атомохід, він, як очікувалося, не занурився. Водолази, яких викли-

кали, щоб обстежити судно, виявили, що кораблебудівники забули... зняти одну з пластин, якими човен кріпився до основи при будівництві. З виходом ракетносця для випробувань у морі рахунок нещасних випадків невпинно збільшувався. Так, під кришку торпедного апарата потрапив і загинув один із моряків. Трагічно могло закінчитися також занурення човна у Кандалакську затоку, коли він мав опуститися на граничну для нього 300-метрову глибину. З невідомих причин судно не втрималося на крайній позначці і продовжувало опускатися — 320, 330 метрів... Під тиском води почалася деформація корпусу.

Через 11 років після спуску атомохода на воду на ньому виникла пожежа. Вигоріли три відсіки, на борту загину-

ли 28 підводників та двоє — на кораблях-рятувальниках. У десятому відсіку залишилися відрізними від основної частини екіпажу 12 чоловік, — практично без їжі,

води і повітря. В таких умовах моряки прожили 22 доби. Ці сторінки з біографії «К-19» цілком могли послужити сюжетом ще для одного фільму. У подальшому, до списання човна у 1991 р., на ньому двічі виникали пожежі. Проте найжахливіше трапилося на початку липня 1961 р., під час чергового походу «К-19».

Анатолій ТИТАРЧУК: «Ми пройшли острови між Англією і Гренландією. Протоки між ними були заміновані (щоб не дати радянському флоту вийти в Атлантичний океан до берегів Америки). Але ми вийшли в Атлантику. Надалі нашим завданням було повернутися назад, у Баренцове море, пройти на відстані 200 км від полюса (таким чином підготувати прохід атомних підводних човнів). На той час американці вже мали вихід у море Лаптевих і

«...Й досі не оприлюднено той факт, що на глибині 2000 м знаходяться ядерні боєголовки, скинуті за борт «К-19» під час аварії».

умовно обстрілювали Москву й Урал. Ми повинні були імітувати проходження американського підводного човна, щоб перевірити наш протичовновий захист. Потужностей реактора для виконання цього завдання вистачало. Але коли вирішили зайти під лід, командир наказав задіяти другий реактор. І тоді сталася аварія...»

Незважаючи на повну таємність планування, акустики вже через 3–4 години виявили, що човен супроводжує якесь надводне судно. З'ясувалося, що радянські підводники стали об'єктом спостереження норвезького сторожового корабля. Щоб відірватися від нього, вирішили збільшити швидкість і зануритися на більшу глибину. Потім повернули до екватора і вийшли до східних берегів США, де вели патрулювання майже півмісяця.

На зворотному шляху субмарину ледь не спіткала сумна доля «Титаніка»: поблизу Гренландії вона потрапила під велетенський підковоподібний айсберг. Різко знизилась температура за бортом. Кілька спроб обійти крижану гору або пройти під нею нічого не дали. Довелось лягати на зворотній курс. Вже вивравшись із пастки та оглянувши айсберг у перископ, зрозуміли, якої небезпеки уникнули: якби крижана підкова розломилася і її кінці зійшлися, човен назавжди був би похований під кригою.

Щоб виконати програму навчання, треба було знову зайти під льодовий покрив, подолати загородження і запустити ракету. Після цього можна було брати курс на базу. Але ранком 4 липня несподівано спрацював аварійний захист реактора лівого борту. Контрольні прилади зафіксували різке падіння тиску першого контуру. В результаті витікання теплоносія зупинилися насоси, якими забезпечувалось його перекачування, — виникла реальна загроза теплового вибуху та руйнування ядерного реактора. Такий неконтрольований хід подій поблизу баз НАТО міг спровокувати конфлікт,

який неминуче призвів би до ядерної конфронтації. Треба було негайно відновити систему охолодження реактора.

Отже, командир мав вирішувати, кого посилати на неминучу смерть, адже всі роботи треба було проводити безпосередньо в реакторному відсіку, без захисних костюмів, практично голими руками. За аварійним розкладом усувати неполадки випало групі лейтенанта Бориса Корчилова. «Борисе, ти знаєш, на що йдеш?» — запитав у 20-річного юнака командир. Так, він знав... Його група й змонтувала систему охолодження.

Пізніше подібні аварійні системи будуть встановлені на всіх реакторах, у тому числі й на ЧАЕС. Але в критичну хвилину, через 25 років, на четвертому блоці Чорнобильської атомної станції ця система не буде задіяна. Та група Бориса Корчилова про це вже ніколи не дізнається...

Титарчук, знаходячись у сусідньому з аварійним відсіку, бачив, як повернулися після виконання ремонтних робіт його товариші. «...Розкрилися сталеві двері, і з них практично вивалився Борис Корчилов. Він зірвав протигазну маску, і його

відразу знудило біло-жовтою піною.

Бориса відвели в перший відсік, де був розгорнутий медичний пост. Туди ж відправили всіх, хто працював біля реактора. Ніхто не знав, скільки граничних доз хапнули хлопці за цей час. Але ясно було одне — вони приречені».

Рівень радіації невпинно підвищувався у всіх відсіках. Як врятувати екіпаж і судно? За всю історію судноплавства ні перед ким ще не стояло подібне завдання, досвіду не було... Кожна хвилинка перебування в радіаційному полі наближала підводників до тієї фатальної межі, яку вже переступив Корчилов зі своєю групою. Треба залишати човен якомога швидше. Але куди подітися у відкритому океані?

Із записок першого командира «К-19» капітана 2-го рангу Миколу ЗАТЄЄВА:

«... Наказую оголосити радіоактивну небезпеку, а шостий реакторний відсік — аварійним. Сам же відправляюся на пульт управління, щоб своїми очима переконатися у небезпеці... З'ясувалося, що розрив першого контуру стався в частині трубопровода, що не відключається, на напірній ділянці, але де саме, поки не відомо. Та найстрашніше те, що у робочих каналах реактора різко підвищилася температура. Виникла загроза теплового вибуху. Хто міг гарантувати, що він не спричинить ланцюгову реакцію і наступний ядерний апокаліпсис?.. Треба спливати. Я доповів екіпажу обстановку і наказав ра-»

ввів у аварійний сигнал наші координати і наказав радіотелеграфістам передати його в Москву. Ще один удар. Наше радіо не проходить. Ізолятор гоннової антени виявився залитим водою. Ми без зв'язку. Ніхто не довідається, що сталося, ніхто не допоможе... Надія тільки на свої сили. Прямо на пульті керування реактором проводжу нараду. Нас дев'ять чоловік, дев'ять інженерів, дев'ять голів... Повинні ж що-небудь придумати... Оптимальний варіант знайшов Юрій Філін. Він запропонував приєднати напірний трубопровід підживлювального насоса до трубопровода системи вітровидалення. Це дозволяло подавати охолоджуючу воду безпосередньо в активну зону. Блискуча ідея! Але для її здійснення необхідне зварювання поблизу реактора. Потрібні люди, які закриють своїми тілами амбразури, що випромінюють смерть...»

ЗВІДКИ АМЕРИКАНЦІ ВЗЯЛИ СЮЖЕТ ФІЛЬМУ?

Анатолій Титарчук:

— Нас попросили написати спогади про ті трагічні події. Командир їх узагальнив і віддав якомусь американському кіносценаристу. Але той загинув у Чечні. І де ці матеріали поділися — невідомо. Потім моряки вирішили віддати матеріали Микиті Михалкову, який знімав на той час фільм «Сибірський циркулярник». При постановці цього фільму в нього не вистачило коштів і він звернувся до Кетрін Бігеллоу. А за це, як компенсацію, надав їй наші матеріали (без нашого дозволу). Історія ця дуже брудна. Американці, знімаючи фільм «К-19, що залишає вдів», без сумніву, створили епічну кінострічку, зробивши спробу відійти від штампів у зо-

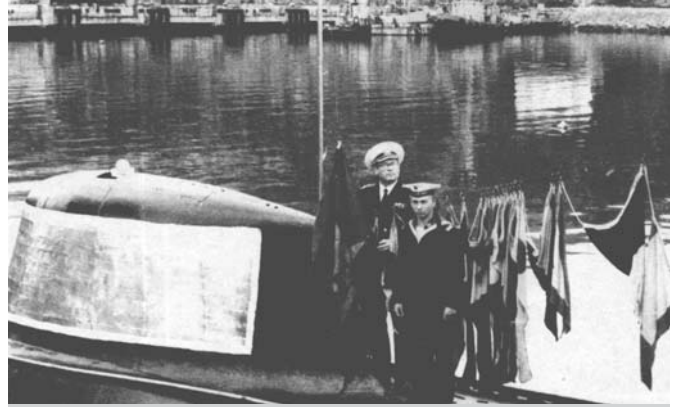
браженні радянських людей. Вони навіть попередньо консультувались з екіпажем. Ветерани «К-19» були шоковані, прочитавши сценарій у першому варіанті. Там екіпаж постійно лається нецензурними словами, матроси крадуть апельсини, а офіцери б'ють їх палками. А хтось, сидючи на... реакторі, п'є спирт. Ця голлівудська «фантастика» не увійшла до кінострічки. Але, на жаль, багато епізодів, з якими ветерани не згодні, все ж залишилися.

Постановка фільму зовсім не відповідає дійсності. Ніякої паніки на човні не було. Екіпаж був добре підготовлений до будь-яких позаштатних ситуацій. Спершу ми — підводники строкової служби — пів-

року проходили підготовку у навчальному центрі в Обнінську, де на атомній станції було розміщено два справжніх атомних реактори... підводного човна. Потім протягом усієї служби командування не менше двох разів на день проводило на човні навчальні тривоги. У фільмі, починаючи з дрібниць, багато вигадок. Насправді ніхто під час спливання корпусом лід не ламав. Ефект був би приблизно такий, як при пробиванні автомобілем бетонної стіни. Зазвичай ополонку перед аварійним спливанням пробивають торпедою. Не було й американського музею, присвяченого загиблим субмаринам. Але існує й інший проект — влаштувати на борту «К-19» ресторан...

Баренцове море. Транспортування аварійної АПЧ «К-19» до Севєродвінська. 14 грудня 1961 р. Капітан-лейтенант Г. Богацький, старшина І статті Б. Рязанов.

Вивід «К-19» зі складу бойових сил флоту (м. Полярний). У 1961 р. старший лейтенант Г. Богацький підняв військово-морський прапор на човні. Через 30 років капітан 1-го рангу Богацький його спустив.

До речі, й досі не оприлюднено той факт, що не тільки пістолети та автомати пішли на дно. До цього часу на глибині близько 2000 м знаходяться торпеди, ракети та ядерні боеголовки, які теж було скинуто за борт...

Нарешті резервний малопотужний передавач почули... До борта підійшов радянський (!) дизельний підводний човен «С-270» під командуванням капітана 3-го рангу Жана Свербілова. Перше, про що попросив командир субмарини, це зв'язати його з Москвою. Але штаб мовчав... Пізніше вже з підводного човна (командир — капітан 3-го рангу Вассер), який теж прибув на допомогу, він передав шифровку з повною інформацією про радіаційну обстановку на кораблі і про свій намір евакуювати екіпаж.

Постраждалих під час аварії відправили до госпіталю. Туди відразу прибув представник політичного управління ВМФ контр-адмірал Бабушкін. Зібравши підводників у клубі госпіталю, він, посилячись на авторитетну думку головного лікаря, почав запевняти постраждалих, що ніяких побоювань їхнє міцне здоров'я не викликає, усіх до єдиного вилікують.

Потім почав збирати компромат на командира «К-19». Щодня викликав на «співбесіду» матросів і допитувався, як повадився Затеєв, що говорив, де знаходився в момент аварії. Дуже йому хотілося довести, що саме Затеєв наказав залишити корабель без особливої на те потреби. Бабушкін допик матросів так, що вони заявили: якщо політуправління не забере від них, вони «наб'ють його морду...»

Анатолій ТИТАРЧУК: «Привезли нас у Полярний, в госпіталь бази підводних човнів. Там викликали діарей, щоб промити внутрішні органи. Стан опромінених значно погіршився. Через деякий час почало випадати волосся. Найслабших, у тому числі й мене, відправили до Ленінграду, до військово-медичної академії. Десь місяць пробули там. Спочатку ми зраділи, що потрапили на велику землю. Грали у волейбол, прогулювалися по парку. А згодом навіть не могли піднятися на 3-4 сходинки. Серцебиття

страшне, слабкість, ми схожі були на скелети, обтягнуті шкірою.

У Ленінграді нас підлікували. Потім у Полярному було створено відділення променевої терапії, і нас перевели туди. Там були ще з місяць. Після 4-тижневого перебування в санаторії мене знову відправили на... «К-19». Демобілізували десь на 1-1, 5 місяці раніше. Дали 3-ю групу інвалідності...»

Анатолій Титарчук залишив корабель у числі останніх 17 чоловік, які відключили другий реактор. Усі вони були передані до державних нагород. Але на той час це був страшний удар, — такий човен вийшов з ладу. Тому нагородили лише командира, секретарів партійної та комсомольської організації, ще декількох моряків. Щоправда, пізніше, після того як академік Александров відстояв правильність дій підводників у екстремальній ситуації, всі вони були нагороджені орденами і медалями та коштовними подарунками. До речі, академік Александров був єдиним, хто виступив на захист екіпажу «К-19», і після його вагомих слів усі випадки на адресу підводників припинилися. Саме він переконав Хрущова в тому, що дії екіпажу по створенню системи аварійного охолодження реактора були правильними.

І залишили моряки судно тільки після того, як перевели реактори в неробочий стан і підготували човен до буксирування.

У висновках Державної комісії з розслідування аварії на «К-19» зазначено, що розрив трубки стався внаслідок порушення технології зварювальних робіт при монтажі трубопроводів першого контура. Щоб жодна іскра чи краплина розплавленого електрода не потрапила на поліровану поверхню трубопроводів, вони мали накриватися азбестовими килимками. Однак цим знехтували. Як наслідок, на поверхневому шару металу утворилися мікротріщини, через які з парами солоні морської води, що завжди присутні в трюмах, проникали агресивні хлориди. Під великим внутрішнім тиском і впливом високої температури мікротріщини поступово перетворювалися на зви-

Записка командира «К-19» капітана 2-го рангу Миколи Затеєва «Молитва командира»:
 «... рівень радіації зростає у всіх відсіках. Як врятувати екіпаж та човен?.. Порадники швидко знайшлися. До мене на місток піднялися дублер-стажер капітан 2-го рангу Першін та мій замполіт Шипов. Вони вимагали, щоб я повів човен до острова Ян-Майєн і висадив екіпаж на берег. Це було схоже на сцену із піратського фільму. Мені пообіцяли бунт, арешт... Я не сумнівався у своїх матросах, ніхто б із них не підтримав заколотників. За моїм наказом особовому складу було видано по 100 грамів спирту — для зниження впливу радіації. Я розумів, що страх може підштовхнути слабких духом до необдуманих вчинків. Саме тому, спровадивши «порадників», я наказав командирі БЧ-РО (ракетного вз'яття) в присутності старпома Єніна викинути за борт всі автомати й пістолети, крім п'яťох «макарових»... Йшла холодна війна, і висадку на острів, де знаходилася військово-морська база ймовірного противника, я вважав за зраду Батьківщині...»

чайні тріщини — на всю товщину стінок трубки. Ну а далі — справа часу, як у міні сповільненої дії. І вона вибухнула у фатальну ніч 4 липня 1961 р.

— Після шпиталю в Полярному, ленінградської клініки (там ще двоє членів екіпажу померли) та санаторію, — розповідає завідувач кафедри Черкаського державного технологічного університету Анатолій Титарчук, — мені, на той час 23-річному хлопцю, поставили діагноз: «гостра променева хвороба» і дали інвалідність. Клопотання командира «К-19» Миколи Затєєва та начальника відділення, у якому ми лікувалися, про підвищену пенсію нічого не дали. Про людей, які ризикували своїм життям в ім'я своєї Вітчизни, надовго забули і не згадували аж до Чорнобиля. Так, нас прирівняли до чорнобильців, але чорнобильської пенсії не дали. І діти наші не користувалися ніякими пільгами, хоча теж постійно хворіли. Я отримую пенсію як рядовий, інвалід 3-ї групи. Ця надбавка складає... аж 22 грн. 50 коп. Чорнобильцям давали компенсацію за втрату здоров'я. Нам же — нічого.

На початку 90-х, коли розсекретили деякі дані про аварію на нашому підводному човні, у Росії були нагороджені орденом «За мужність» всі члени екіпажу, які залишилися живими. Крім нас. Там всі ветерани «К-19» мають можливість не працювати, пенсія у кожного — 120 доларів

плюс щомісячна надбавка 100 доларів за втрату здоров'я. Під Москвою є санаторій для «променевиків», у Санкт-Петербурзі — клініка. Усі наші там регулярно проходять курс лікування. Ми ж в Україні, як кажуть, «забуті, закинуті», позбавлені соціального захисту... Про нас не знають ні військкомати, ні медичні установи. Правда, нещодавно за клопотанням Васильківської селищної ради Шполянського району Черкаської області Президент України Л. Кучма нагородив мого співслужбовця Валентина Саєнка орденом «За мужність» — за рятування підводного човна. Мої колеги з університету також подали клопотання про моє нагородження. Але ж на сьогодні в Україні мешкають 11 учасників тих драматичних подій, які теж потребують уваги.

Ветерани «К-19» підтримують зв'язок між собою, зустрічаються. Остання така зустріч відбулася у Санкт-Петербурзі, куди американська телекомпанія запросила колишніх підводників на презентацію фільму. Історія не визнає поділу на «наш-не-наш». Наші колишні противники розуміють, яку трагедію ми тоді відвернули ціною власного здоров'я, а хто й життя. І в той час, повірте, думали ми не про себе...

Підполковник Юрій КУЗНЕЦОВ

НАЙЖАХЛИВІША КАТАСТРОФА НА ВОДІ У МИРНИЙ ЧАС

21 квітня 1865 року на річці Міссісіпі (США) парове судно «Султана» пішло на дно внаслідок вибуху котлів. Трагедія забрала життя 1650 чоловік. Через недобросовісне ведення судового журналу досі неможливо встановити точну кількість жертв. Деякі історики вважають, що на борту перебувало 2200–2300 осіб, хоча за правилами таке судно не могло прийняти більше 376 пасажирів.

НАЙЖАХЛИВІША КАТАСТРОФА ПІДВОДНОГО ЧОВНА

159 членів екіпажу потонули разом з французьким підводним човном «Сюркуф», протараненим американським торговим судном «Томпсон Ліке» у Карибському морі 18 лютого 1942 року. «Сюркуф» був найбільшим на той час підводним човном у світі. Його довжина становила 110 м. Сьогодні найбільші — 170 м — російські атомні підводні човни класу «Тайфун».

НАЙСТАРІШИЙ ДІЮЧИЙ ВІЙСЬКОВИЙ КОРАБЕЛЬ

Наказ про будівництво корабля «Вікторія» було віддано в 1758 році, шість років його будували. Ветеран досі на плаву, до нього приписані команда, офіцери і капітан. Зараз він перебуває в історичних доках (Портсмут, Великобританія) і має вигляд анітрохи не гірший, ніж у Трафальгарській битві в 1805 році.

НАЙБІЛЬШИЙ ЗАТОПЛЕНИЙ АТОМНИЙ ВАНТАЖ

6 жовтня 1986 року в Атлантичному океані 196 км північніше Бермудів затонув радянський атомний підводний човен «К-219». На субмарині було два атомні реактори і 16 ядерних ракет. Цей найбільший атомний вантаж і досі лежить на дні океану на глибині 5800 м.

НАЙШВИДШИЙ ПІДВОДНИЙ ЧОВЕН

Російські атомні підводні човни «Альфа» — найшвидші у світі, вони можуть розвивати швидкість до 40 вузлів (74 км/год.) і занурюватися на глибину до 760 м. Сьогодні на озброєнні — лише один човен такого класу.

НАЙБІЛЬШИЙ ПІДВОДНИЙ ФЛОТ

Найбільше підводних човнів на озброєнні має російський ВМФ. У 1997 році налічувалося 128 підводних човнів (із них 92 — атомні).

НАЙБІЛЬША КОРАБЕЛЬНА АВАРІЯ

12 грудня 1979 року супертанкер «Енерджі Детермінейшен» водотоннажністю 321 186 т вибухнув і розколовся на дві частини у Перській затоці. Хоча корабель йшов порожняком, матеріальні збитки перевищили 58 млн доларів.

УДАРНА СИЛА

ДРУГОЇ СВІТОВОЇ

Віг самого початку Другої світової війни танки стали головною ударною силою сухопутних військ практично всіх протидіючих сторін. Першими їх ефективно застосували німці. Використовуючи перегову тактику ведення бою, за фантастично короткий час вони «поставили на коліна»

Західну Європу та майже перемогли Радянський Союз, на озброєнні якого були найпотужніші важкі танки КВ-2, найкращі середні танки Т-34, а також парк бойових машин, що за кількістю одиниць не поступався жодній із розвинутих європейських країн.

Прийшовши до влади, Адольф Гітлер був захоплений ідеєю перегляду рішень Версальського договору. Розуміючи, що мирним шляхом ні Англія, ні Франція на це не погодяться, в Німеччині негайно розпочали підготовку до війни. За короткий час там вдалося створити досить потужну військову промисловість, спроможну

випускати практично всі види озброєння для люфтваффе — військово-повітряних сил, кригсмарине — військово-морського флоту та сухопутних сил вермахта.

Реформування армії велося дуже швидкими темпами за всіма напрямками, тому далеко не в усьому німцям вдавалося досягати якісних змін.

Але якщо говорити про танки, то тут майже все робилося відразу: випробування, прийняття на озброєння, усунення недоліків, розробка інструкцій по застосуванню, навчання екіпажів, організація ремонтних робіт. Те, на що в Англії та Франції пішло два десятиріччя, до того ж без особливого успіху, у Німеччині зайняло всього 5 років — саме за цей час були створені боєздатні танкові війська, які застосовували найпередовішу тактику. Подібні темпи мав лише СРСР, але про це у Європі мало що знали.

Наприкінці 30-х років стратегічною доктриною Німеччини була теорія «блискавичної війни» — блицкригу. Війну передбачалося вести винятково високими темпами і переможно завершити за максимально короткий час. Справа, звичайно, була не у тому, що німецькі стратеги не хотіли воювати довго, а в тому, що для ведення довготривалої, часом позиційної військової кампанії Німеччина не мала ні сил, ні засобів. Тодішній стан військової економіки не давав змоги забезпечити армію необхідною кількістю озброєння, боєприпасів та спорядження на довгий час, а саме — не більше ніж на 6 місяців. Тому стратегія блицкригу була як привабливою, так і дуже ризикованою.

За цією доктриною вирішальна роль відводилась танковим військам та авіації, що застосовувалися у тісній взаємодії. Танкові армії повинні були розсікти війська противника на декілька ізольованих частин, які потім планувалося знищити силами авіації, артилерії та мотопіхоти. Усі командні пункти ворога танки повинні були завоювати максимально швидко, не допускаючи серйозного опору.

Pz. 38(t) — захоплені та перейменовані німцями чеські танки цілком відповідали вимогам стратегії блицкригу. Їхня броня надійно захищала екіпаж від куль та уламків снарядів. Гармати і кулемети створювали на близьких відстанях ефективний вогонь проти живої сили противника, а висока швидкість та достатній запас ходу давали змогу здійснювати стрімкі марші у глибину ворожої оборони. Німці лише збільшили екіпаж з трьох до чотирьох чоловік, встановили потужну радіостанцію і прийняли Pz 38(t) на озброєння.

Теорія дійсно була вражаючою, але невдача першого удару, який завдали усі наявні сили, програмувала перехід до затяжної війни, що було неприйнятним для Німеччини. Зважаючи на це, військовий міністр Німеччини генерал-фельдмаршал фон Бломберг та головнокомандувач сухопутними силами генерал-полковник фон Фріч, воєначальники, які користувалися величезним авторитетом у військах, застерігали Гітлера, що дуже розлютило його.

4 лютого 1938 р. Адольф Гітлер став Верховним Головнокомандувачем німецькими збройними силами. Тепер ніхто «не плувався під ногами» у фюрера, одержимого своїми агресивними планами. Вермахт йшов від перемоги до перемоги. Спочатку перемоги були безкровними: без жодного пострілу здійснено «аншлюз» — приєднання Австрії. Саме в цьому «приєднувальному» поході фюрер хотів бачити німецькі бронетанкові війська. Генерал Хейнц Гудеріан повів 2-гу танкову дивізію у 700-кілометровий марш. На подив «батька німецьких танків», похід пройшов цілком успішно — на такому довгому шляху вийшло з ладу лише 30% бойових машин, більшість з яких встигли «стати в стрій» до параду, що відбувся 15 березня у Відні.

Давній недоброзичливець Гудеріана — генерал-полковник фон Бок розкритикував молоді бронетанкові сили за їх загальну технічну ненадійність та неспроможність здійснювати довготривалі марші. Фон Бок був не єдиним, хто критикував танкові війська. Та на фюрера, як і на Гудеріана, це не справило враження.

Тим часом Гудеріан був призначений на посаду командувача бронетанковими військами, і йому було присвоєно звання генерала танкових військ. У Гудеріана з'явилася можливість для формування танкових частин відповідно до своїх передових поглядів. Він розпочав роботу з характерною для нього енергією. Однак Гудеріану продовжували заважати у цьому головнокомандувач сухопутними силами фон Браухіч та його генерали. Фон Браухіч, як і раніше, не розглядав великі танкові з'єднання наступальним засобом оперативного характеру, а був переконаний, що танки повинні надаватися піхоті. До того ж вважалося, що Гудеріан «ображає» кавалерію, вихідцями з якої було багато німецьких воєначальників. І в цій ситуації Гудеріану дуже допомогла пряма підтримка його дій Гітлером.

Гудеріан розробив статут бронетанкових військ, у якому були сформульовані базові принципи підготовки танкових екіпажів. Танкісти повинні були вміти: бездоганно керувати танком як вдень, так і вночі, швидко та точно розпочинати ведення вогню, здійснювати догляд за танком та озброєнням і, можливо, найголовніше — підтримувати «дух танкового братерства». Гудеріан постійно укорінював у свідомість кожного німецького танкіста принцип «Один за всіх і всі за одного».

Гудеріан розумів, що у нього ніколи не буде дуже багато танків і танкістів. Тому головна увага у навчальних та

стерігали навігатори з кригсмарине. Навідники та заряджаючі танкових гармат під час безперервних тренувань намагалися вкластися у жорсткі нормативи — кожна їхня операція була регламентована по секундах. Інструктори з люфтваффе окремо тренували навідників, вимагаючи від них максимальної точності, при цьому їхнє навчання в основному складалося з практичних занять. Водій мав добре знатися на двигуні танка і взагалі на обладнанні численних механізмів. Увесь вільний від занять час курсанти приділяли догляду за танком. Окрім бойової підготовки майбутні танкісти інтенсивно займалися фізичною підготовкою, часто бігаючи кроси, які підвищували загальну витривалість.

Після закінчення курсу навчання гірші курсанти відраховувались. Такі принципи підготовки зберігалися в навчальних танкових підрозділах до кінця Другої світової війни. Саме завдяки усім її складовим німецькі танкісти показали себе так добре як під час наступальних, так і оборонних операцій на всіх фронтах.

У Німеччині всього за 5 років були створені боєздатні танкові війська, які застосовували найпередовішу тактику. Подібні темпи мав лише СРСР, але про це у Європі мало що знали.

бойових підрозділах приділялася підготовці екіпажів. Особливий відбір був серед водіїв танків. Якщо інструктори не бачили у курсанта прогресу під час перших практичних занять, то його відразу переводили у заряджаючі або стрільки-радисти.

Екіпаж навчався пересуватися у складі змішаних колон разом з артилерійськими, інженерними та розвідувальними підрозділами танкової дивізії. Такі колони долали багатокілометрові марші протягом 2–3 днів за спеціальними маршрутами. За дотриманням курсантами заданого курсу спо-

Майор Сергій СОКОЛ

КВ-2 — важкий танк з протиснарядним бронюванням, вагою 52 т, озброєний 152-мм гаубицею, екіпаж 6 чоловік. На початку Другої світової війни був найпотужнішим танком у світі. Його, як і решту радянських машин, зазнало головним чином неправильне тактичне застосування.

КЛУБ МАЙОРА БОРОВКА

— Як повчає прапорщик Петелько солдатів у лазні?
— Він каже їм приказку: «голий — не тітка»...

— Чи добра у прапорщика Петелька пам'ять?
— Достатня, 256 мегабайт.

— Якій музиці віддає перевагу прапорщик Петелько?
— Вимкненій.

— Чи мав прапорщик Петелько травми?
— Мав. Психологічні. В ході ревізій...

— Чи любить прапорщик Петелько ходити на полювання?
— Ні! Він любить на нього їздити.

— Якою рукою прапорщик Петелько розмішує цукор у каві?
— Правою. А при нагоді — ложечкою...

— Чи їздив коли-небудь прапорщик Петелько у метро?
— Ні. Його сумки завжди перевищують встановлені габарити.

— Чи має прапорщик Петелько державні нагороди?
— Ні. За взяття черевиків, масла, хабарів і такого іншого медалей не передбачено.

— Чому прапорщик Петелько став військовим?
— Тому що цивільних прапорщиків не буває.

— Бувають такі секунди, коли все вирішують хвилини, і тягнеться все це годинами...

— Було придумано те, що створили танк...

— Зараз я вам скажу, а ви спробуйте мене зрозуміти.

— У військові формування не зараховуються підлітки молодші 16 та старші 60 років.

— Ви що думаєте, якщо я підполковник, то нічого не розумію? Я, між іншим, теж у школі вчився...

— Відсутні, вийти зі строю!

— У такому випадку ви повинні були мені доповісти, що не можете мені доповісти.

— Ви тільки згадайте про своє майбутнє...

— Вхід — це отвір зовні всередину, який у зворотному порядку називається виходом.

— Якщо цивільні такі розумні, чому ж вони строем не ходять?

— Усі гудзики мають бути пришиті намертво, як шлагбаум.

— Це зауваження ви ще довго будете відмивати...

— На крос ідуть всі! А ті, хто не може бігти — повзти, але все одно ідуть...

— Ви коли-небудь були у цирку? Так от клоун у порівнянні з вами — просто блазень...

— Не треба сміятися, зараз не пташка має вилетіти, а сувора догана...

Солдат сидить за кермом вантажівки. Він здає назад, а цим процесом керує підполковник, який бігає перед капотом, розмахує руками і кричить:

— Давай! Викручай вліво! Ще вліво! Так! Здавай! Ще здавай! Так! Вирівнюй колеса! Тепер вправо! Тепер знову назад! Ще! Ще! Так! Сті-і-і-ій! А тепер, йолопе, вилазь і подивися, куди ти заїхав!

Розмовляють два офіцери:

— Ти чув, учора по телевізору сказали, що у нас погана військова доктрина. Це правда?

— Брешуть! У нас в госпіталі така доктрина є... Ніжки, очі, все інше — просто супер! З такою доктриною все життя можна в госпіталі пролежати...

Солдат пройшов повз майора Чекункова і не привітав його. Майор Чекунков зупинив порушника:

— Товаришу рядовий, ану верніться і привітайте мене як слід! Солдат вернувся кроків на десять, розвернувся, широко розкинув руки і з криком: «Товаришу майоре!

Скільки літ, скільки зим!» — кинувся до командира.

Приїхали в аеромобільні війська новобранці. Командир взводу вивів їх на полігон, а там якраз солдати з парашутами стрибають. Комвзводу і каже:

— Бачите, он там з літака група вистрибнула?

Солдати роти пороззявляли:

— Да-а, да-а...

— Дивіться, — продовжує командир, — летять, летять, парашути розкрили на висоті 1000 метрів, далі летять, от упали, побігли... Це солдати, які півроку прослужили. І ви такими будете. А он,

дивіться, друга група вистрибнула. Летять, летять, парашути розкрили на висоті 500 метрів, далі летять, от упали, побігли... Ці вже по року відслужили, і ви такими через рік будете.

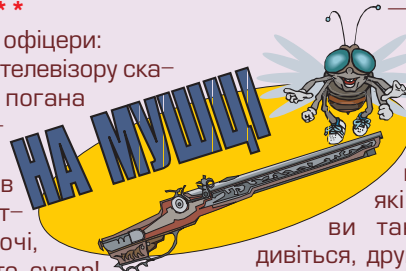
Новобранці ще більше роти пороззявляли:

— О-о-о... А-а-а-а...

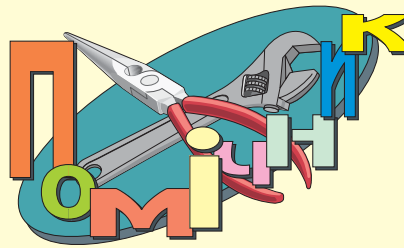
— А он бачите, з літака третя група вистрибнула. Летять, летять... далі летять, от упали, побігли... Бачили?

— Да-а-а...

— Так це дембеля забавляються...

До військової частини прибуло молоде поповнення. Серед інших новобранців був досить задумливий і надто повільний солдат Вася. Після карантину його направили до ремонтної роти. І ось перше бойове завдання: разом з більш досвідченим бойовим товаришем піти і закріпити електричний провід, що обірвався на стовпі освітлення.

— Оскільки ти ще молодий і недосвідчений, — сказав командир роти, — то роботу буде виконувати твій товариш, а ти стій, дивися і вчися.

Товариш Васі швидко натягнув на ноги «кішки» і стрімко злетів на стовпа. Сидить нагорі, щось там тихенько колупається... Одним словом, армійська ідилія! Стій собі під стовпом, нічого не треба робити і нічого тобі за це не буде. Задумався Вася про щось своє, далеке і приємне. В цей момент у товариша випадають з рук плоскогубці! Щоб врятувати Васю від травми, він починає істерично кричати:

— Е-е-ей! Атає! Тікай! Мерщій звідси!...

Нагадаю, що Вася був юнаком не дуже швидким. Єдине, що він встиг зробити, це підняти свої блакитні оченята, щоб подивитися, хто це там його відволікає від далекого і приємного...

З госпіталю Вася повернувся з металевими передніми зубами. Але це ще не кінець історії. Невдовзі після цього він отримав нове бойове завдання: разом з більш досвідченим бойовим товаришем піти в автопарк, щоб взяти участь у ремонті двигуна УАЗика.

— Оскільки ти ще молодий і недосвідчений, то роботу буде виконувати твій товариш, а ти стій, дивися і вчися, — сказав командир роти, чітко усвідомлюючи, що до небезпечних робіт Васю допускати ні в якому разі не можна.

Двигун почали витягувати краном. І в цей самий момент один з тросів зіскочив, двигун нахилився, але не впав, лише трохи притиснув солдатів до руки. Той, звичайно, давай верещати! Але Вася на власному досвіді вже набув нових і досить важливих рефлексів. Почувши волювання, він підскочив і побіг, але не на допомогу товаришеві, а в зовсім протилежному напрямку.

Розуміючи, що ситуація безвихідна, притиснений двигуном, приймає мудре рішення: привернути до себе увагу Васі. Вільною рукою він хапає перше, що підвернулося і жбурляє Василю навздогін. Тим, що підвернулося під руку, був гайковий ключ 17 X 19...

Згідно зі своїм новим рефлексом, Вася вже встиг відбігти метрів на п'ятнадцять і зупинився, щоб відповісти собі на два запитання: чому він взагалі втік, і хто це його кличе? Зупинився, обернувся і зразу отримав на всі свої запитання відповідь у вигляді гайкового ключа 17 X 19...

З госпіталю Вася повернувся з новими металевими передніми зубами. Але цю історію він не міг забути до самого «дембеля», оскільки товариші постійно підкладали йому в тумбочку замість зубної — пасту ГОІ.

— Я заспіваю в строю
Просто геніально,
— Хоч не маю я і близько
Здібностей вокальних.

— У відпустку я ходив
Зустрічав дівчину.
— Вона вкрала в мене шапку,
Значить, господня.

— Ми з товаришем удвох
Не курим сигарети.
— Бо достатньо смол і диму
В смажених котлетах.

— Свої дівчини портрет
Ношу я з собою.
— А на «дембель» візьму фото
З паном старшиною.

— Грав вночі я на баяні
Для експерименту.
— Оцінив комбат мистецтво!
Шкода інструменту...

— Хоч служу я в автобаті,
Але авіатор.
— Полетів у мене стартер
І акумулятор.

— Через річку ми понтон
Гідно прокладали.
— Потім тиждень з-під води
Танки діставали.

— Ой забув я на колесах
Загвинтити гайки...
— Навздогін в кювет летіла
Командирська лайка.

— Не хотів по школі стати
Абітуріентом.
— Зате маю я наряди
У асортименті.

— Я не вірив в те, що форму
Швидко одягають.
— Тепер думати про це
Просто не встигаю.

Наприкінці вересня в Донецьку відбувся національний конкурс Ford Models Supermodel of the World, право на проведення якого отримало агентство Karin MMG. Переможницею стала Мар'яна Гапунець з Тернополя. Вона отримала у подарунок діамантове кільце, спеціальний приз від бутіка L'Occitane та дисконтну картку Elite Club VIP. Але головний приз — участь у фіналі міжнародного конкурсу, який відбудеться 13 січня в Нью-Йорку.

Союз двох лідерів — найпрестижнішого світового конкурсу професійних моделей Ford Models Supermodel of the World та кращого модельного агентства столиці Karin MMG є більш ніж успішним. Адже на початку цього року вперше за всю історію всесвітнього відомого конкурсу його перемо-

жницею стала наша співвітчизниця 19-річна модель Наталя Гоцій.

Слід сказати, що підготовка до конкурсу тривала декілька місяців. Фото претенденток та склад учасниць ретельно вивчали у штаб-квартирі Ford Models в Нью-Йорку, а членами журі стали професіонали у світі модельного, шоу — і рекламного бізнесу: скаут-директор американського відділу Ford Models Сьюзен Куїллен, президент агентства моделей Karin MMG Влада Литовченко, директор модельного агентства Model's D-Vision MG Fashion Group Юлія Кунева, головний редактор журналу What's On Пітер Діккінсон, директор конкурсу «Міс Донбас» Ігор Внуков...

Тернопільчанці Мар'яні Гапунець 19 років. Вона навчається у столичному університеті культури та мистецтв на менеджера модельного бізнесу. Захоплюється танцями, музикою та моделюванням одягу. Нині Мар'яна готується до майбутнього конкурсу в Нью-Йорку. Хто знає, можливо, саме вона і стане новим обличчям успіху.

Оксана ШПОРТЬКО

НОМЕКС®

шанс на життя

Матеріал NOMEX® Comfort компанії «Дюпон» є найбільш придатним для виробництва спеціального одягу, призначеного для льотних екіпажів. Він забезпечує відмінний захист та комфорт. Цей матеріал можна використовувати також для виготовлення трикотажної нижньої білизни, термозахисних елементів одягу, рукавичок, шарпеток та підшоломників. Тканий матеріал NOMEX®, з якого виробляють здебільшого верхні елементи одягу, можна фарбувати в різні кольори, у тому числі й камуфляжні.

Враховуючи, що виготовлення сучасного літака-винищувача обходиться в 60 млн доларів, а для підготовки пілота необхідно три роки інтенсивного навчання, вартість якого складає близько 5 млн доларів, за умови, що служба його продовжуватиметься не менше 10 років, зрозуміло: розробка та впровадження у виробництво високоякісного захисного одягу для льотних екіпажів є економічно вигідним. Адже ризик виникнення пожежі на борту літака завжди існує, навіть у мирний час, а в умовах бойових дій він значно зростає. Результати випробувань свідчать, що пілот, одягнений у льотний комбінезон із бавовняної тканини, обробленої антипіреном (вартість 200 дол.), перебуваючи в центрі пожежі протягом 5 секунд, отримує опіки, несумісні з життям. Якщо ж на ньому буде комбінезон, виготовлений з матеріалу на основі волокна NOMEX® (вартість 400 дол.), то він отримає незначні ушкодження і може приступити до польотів вже через кілька днів.

Захисний одяг торгової марки NOMEX® Comfort складається з довгої нижньої білизни; захисних штанів та куртки з ворсом, призначених для холодного клімату; льотного комбінезону; костюму із суцільної нитки,

КЕВЛАР®, НОМЕКС® — зареєстровані торгові марки компанії ДЮПОН

який витримує перевантаження до 9G; льотної куртки у комплекті з рятувальним жилетом і нагрудною пневматичною камерою, розрахованою на перевантаження до 9G; одягу із тришарового матеріалу NOMEX®/Gore-Tex для захисту при зануренні у воду. Усі шари елементів одягу, забезпечують захист від статичної електрики та наслідків потовиділення.

Враховуючи досвід провідних армій світу, компанія «Дюпон» за сприяння Речового управління Департаменту ресурсного забезпечення МО України вже розпочала розробку захисних костюмів для пілотів та танкістів українського війська.

Сергій ЗАВАДСЬКИЙ,
голова представництва
компанії «Дюпон»,
Микола СТЕЛЬМАХ, консультант

АФІНИ ТРІУМФ АРМІЙСЬКИХ СПОРТСМЕНІВ

За підсумками XXVIII Літніх Олімпійських ігор Україна посіла 12-е місце у світовому спортивному рейтингу — 9 золотих, 5 срібних і 9 бронзових нагород. Спортивну честь нашої держави у складі національної збірної команди відстоювали 82 армієць. Вони виступили у 16 видах змагань і вибороли для України 12 медалей — 2 золоті, 4 срібні та 6 бронзових.

Останню золоту медаль для нашої збірної завоював 29-річний киянин, борець вільного стилю у ваговій категорії до 66 кг лейтенант Ельбрус Тедеєв. Його перемога в Афінах була тріумфальною. Фінальна зустріч з американцем Джаміллем Келлі стала класичним взірцем вільної боротьби. Правда, трохи довелося похвилюватися на останній хвилині, коли раптом у спортсмена пішла носом кров. Та Келлі вдалося відіграти лише один бал, далі захист Тедеєва був бездоганним — 5:1. Блискауча перемога!

Наталії Скакун для здобуття «золота» вистачило встановленого нею олімпійського рекорду. Після ривка вона була другою, відстаючи від білоруски Ганни Батюшко на 7,5 кг. За словами спортсменки, вони з тренером стільки й планували втратити на старті. Але в поштовху від Наталії очікували нового світового рекорду. Білоруска ж «взяла» лише 127,5 кг. Отож Скакун вистачило ваги 135 кг, щоб вибороти омріяне олімпійське золото.

Срібними призерами Олімпіади стали яхтсменки Руслана Таран, Світлана Матевушева та Ганна Калініна. Зі шкотовою Оленою Пахольчик

вони вибороли чотири вищі нагороди на чемпіонатах світу. Після Сіднею цей «квартет» розпався. Проте минулого року Руслана вже сіла на стерно «Інґлінґа». Саме досвідченість Руслани та взаєморозуміння в екіпажі допомогли представницям збройних сил вибороти «срібло».

Успіх киян Георгія Леончука та Родіона Луки («срібло» у класі «49-er») ні для кого не став несподіванкою. Останнім часом цей екіпаж займає одну із ключових позицій у світовому

12 медалей та 780 тис. доларів преміальних привезли з Афін армієцькі спортсмени.

рейтингу. На всіх міжнародних турнірах українським спортсменам довелося суперничати з іспанським та бразильським екіпажами. Нинішню олімпійську регату Георгій і Родіон пройшли рівно, так що забезпечили собі медаль ще до останнього старту. Хотілося, звичайно, золоту, але з іспанцями конкурувати нам поки що не під силу. А от британців перемагати вже навчилися.

Бронзову медаль українські спортсменки завоювали у змаганнях веслярів на байдарках і каное. Першу половину дистанції вони пройшли другими, пропустивши вперед представниць Угорщини, а останні 250 м дісталися їм не легко. Та все-таки український квартет «зайняв» третю позицію, випередивши польську збірну на 0,184 (!) секунди. Бронзовими призерами Ігор-2004 стали Тетяна Семикіна, Інна Осипенко, Ганна Балабанова та Олена Черватова.

Для одного з найтитулованіших українських веслярів — дніпропетровця Леоніда Шапошникова це була четверта Олімпіада. В афінській регаті його екіпаж у нелегкій боротьбі здобув «бронзу». До речі, в четвірці парній за нагороди борюся ще один представник збройних сил — Олег Ликов.

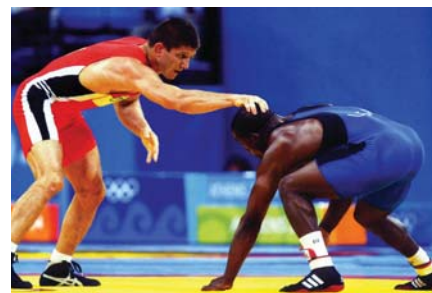
Не менш захоплюючою була боротьба в легкоатлетичному секторі для стрибків у висоту. Ще одну «бронзу» виборола Вікторія Стьопіна. Лише з третьої спроби вона «взяла» 1,96 і 1,99, а потім легко пододала 2,02 м. Правда, дещо «допомогла» їй у цьому американка Емі Акуффа, яка після 1,99 проігнорувала висоту 2,02 і вирішила штурмувати 2,04 м. Так вона ні з чим і залишилася, поступившись місцем українській спортсменці.

Поповнили «бронзою» скарбничку збірної армієцької плавця Андрій Сердінов (дистанція 100 м батерфляем) та фехтувальник Владислав Третяк.

За видатні досягнення та пропаганду армієцького спорту багато спортсменів-військовослужбовців нагороджені відзнакою «Знак Пошани» і отримали чергові військові звання достроково. Та не лише нагороди привезли олімпійці з Афін, а й 780 тис. доларів преміальних! По 100 тис. кожен з них отримує за «золото», 70 тис. — за «срібло» та 50 тис. — за «бронзу». Наталії Скакун та Ельбрусу Тедеєву, які вибороли «золото», спонсори вручили ключі від джипів «SUZUKI».

Підполковник Юрій СМЕЛОВ

2004: СЬКОГО СПОРТУ

«ЗОЛОТО»

ВІЛЬНА БОРТЬБА — КАТЕГОРІЯ ДО 66 КГ

Старший лейтенант Ельбрус Тедеєв («Спартак», Київ). Заслужений майстер спорту. Перший тренер — Борис Савлохов. Ігри XXVI Олімпіади в Атланті — 3-є місце. Чемпіонати світу 1995, 1999, 2002 рр. — 1-е місце. Чемпіонат Європи 1999 р. — 1-е місце. Чемпіон України, тренер — Руслан Савлохов.

ВАЖКА АТЛЕТИКА — ШТАНГА, КАТЕГОРІЯ ДО 63 КГ

Лейтенант Наталія Скакун («Україна», Чернігів). Заслужений майстер спорту. Перший тренер — Микола Ратушняк. Чемпіонати світу 2002, 2003 рр. — 1-е місце. Чемпіонат Європи 2002 р. — 1-е місце. Чемпіонка України, тренери — Олександр Риков, Василь Кулак.

«СРІБЛО»

ВІТРИЛЬНИЙ СПОРТ — КЛАС «ІНГЛІНГ» (ТРИЙКА)

Старший лейтенант Руслана Таран («Україна», Київ). Заслужений майстер спорту. Перший тренер — Євген Ясенов. Ігри XXVI Олімпіади в Атланті — 3-є місце, Ігри XXVII Олімпіади в Сіднеї — 3-є місце. Чемпіонати світу 1997—1998 рр. — 1-е місце. Багаторазова чемпіонка Європи, тренер — Василь Гуреєв.

Рядова служби за контрактом Ганна Калініна («Україна», Київ). Май-

стер спорту. Перший тренер — Володимир Яменко. Чемпіонати України 2001, 2002 рр. — 2-е місце, тренер — Василь Гуреєв.

Матрос служби за контрактом Світлана Матевушева («Україна», Севастополь). Майстер спорту. Перший тренер — Ігор Анучин. Чемпіонка України 2002 р., тренер — Василь Гуреєв.

КЛАС «49-er» (ЧЕТВІРКА)

Лейтенант Георгій Леончук («Україна», Київ). Заслужений майстер спорту. Перші тренери — Віктор Величко, Олена Майорова. Чемпіонати світу 2001, 2003 рр. — 3-є місце. Чемпіонат Європи 2000 р. — 2-е місце, тренери — Валерій Солдатов, Сергій Щербаків.

«БРОНЗА»

ПЛАВАННЯ — ДИСТАНЦІЯ 100 м БАТЕРФЛЯЄМ

Лейтенант Андрій Сердинов (Дніпропетровськ). Заслужений майстер спорту. Перший тренер — Іван Твердушкін. Чемпіонат Європи 2002 р. — 2-е місце, 2003 р. — 3-є місце. Багаторазовий чемпіон України, тренери — Іван Сівак, Едуард Булкін.

ФЕХТУВАННЯ — ШАБЛЯ

Молодший лейтенант Владислав Третяк (Київ). Заслужений майстер спорту. Перший тренер — Микола Горюнов. Чемпіонат світу 2003 р. — 3-є місце у командних змаганнях. Чемпіон України 2004 р., тренери — Гарік Давидян, Вадим Гутцайт.

ВЕСЛУВАННЯ АКАДЕМІЧНЕ (ЧЕТВІРКА ПАРНА)

Старший прапорщик Леонід Шапошников («Україна», Дніпропетровськ). Заслужений майстер спорту. Чемпіонати світу 1991, 1993, 1994, 1999 рр. — 2-е місце (четвірка парна). Кубок світу 2002 р. — 1-е місце (четвірка парна). Чемпіонат Європи 2000 р. — 1-е місце (четвірка парна). Багаторазовий чемпіон і володар Кубка України, тренер — Анатолій Шишканов.

Старший прапорщик Олег Ликов («Україна», Дніпропетровськ). Майстер спорту міжнародного класу. Перший тренер — Олег Плужник. Чемпіонат світу 1999 р. — 2-е місце (четвірка парна). Кубок світу 2000 р. — 1-е місце (четвірка парна). Багаторазовий чемпіон України, тренер — Анатолій Шишканов.

БАЙДАРКА-ЧЕТВІРКА

Старший прапорщик Тетяна Семикіна (Київська обл.). Майстер спорту міжнародного класу. Перший тренер — Сергій Семикін. Чемпіонат Європи 2001 р. — 1-е місце (байдарка-четвірка, 1000 м), чемпіонат Європи 2004 р. — 1-е місце (байдарка-четвірка, 500 м). Багаторазова чемпіонка України.

ЛЕГКА АТЛЕТИКА — СТРИБОК У ВИСОТУ

Прапорщик Вікторія Стюпіна («Україна», Миколаїв). Майстер спорту міжнародного класу. Перший тренер — Володимир Михайлов. Кубок Європи 2003 р. — 1-е місце. Багаторазова чемпіонка України, тренер — Юрій Сергієнко.

СРІБНИЙ ПРИЗЕР ОЛІМПІАДИ–2004 РУСЛАНА ТАРАН: «БУКМЕКЕРИ ОЦІНЮВАЛИ НАШІ ШАНСИ НА ПЕРЕМОГУ ЯК 1:120»

Починаючи з 1968 р. українські яхтсмени незмінно піднімалися на п'єдестал пошани, а представниця збройних сил старший лейтенант Руслана Таран стала єдиною спортсменкою незалежної України, яка виборола медалі на трьох Олімпіадах.

— Руслано, нашим читачам буде цікаво знати, чому ти вирішила займатися саме вітрильним спортом?

— Я народилася в приморському місті. Тож цілком природно, що саме цей вид спорту мене привабив. До яхт-клубу я прийшла слідом за моїм старшим братом, який, на жаль, загинув в Афганістані... в останній день виводу радянських військ з країни.

— Ти брала участь у трьох Олімпіадах і в кожній завоювала нагороди. Яка з них найдорожча для тебе?

— Усі медалі для мене дорогі. На жаль, деякі наші чиновники від спорту не розуміють, як важко вони дістаються. У моєї пам'яті назавжди залишився неприємний спогад. Це було після Атланти-96.

Приземлилися ми в Бориспільському аеропорту і раптом чуємо оголошення диктора: «Олімпійські чемпіони виходять через центральні двері, інші — через запасний вихід...» Відчуття було таке, наче хтось над тобою поглумився. Виявляється, наша «бронза» нічого не варта?.. І лише в останню мить функціонери «передумали»: «Ой, вибачте. Будь ласка, «другі» і «треті», поверніться...»

Пригадую 1997 рік, коли ми з Оленою Пахольчик завоювали титул «Крацій яхтсмен року». Тоді у спортивному блоці тelenовин ця інформація пролунала лише наприкінці випуску, а репортаж тривав лічені секунди. Це так образливо.

— Можна уявити, як почувають себе спортсмени, які були за крок від медалей...

— Так, їм не позаздриш. У 1996 році, коли я поверталася з Олімпіади в

Атланти з «бронзою», поруч зі мною в літаку сиділи спортсмени, які посіли 4–5–е місця. Я дивилася на них і думала: «Не дай Боже, щоб колись це сталося зі мною». На мою думку, захочувати призовими треба не лише медалістів, а й тих, хто посів 4–е і навіть 6–е місця. У Греції, наприклад, грошову винагороду отримують і ті спортсмени, які зайняли 8–е місце.

— Цікаво, як підбирали кандидаток для нового екіпажу?

— Ви не повірите, але мені їх підбрав... президент федерації вітрильного спорту Василь Гуреев. Свого часу Василь Миколайович заснував Фонд розвитку вітрильного спорту,

нали як 1:120. Напевне, вони нас просто недооцінили...

— «Срібло» в Афінах ти здобула на яхті з гучною назвою «Перемога»...

— Усім моїм яхтам, за традицією, давав назву мій колишній тренер. З Оленою Пахольчик ми змагалися на «Гусях-самогудах» та «Царівні-лебіді». В Афінах українські спортсмени непогано виступили на яхті «Чоботи-скороходи». А наша нова яхта, у класі «Інглінг», з самого початку була якоюсь не фартовою. По дорозі з Канади машина, на якій її везли, перекинулася. В Афінах ми виступали на яхті «Перемога», бо хотіли бути такими ж непереможними, як і екіпаж капітана Врунгеля з культового мультфільму. До речі, мого трирічного сина від цього мультика не відірвати.

— Ти забобонна людина?

— Так, до речі, як і більшість спортсменів. Ось наприклад, була у нас така ситуація. На Олімпіаді наші майки були червоного кольору, суперники могли здалеку нас побачити. А це небажано. Проте коли у середині регати нам запропонували поміняти їх на білі, ми з дівчатами категорично відмовилися.

— Руслано, ти вже отримала свої преміальні?

— Дівчата — відразу, а мої гроші десь... загубилися, довелося кілька днів чекати, доки банківські клерки розберуться. Але все обійшлося... Тепер усі наші думки звернені у майбутнє, ми мріємо про нові перемоги. Тим більше, що першість світу з вітрильного спорту не за горами...

Приземлилися ми в Бориспільському аеропорту і раптом чуємо оголошення диктора: «Олімпійські чемпіони виходять через центральні двері, інші — через запасний вихід»...

щоб підтримати ті класи яхт, які ніколи не брали участі в Олімпійських іграх. Він підбрав екіпаж і почав готувати дівчат. А одного дня Гуреев мені зателефонував і сказав: «Руслано, приїжджай, екіпаж є, човен також. Нам необхідний твій досвід». І я, не вагаючись, вилетіла до Франції, де на мене вже чекали Ганна Калініна та Світлана Матевушева.

— Керівництво Держкомспорту, здається, не сподівалося на ваш сенсаційний виступ в Афінах?

— Мабуть, не сподівалося. Ми дуже погано виступили на двох останніх чемпіонатах світу, де посіли 18–е та 21–е місця. Тож немає нічого дивного у тому, що напередодні Олімпіади фахівці з шістнадцяти яхт-учасниць розмістили нас на 14–му місці. І букмекери були з ними солідарні. У Данії, наприклад, в одній із контор наші шанси увійти до призової трійки оці-

**Бесіду вів підполковник
Юрій КУЗНЕЦОВ**

Титарам
"Війська України" —
великих перемог у спорті
і особистому житті.
Р. Титарам.

ВІЙСЬКО
УКРАЇНИ

9-10'2004

www.mil.gov.ua/viysko_ua